

Jaroslav Sadílek
PRŮZKUMY PAMÁTEK

Lipová 891, 593 01 Bystřice nad Pernštejnem
776 079 078 IČO: 704 86 450

LAZINOV

Historie a vývoj osídlení obce

Zpracoval: *Jaroslav Sadílek*

Objednatel: Obec Lazínov

BYSTRICE nad Pernšt., leden 2024

OBSAH

ÚVOD	2
LAZINOV V POČÁTCÍCH SVÝCH DĚJIN	3
HISTORIE LAZINOVA V OBDOBÍ STŘEDOVĚKU	14
OSUDY LAZINOVA V 16. A NA POČÁTKU 17. STOLETÍ	21
LAZINOV V PRŮBĚHU 17. STOLETÍ	27
PROMĚNY LAZINOVA V 18. A 19. STOLETÍ	36
LAZINOVSKÝ MLÝN NA KŘETÍNCE	57
OSADA SVITAVICE V PRŮBĚHU STŘEDOVĚKU	60
SVITAVICE - VRCHNOSTENSKÝ DVŮR LETOVICKÉHO PANSTVÍ	68
PRAMENY	77
LITERATURA	80

ÚVOD

Lazinov představuje jednu z mnoha obcí, položených na rozhraní dvou významných územních celků – Českomoravské vrchoviny a České tabule, typické svými křídovými usazeninami. S nimi se můžeme setkat již na rovinaté pláni levého břehu řeky Křetínky severně a severozápadně od naší vsi v podobě opukových skalisek, v minulosti těžných na stavební kámen. Tato obec, stejně jako mnohé jiné, má svoji jedinečnou historii a bohatý vývoj, kromě jiného doložený dodnes zachovanými či již dříve zaniklými historickými objekty, hrajícími ve své době v životě vesnice prvořadý význam. Tyto objekty jsou také spolu s dostupnými archívními prameny zdrojem informací, jejichž systematické studium umožňuje rekonstruovat dějiny obce od jejích nejstarších počátků až téměř do současnosti. V případě Lazinova je jejich výčet poměrně skromný, sestává pouze z budovy mlýna v korytě řeky Křetínky, dnes pohlceném přehradní nádrží. O to větší význam má dnes oddělená část Lazinova – dvůr Svitavice, jehož osudy, svými počátky srovnatelné s naší vsí, jsou značně bohaté, dodnes nepodchycené a často poněkud nepřesně interpretované.

V neposlední řadě je zdrojem důležitých poznatků k vývoji Lazinova a jeho proměn také rozbor struktury historické zástavby, získaný na základě analýzy dostupných odhadů, urbářů a soupisových pramenů v podobě novověkých katastrálních operátů. Písemné záznamy těchto pramenů po svém sjednocení, celkovém vyhodnocení a doplnění o další poznatky umožní získat často zcela nové a dosud neznámé informace, názorněji přibližující starší převážně „feudální“ dějiny Lazinova, shrnuté v následujícím textu.

LAZINOV V POČÁTCÍCH SVÝCH DĚJIN

Zřejmě pro každé sídliště existuje v rámci výkladu jeho historie důležitý moment, a tím je první písemná zmínka, zaznamenávající existenci sídliště v dochovaných písemných pramenech. Je zřejmé, že datace vzniku a počátků každé osady podle prvního písemného záznamu je velice nepřesné a zkreslující. Takový záznam může být dohován až z pozdějšího období, kdy již předmětné sídliště již několik století existovalo a v předešlém období nebyl důvod jeho přítomnost zachytit, případně se, a to je častější možnost, starší doklad nedochoval. Případně může být podkladem, obsahujícím první písemnou zprávu, blíže nedatované falzum, jehož platnost v daném období nemusí být sice přímo zpochybněna, ovšem obsah dokumentu mohl procházet určitým vývojem a neznáme tak dataci, ke které se obsah listiny váže.

V literatuře, zejména v pracích vzniklých z iniciativy vesnických kronikářů a či zájmově úzce zainteresovaných badatelů, můžeme často sledovat údaje, že určitá předmětná ves či městečko vzniklo v roce, s kterým je spojen první doklad v písemných pramenech. Od tohoto data pak zmínění autoři rekonstruují jeho historii a nastiňují další proměny, aniž by si uvědomovali, že bez důkladného poznání nejstarších počátků, předcházejících prvnímu písemnému záznamu, nelze další vývoj obce vést tím správným směrem, případně mohou být její další dějiny podány zkresleným a nepřesným způsobem. Z tohoto důvodu, a to i s rizikem, že se některé údaje a informace mohou v prvních kapitolách této práce opakovat, je nutno pokusit se alespoň o dílčí nástin počátků osídlení vsi Lazinova a jejího nejbližšího okolí. Absenci písemností k předmětnému období je zde nutno nahradit rozbořem historické zástavby, zejména na podkladě dochovaných historických mapových materiálů a na základě srovnání

urbanistické struktury širšího regionu v návaznosti na historickou komunikační síť a analýzou vztahu sídelní struktury k význačným objektům nejstaršího dějinného období obcí. Takto pojatý pohled na počátky zdejšího osídlení nám umožní překlenout i problémy, spjaté s absencí pramenů písemné povahy a nabídnout pohled, i když poněkud skromný a na pouze hypotetických základech, do nejstaršího období našich obcí, které dosud zůstalo zahaleno v mlhách.

První známý písemný doklad existence Lazinova je v současnosti spojován s rokem 1420, tedy s poměrně pozdním datem v samém začátku husitských bouří. Tehdy spravoval letovické léno v Poříčí a Lazinově majitel sousedního křetínského statku Jan z Křetína. V Dolním Poříčí „na zboží Hynka z Letovic“, jak je ves výslovně uvedena, mu tehdy náležely tři lány polí s jejich příslušenstvím, na kterých tehdy seděli sedláci Petr Bočník, Matyáš Maděř, Prokop Václav, Filip, Vaněk a Macek, a na tamním mlýně měl 5 grošů ročního platu. Jistý blížeji neuvedený podíl mu náležel také v Lazinově. Naše ves je v latinském zápisu soudních knih zachycena v podobě „Lazonow“. Jak ukazují pozdější zmínky, stejně jako i jiné soudobé dokumenty, spojené se správou majetků letovické vrchnosti, bylo tehdy území západně od Letovic postupováno jako manství jiným uživatelům. K této struktuře letovického panství, jejíž součástí byl po většinu středověku rovněž náš Lazinov, se ještě vrátíme podrobněji v následující kapitole.¹

Poměrně pozdní zprávy však nejsou spojeny pouze s osudy Lazinova. Rovněž některé další vesnice v jeho okolí se připomínají teprve v závěru 14., nebo dokonce v prvních desetiletích 15. století. Sousední Vranová se objevuje poprvé v roce 1398, Meziříčko až roku 1418. Vlkov dokonce teprve v roce 1447. Z 15. století pocházejí nejstarší doklady rovněž o jiných vsích letovického zboží, například o Skrchově, Trávníku či Třebětíně. Naproti tomu obce pozdějšího křetínského statku západně od naší vsi v údolí říčky Křetínky jsou doloženy vesměs již od roku 1360. A osady severně od Letovic, náležející v období vrcholného středověku k biskupským državám, či jejich lenním statkům (stvolovské, rumberké a kochovské léno), jsou připomenuty již v počátcích 14. století, ojedinele i dříve (např. Kochov či Rumberk). Ovšem výjimečnou pozici v tomto směru v nejbližším, okolí Lazinova zastává sousední Křetín. Jeho nejstarší

---

¹ PK II, s. 629.

písmeně doložené dějiny tak mohou posloužit jako věrohodné vodítko pro rekonstrukci prvotních počátků našeho Lazinova.

První známý písemný doklad středověkého osídlení nejbližšího Křetínska je spojován s rokem 1043. Toto velice ranné datum představuje nejstarší zjištěnou písemnou zprávu o našem regionu. Skutečnost je však poněkud složitější. Pokud by ona zmínka skutečně pocházela z uvedeného roku, náležel by Křetín mezi nejstarší sídliště nejen v rámci širokého okolí, ale vůbec v celém prostoru severního Brněnska. Opatrněji uvažující badatelé vztahují nejstarší věrohodný doklad o západním Letovicku teprve k roku 1308, kdy listinu Bernarda z Cimburka pečeti mezi jinými také šlechtic Petr z Křetína. I když si touto listinou, dokládající mimo jiné i existenci samostatného šlechtického statku v Křetíně, dotýkajícího se okrajově i našeho Lazinova, můžeme být zcela jisti, nevěrohodný není ani zmíněný starší dokument, kladený již před polovinu 11. století. U jeho obsahu a původu se proto na chvíli zastavíme.²

Písemnost, která údajnou zmínku o zdejším regionu, datovanou k roku 1043 obsahuje, nepochází z uvedeného období, ale z doby mnohem mladší. Dochovala se v podobě úředně potvrzeného opisu, vyhotoveného v srpnu roku 1565 v arcibiskupském paláci na pražských Hradčanech. Tehdy nechal pražský arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice na žádost břevnovského opata Jana III. Chotovského z Chotova vyhotovit ověřené opisy dvojice starších dokumentů, týkajících se vlastnictví vsi Sebranice na okraji Boskovické brázdy břevnovskými benediktiny. Zatímco mladší z listů byl sepsán králem Přemyslem Otakarem II. v březnu roku 1258 v Písku, starší měl vzniknout již v roce 1043. Jeho obsah pojednává o darování tzv. Sebranického újezdu se stejnojmennou vsí v jeho středu a lesem, který ji obklopoval. Hranice újezdu jsou v listu pevně stanoveny podle význačných přírodních a topografických bodů. A zde se dostáváme k souvislosti s územím kolem Křetína. Bílinský kastelán rytíř Eppo, který Sebranice podle zmíněného listu tehdy vlastnil, je daroval spolu s lesem, sahajícím až k řece řečené Svitava a za horu jménem „Chanavi“ až k potůčku řečeném „Zabudou“ a hoře „Yzar“ a dále ke „Krennhnin“ směrem k místu „Hlum“ až k veřejné silnici. Popis tak zcela odpovídá topografickým charakteristikám újezdů raného středověku. Některé z poloh je možné alespoň přibližně interpretovat. Například hora „Chanavi“ je

pravděpodobně totožná s lesem, dnes nazývaným Kojavy, v prostoru mezi Nýrovem a Sebranicemi. Potůček „Zabudou“ za tímto lesem pramení v dnešním Zábludově a pod letovickým zámekem ústí do Svitavy. Lokalizovat horu „Yzar“ je již poměrně problematické, většinou je spojována s kopcem Křib nad východním okrajem Rudky, dnes zčásti odtěženým pískovnou. Naproti tomu ztotožnění polohy „Hlum“ s kopcem Chlumem, dominujícímu jihovýchodnímu Kunštátsku, je nezpochybnitelné. Nás však poněkud zajímá lokalizace polohy „Krennhnin“, nacházející se podle uvedené listiny za potůčkem „Zabudou“ a horou „Yzar“, tedy někde za dnešní Rudkou a Zábludovem severozápadním směrem. A právě tam se dnes nachází náš Křetín, jehož pojmenování bylo ve středověkých vesměs latinských písemnostech uváděno často v silně komolené podobě, stejně jako v případě mnoha jiných vsí, Lazinova nevyjímaje, jak si ještě povíme.³

I když je ztotožnění polohy „Krennhnin“ z listu bílinského kastelána se sousedním Křetínem značně pravděpodobné, neznamená to, že Křetín, stejně jako například Zábludov nebo vzdálenější Sebranice existovaly již před polovinou 11. století, a to již pod svými současnými názvy. Původ listu, pomineme-li jeho dochovanou fyzickou podobu teprve z 16. století, je totiž výrazně mladší, než udává jeho datace. Podle znalce středověké diplomatiky Jindřicha Šebánka totiž pochází teprve z rozmezí let 1234 až 1255. Přičemž druhé datum je spojeno se spolehlivou zmínkou vlastnictví Sebranic břevnovskými benediktiny. Ti sice Sebranice s jejich okolím krátce poté postupují Bohuši z Čeblovic, tamní kostel si však ještě po nějakou dobu ponechávají. Pokud tedy chceme list rytíře Eppa považovat za nejstarší doklad existence Křetína, a nepřímou tedy existence stálého osídlení v jeho místech spolu s přilehlým okolím včetně Lazinova, musíme reálné datum jeho přítomnosti posunout až do druhé čtvrtiny 13.

---

² CDB I, s. 351-352 č. 378; CDM I, s. 117-118 č. 133; VI, s. 13 č. 16.

³ CDB I, s. 351-352 č. 378. L. Hosák, R. Šrámek, Místní jména na Moravě a ve Slezsku I. Praha 1970, s. 462. P. Bolina, Byl hrad Svojanov u Poličky posledním centrem tzv. úsobrnské provincie? (Příspěvek k historii moravsko-českého pomezí II.). Časopis Matice moravské 124, 2005, s. 8-10. A. Sedláček, Dodatek o újezdě Sebranickém. Český časopis historický 24, 1918, s. 272-273.

století. Přesto i toto datum představuje jednu z nejstarších písemných zmínek o vrcholně středověkém osídlení zdejšího regionu.⁴

Před rokem 1234 se v širším okolí Křetína připomíná kromě současně zmíněných osad (Sebranice, Zábludov) snad pouze Olešnice, doložená dokonce již v šedesátých letech 12. století, a to v listu, kladenému k roku 1073. Na rozdíl od Sebranického újezdu, s nímž Křetínsko tehdy pouze sousedilo, v případě újezdu Olešnice bylo jeho součástí, a to spolu s katastrem Lazinova. Tento újezd je doložen v tzv. zakládací listině benediktinského kláštera v Opatovicích nad Labem, jejíž písemná podoba však pochází až z pozdější doby. Vzniká nejspíše v souvislosti s novým svěcením klášterního kostela sv. Vavřince roku 1163. Obsáhlá písemnost mimo jiná obdarování zmiňuje také Olešnický újezd, jehož hranice byly vymezeny tzv. Bílými kameny, dosud nelokalizovanou polohou v severním okolí Olešnice, řekami Svratkou a Svitavou a pustými lesy, kterými procházela obchodní komunikace do Čech. Vzhledem k poloze Lazinova je tak velice pravděpodobné, že i jeho území bylo součástí darovaného újezdu. Jak dlouho oblast západně od Letovic v majetku opatovických benediktinů setrvala, není však zřejmé, stejně jako i trvání vlastní Olešnice mezi statky opatovického kláštera.⁵

Zřejmě již v době vzniku sebranického falza, jak jsou označovány dokumenty sice soudové, ovšem vzniklé později, než uvádí připojená datace, se majetková celistvost území Olešnického újezdu pozvolna rozpadala. Je pravděpodobné, že po polovině 13. století újezd již benediktinům nepatřil. Zcela hypoteticky se jako datum ztráty moravských statků nabízí rok 1229, kdy opatovický klášter získává od krále Přemysla Otakara I. tzv. druhé obdarování, tedy několik nových vsí a statků, snad jako náhradu za zabraná vzdálenější území na českomoravském pohraničí. Je pravděpodobné, že nedlouho poté je dosud jen řídké zasedlé území postupně zaplňováno novými osadami sousedícími s naším Lazinovem.⁶

Majetková struktura v okolí naší vsi nebyla v jejích počátcích příliš složitá. Po rozpadu Olešnického újezdu při Olešnici zůstávají v našem okolí především vesnice

---

⁴ CDM III, s. 255-256 č. 266. P. Bolina, Byl hrad Svojanov u Poličky posledním centrem tzv. úsobrné provincie, s. 8. J. Šebánek, S. Dušková, Studie k českému diplomatáři I. K otázce břevnovských fals. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity II/2-4, 1953, s. 269-270.

⁵ CDB I, s. 368-371 č. 386.

v údolí Křetínky západně od Lazinova (Bohuňov, Horní a Prostřední Poříčí a stranou ležící Bradlné, totožné zřejmě s dnešním Študlovem). Křetín se stává vzhledem k jeho tehdejší úloze v komunikační struktuře regionu samostatným statkem. Letovice drží již na počátku 13. století šlechtický rod z Ředhoště, jehož državy se jinak rozkládaly v oblasti Boskovické brázdy s centry ve Vokově (dnešních Vískách), Borotína a především v jižněji umístěném Bořitově. Severně od Letovic se formovaly majetky olomouckého biskupství, později strukturované do trojice lenních statků stvolovského, rumberského a kochovského. K nim nejbližší Lazinova náležely vsi Stvolová, Vilémov, Dolní Smržov či Urbancova Lhota (dnešní Rozhraní). Ještě v průběhu středověku jsou však od biskupských držav některé okrajové části odděleny a připojeny k letovickému panství (z jmenovaných především Dolní Smržov, část Vilémova a téměř celá Stvolová, s výjimkou mlýna). Situace v době vzniku Lazinova v jeho jižním sousedství je nejasná; přilehlé vesnice sice v době svých nejstarších písemných zmínek často poměrně pozdního data náležely převážně k letovickému panství, kdy a jak se staly jeho součástí však zůstává nejasné.

K průběhu vrcholně středověké kolonizace a současně ranému vzniku zdejšího středověkého osídlení přispěl i charakter tohoto území, spjatý se sítí několika významných obchodních cest. Legenda, spojující nedaleký Bohuňov s průchodem věrozvěstů Cyrila a Metoděje z Moravy do Čech „zemskou bránou“ nad touto vsí, snad na dávnou tradici o komunikačním významu zdejšího regionu navazuje. Situace však byla v nejstarším období poněkud odlišná, než nám předkládá pověst. Síť cest přes jejich prvotní značný význam ještě v průběhu středověku zanikala, případně byla degradována na místní spojky. Úlohu zemské silnice si až do poloviny 18. století zachovala pouze trasa, směřující od Černé Hory přes Kunštát, Sulíkov a Veselku k Trpínu, Bystrému a dále k Poličce. Ve většině z uvedených míst stály význačné zájezdní hospody, které po reorganizaci cestní sítě za vlády Marie Terezie postupně upadaly. Spolu s touto komunikací hrála v nejstarších dějinách Lazinova i jiná trasa, probíhající východně od údolí Křetínky. Šlo o cestu, jejíž existence byla do jisté míry rovněž známá, ale její trasa byla většinou vedena jinudy s většími či menšími odlišnostmi. Touto komunikací byla

---

⁶ CDM II, s. 327-329 č. 324. P. Vlček, P. Sommer, D. Foltýn, Encyklopedie českých klášterů. Praha 1998, s. 401.

alternativní větev olomoucké cesty, směřující, jak již její název napovídá, od Olomouce západním směrem přes Malou Hanou do Čech. Hlavní spojnice této cesty procházela Jevíčkem a Hradcem nad Svitavou. Ovšem ještě na Konicku se od ní oddělovala jižněji položená trasa, protínající od Šebetova k Vanovicím sníženinu Boskovické brázdy, pak pokračovala přes Drválovice a Kladoruby k Letovicím, kde překročila řeku Svitavu. Právě na její ose je později založeno městečko Letovice, tvarem svého náměstí přizpůsobené právě zmíněné silnici, nikoliv již poměrně silnému svitavskému říčnímu toku, jak by se dalo očekávat a jak známe například z půdorysu Březové nad Svitavou a dalších význačnějších míst na řece Svitavě. Po průchodu letovickým náměstím vystoupala trasa této cesty na vyvýšenou pláň mezi údolím Křetínky a Meziříčkem a pokračovala dále k později vzniklému Študlovu, zřejmě původnímu Bradlnému. Zde se její trase přizpůsobil severní či severovýchodní okraj územních katastrů Lazinova a trojice Poříčí, což rovněž dokládá význam této cesty. Poté cesta pokračovala k hornímu konci Vítějvesi, dále k Lavičnému, Banínu a Radiměři. Od východního okraje Vendolí mířila přes zalesněný hřbet mezi Javorníkem a Trstěnicemi k Benátkám u Litomyšle, kde bylo k její ochraně zřízeno raně středověké opevnění.⁷

Tato trasa se území Lazinova dotýkala nej okrajově. Mnohem více byla s naší vsí propojena další spojnice, na níž hrál významnější roli sousední Křetín. Průběh nepříliš vzdálených cest si vynutil jejich lokální komunikační propojení. To existovalo v podobě krátkých spojek. Jedna z nich, pro naši ves nejvíce důležitá, směřovala od Letovic přes Křetín k Veselce, její průběh je v lesním terénu místy dosud patrný, či alespoň snadno odvoditelný z historických map a důležitých bodů. Protože se existence Lazinova zejména v jeho nejstarší dějinné etapě úzce dotýká, přiblížíme se hypotetický průběh této spojky podrobněji.

Je pravděpodobné, že z prostoru dnešního letovického náměstí vedla tato trasa podél levého břehu říčky Křetínky, a to až do úrovně Lazinova či Dolního Poříčí. Její zdejší průběh do jisté míry připomíná řada osamocených středověkých dvorců dosud neznámého původu a účelu (někdejší tzv. Talackovský dvůr při západním okraji Letovic, dva dvory ve Svitavici, o nichž si více povíme v samostatné kapitole), stejně jako i

---

⁷ P. Bolina, Byl hrad Svojanov u Poličky posledním centrem tzv. úsobrnské provincie, s. 5-7. I. Vávra, Trstenická stezka. Historická geografie 6, 1971, s. 95-99, 109-110, mapa 6b.

dvojice někdejších strážních poloh, tradičně označovaných jako hradiska (Zábludovské hradisko a Hradisko u Vranové proti Lazinovu). Kde přesně tato cesta překračovala tok Křetínky, není zřejmé, její výstup na křetínskou terasu byl zřejmě rovněž chráněn dalším dvorem snad s úlohou mýtnice, tvořícím základ pozdějšího Křetína. Její přítomnost snad připomíná dosud dochovaný název lesa Na Staničkách, dnes omezeného na polohu nad pravým břehem potoka Žleby. Poté cesta pokračovala značně členitým terénem k Veselce, kde se spojovala s komunikací, směřující sem z Kunštátska. Trvale zalesněné území mezi Křetínem a Veselkou umožnilo dochování stop této komunikace, využívané okrajově i v pozdějších staletích, především v okolí výrazného hřebenu Brda. Skutečnost, že tato trasa neztratila na významu ani v období raného novověku ukazuje úvaha o jejím obnovení v době, kdy docházelo k rozsáhlé rekonstrukci komunikační sítě spolu se zřizováním významných obchodních silnic, tedy v polovině 18. století. Tuto možnost připomíná dochované schéma silniční sítě v prostoru mezi Černou Horou, Poličkou a Moravskou Třebovou spolu s návrhy na zřízení nových tras. Silnice z Černé Hory přes Kunštát a Veselku k Bystrému a Poličce je zde zachycena jako tehdy užívaná frekventovaná trasa. Stará obchodní komunikace od Brna přes Letovice k Moravské Třebové, připomínaná dosud soustavou osamocených zájezdních hospod, byla tehdy dílem zrušena a z Letovic nově vedena údolím řeky Svitavy přes Březovou do Svitav. A právě k propojení obou tehdy užívaných hlavních tras našeho regionu měla soužití obnovená spojka přes Křetín. Její přetrvávající průběh alespoň v regionální podobě připomínala poloha starší lazínovské hospody, umístěné v dolní části vesnice při cestě z Letovic ke Křetínu. Přestože žádný z dochovaných soupisů lazínovských domů, které si ještě přiblížíme podrobněji v dalších kapitolách, její existenci výslovně neuvádí, zaznamenává ji pouze popis panství z roku 1724 a poté ještě mapa letovického panství z šedesátých let 18. století, a to v místě někdejšího gruntu čp. 1. Ten dnes již nestojí, byl zatopen vodami přehradní nádrže. Absence lazínovské hospody ve starších katastrech může být způsobena právě úpadkem významu přilehlé silnice, v jehož důsledku byla role pohostinství v případě gruntu čp. 1 odsunuta do pozadí a nahradil ji obvyklý zemědělský charakter usedlosti.⁸

---

⁸ MZA Brno, F 65 – velkostatek Letovice, inv. č. 2; D 22 – Sběrka map a plánů, inv. č. 1445.

Význam spojnice přes Lazinov a Křetín k Veselce dokládá i přítomnost několika osamocených dvorců na její trase, k jejichž výskytu se ještě vrátíme v kapitole, věnované starším osudům Svitavice. Je zajímavé, že v celém širším regionu se neseťkáváme s existencí nižší středověké šlechty a jejího obydlí v podobě tvrze, jako tomu bylo v sousedním Křetíně a jak nabízí přítomnost hned několika dvorů. A to nejen na celém Letovicku, tak na přilehlém Olešnicku či Kunštátsku. Členy drobné šlechty, pokud je takto můžeme vůbec charakterizovat, zde nacházíme jen zcela ojediněle na počátku 15. století, a to pouze v souvislosti s manským systémem letovického hradu. V případě těchto manských osob však není jejich příslušnost ke šlechtickému stavu jistá. Manové, píšící se tehdy po Vranové, Vlkově, Vilémově či neznámých Močidlanech někde v blízkosti Letovic mohli být také pouze neurozenými nápravníky, bohatšími sedláky bez vazby na feudální vrstvu. Ojedinělou situaci v blízkém Křetíně vyvolala nejspíše přítomnost zmíněného dvora, sloužícího potřebám přilehlé komunikace, který se stal základem zdejšího šlechtického statku.⁹

Ještě před tím, než přikročíme k rekonstrukci středověké minulosti Lazinova, sestavené na základě dochovaných písemných dokladů, pokusme si nastínit zdejší situaci před první zmínkou, která zahajuje souvislejší řadu psaných zpráv o naší vsi. tedy před začátkem 14. století. Tedy v době kolem poloviny 13. století a v průběhu jeho druhé poloviny. Díky naprosté absenci dokladů o Lazinově samotném si podobu zdejšího území naznačíme na podkladě zpráv o dalších vsích a panstvích v jeho blízkém okolí.

Situaci v nedalekých Letovicích jsme ji si již ve stručnosti zmírnili. Z ojedinělých zmínek víme, že jejich blízké okolí, především území na levém břehu řeky Svitavy až ke sníženině Boskovické brázdy, náleželo v první půlce 13. století rodu erbu zkřížených seker, píšícího se tehdy z Redhoště. Zda majetky tohoto rodu překračovaly svitavské říční koryto a pokračovaly i směrem k dnešnímu Lazinovu, není jisté a není zpočátku ani příliš pravděpodobné. K jakému majetkovému celku tak tehdy patřila oblast mezi řekou Svitavou a Křetínskem po obou březích říčky Křetínky, tedy dnešní vsi Vranová, Lazinov, svitavické dvory, či Meziříčko s Jasinovem a Ořechovem, není jasné.

---

⁹ MZA Brno, B 1 – gubernium, kart. 2121, inv. č. 3964. P. Bolina, Byl hrad Svojanov u Poličky posledním centrem tzv. úsobrnské provincie, s. 37-38. D. Líbal, L. Reml, Polička. Historický a architektonický vývoj královského věnného města a okolí. Praha 1961, s. 94-99.

Zejména v době po rozpadu Olešnického újezdu. S těmito vesnicemi se ponejprv setkáváme až v průběhu druhé poloviny 14. století, nebo dokonce ještě později, kdy již představovaly trvalou součást letovického panství. Území jižním a západním směrem s vesnicemi Sulíkov, Petrov, Rozsíčka či Ústup tvořilo v sedmdesátých letech 14. století příslušenství kunštátského hradu; jaká byla jejich předchozí minulost, není zřejmé. Nejistá je vrcholně středověká minulost Stvolové, Skrchova či Vilémova, které představovaly zřejmě ojedinělou skupinku drobných vladyckých zboží, oddělených někdy v průběhu 14. století od majetků olomouckého biskupství, konkrétně rumberského lenního statku. Při něm jsou Stvolová spolu s Vilémovem jmenovány ještě v prvního letech tohoto století. V mladších dějinách sousedního křetínského statku představuje důležitý význam oblast podél řeky Křetíanky od Křetína a Dolního Poříčí k zemským hranicím za Bohuňovem. Toto území, sestávající z posledně zmíněné vsi spolu s Horním a Dolním (dnešním Prostředním) Poříčím a Bradlým (není totožné s dnešním v údolí řeky Svitavy, ale nejspíše se zaniklým Horním Bradlým poblíž dnešního Študlova), se od roku 1360 připomíná jakou součást olešnického statku, spravovaného z hradu nad vsí Loukou. Až do roku 1350 k tomuto území patřila i ves Rozseč, v jejíž blízkosti tehdy dosud pracovaly stříbrnosné doly. Je tak možné, že enkláva v údolí Křetíanky mezi Křetínem a zemskou hranicí představovala poslední zbytek někdejšího Olešnického újezdu, který při Olešnici setrval i po rozpadu celého rozlehlého území. Zatímco Křetín byl jako centrum suverénního vladyckého statečku nejpozději v průběhu druhé poloviny 13. století oddělen a nadále představoval samostatnou správní jednotku, sevřenou mezi rozlehlými velkostatky. Naproti tomu navazující Lazinov spolu s Vranovou, Vřesicemi a dalšími osadami v jejich sousedství připadají expandujícím letovickým feudálům, tehdy zastoupených pány z Ronova erbu dvou zkrížených ostrví.

Kdy k odtržení tohoto území od Olešnicka přesně dochází, není zřejmé. Stalo se tak nejspíše současně s oddělením Svojanovska, jehož část k Olešnickému újezdu náležela, a jeho připojením k českému království. Tento proces je kladen do čtyřicátých až padesátých let 13. století, kdy na výběžku nad meandrem Křetíanky vzniká hrad Svojanov. Zřejmě ve stejné době či nedlouho poté přechází Letovice do vlastnictví pánů z Ronova a Olešnicko do držby erbu černého orlího křídla, jehož členové se zde psali po hradě v Lomnici. Kolem půlky 13. století si rovněž nedaleko odsud zřizují nový hrad

zástupci rodu ze Zbraslavi znaku tří pruhů, který pak nese jméno Kunštát podle svého zakladatele Kuna, stejně jako poblíž zřízené městečko. Suverénní pozici si až do poloviny 16. století uchovává sebranický statek, který v padesátých letech 13. století zpřetrhává vazby na břevnovské opatství a stává se běžným šlechtickým zbožím. Další proměny naší vsi na základě již narůstajících písemných zdrojů se pokusíme rekonstruovat v následující kapitole v souvislosti s přehledem tehdejších osudů této vsi.

HISTORIE LAZINOVA V OBDOBÍ STŘEDOVĚKU

Zmínili jsme se, že nejstarší písemné zmínky jak o Lazinově, tak o většině sousedních vesnic, pocházejí teprve z průběhu první poloviny 15. století. Osudy zdejšího regionu, a to platí rovněž o blízkém Křetíně, připomínaném v daném období pouze v podobě šlechtických přídomků, kterými se titulovali majitelé místního statku, tak můžeme rekonstruovat teprve od předhusitského období. Jen zcela výjimečně se s některými vesnicemi setkáváme již dříve, v závěru 14. století.

Takovou ojedinělou výjimkou je sousední Vranová, doložená ponejprv v roce 1398. Tehdy postupuje Vranovou s dvěma poplužími, snad míněno dvory, loukami a místním potokem tehdejší majitel letovického panství Zikmund z Ronova a Letovic své manželce Elišce. Z toho je zřejmé, že území mezi Křetínem a Letovicemi náleželo nejpozději v tomto období k letovickému statku Ronovců. Přítomnost dvojice dvorů v této vsi je nezvyklá a postrádá oporu v pozdějších pramenech. Z výrazně mladších zdrojů víme, že nejpozději na přelomu 16. a 17. století zde existoval svobodný dvůr, který se tehdy nacházel ve vlastnictví vladyckého rodu, později je redukován na poddanský grunt, aby byl před polovinou 18. století opět změněn na vrchnostenský dvůr, náležející křetínské polovině Vranové. Zda je s tímto objektem totožný jeden ze zmíněných dvorů, případně šlo o velký dvorem o dvou poplužích, nebo se zde ponejprv setkáváme s dvojicí dvorů na Svitavici, nevíme. K tomuto tématu se ještě vrátíme v části, věnované středověké historii svitavického dvora.¹⁰

---

¹⁰ ZDO VI, s. 220 č. 753.

S Vranovou se poté setkáváme krátce nato, v roce 1407. Toho roku se soudí majitel letovického statku Hynek z Letovic s jistým Štěpánkem z Vranové, kterého viní, že mu vystavil list na ves Vranovou a za to on mu měl celý rok sloužit a splatit jistou finanční částku. A to nesplnil. Z tohoto údaje je zřejmé, že se v souvislosti s Vranovou setkáváme s jedním z nejstarších dokladů existence lenního systému letovického panství, zřízeného zde právě Ronovci, snad až zmíněným Hynkem z Ronova. Tento systém v okolí Letovic je doložen nejspíše již na počátku 14. století a trvá zřejmě až do husitských válek, kdy jednotlivé díly panství přecházejí do majetku jiných feudálních rodů. Z nahodilých zpráv máme doklady o manství ve vsích Podolí, Skrchově, Trávníku, Vilémově, Vranové, Zábludově, Smržově, Poříčí, Křetíně, tajemném a dosud nelokalizovaném Močidlném a jinde. S lenní soustavou letovických feudálů je spojován i Lazinov, i když tomuto tvrzení nasvědčují pouze nepřímé indicie, související spíše než se samotnou vesnicí se svitavickými dvory. Struktura těchto lén byla obdobná, jak ve zmíněném příkladu ve Vranové. Leníkům či manům náležela celá „jejich“ vesnice, případně pouze určitý podíl. Letovické panství nebylo s existencí manské soustavy v regionu ojedinělé. Je skromnými stopami se setkáváme také u přilehlého kunštátského velkostatku a zejména boskovického panství. Zde byla lenní struktura zřejmě značně rozsáhlá, jak dokládají nejen ojedinělé zprávy, ale také původní struktura zdejších vsí, doložená gruntovnicemi druhé poloviny 16. století.¹¹

Jak jsme již ve stručnosti zmínili, nejstarší doklad o Lazinově se pojí s rokem 1420, kdy naše vesnice náležela k majetkům Hynka z Letovic a Ronova. Ještě před tím se opakovaně setkáváme se svitavickými dvory, kterým budeme věnovat pozornost v samostatné části. Z průběhu husitských válek nemáme dochovány žádné zprávy ani o Lazinově, ani jeho okolí. Zejména proto, že po válečnou dobu zemské soudy nezasedaly a nebyly proto prováděny knihovní vklady probíhajících transakcí, stejně jako řešení četných sporů. Teprve po jejich skončení se s Lazinovem setkáváme opět, a to znovu v souvislosti se soudními spory.

Panství, náležející k letovickému hradu, patřilo až do dvacátých let 15. století pánům z Ronova erbu dvou zkřížených ostrvů. Jeho poslední vlastník z tohoto rodu

---

¹¹ A. Turek, K dějinám manského zřízení na statcích moravské šlechty do třicetileté války. Časopis Společnosti přátel starožitností LVIII, 1950, s. 29-30.

Hynek z Ronova a Letovic se jmenuje ještě roku 1421, kdy se připojil ke sněmovnímu zápisu moravských stavů v Brně proti husitům. Majitelé Letovic tedy setrvali na straně císaře Zikmunda proti husitským hordám, což se posléze odrazilo v podobě škod, způsobených husity na letovickém panství. Pravděpodobně koncem července roku 1424 obsadila vojska vévody Albrechta Rakouského hrad Boskovice a pravděpodobně také Letovice. V podzimních měsících téhož roku, krátce po smrti Jana Žižky u Přibyslavi, napadla husitská vojska hrady Boskovice a Letovice a biskupské městečko Mohelnici. Podle určitých dokladů, především verze pražského měšťana Jana Celného, byl letovický hrad dobyt trojnásobným útokem, přitom byli povražďeni letovičtí soukeníci.¹²

Někdy v tomto období přechází letovické panství do rukou jiných šlechtických rodů. Po smrti Hynka z Ronova získávají Letovice jeho dcery Eliška a Machna. Za nich bylo panství rozděleno na dva díly, a to včetně vlastních Letovic, jak již bylo uvedeno. Eliška se provdává za Milotu z Tvorkova, její sestra Machna se stává manželkou Markvarta z Lomnice.

V roce 1437 žalovala Kateřina Arklebová z Náměště dcery Hynka z Letovic Machnu a Elišku, že jí drží její zboží Svitavice, Poříčí a „Lažanovice“: Poříčím je míněno dnešní Dolní Poříčí, které tehdy náleželo k letovickému statku, zatímco další dvě Poříčí byla součástí olešnického panství. Pod „Lažanovicemi“ se skrývá náš Lazinov. Výsledek sporů neznáme, nepochybně však skončil ve prospěch letovických sester, neboť v dalších letech se naše Poříčí již opět připomíná jako pevná součást tamního panství.¹³

Milota z Tvorkova přijal roku 1447 svoji manželku Elišku na spolek na zboží Letovice, dále na tvrz a dvůr v Unčovicích u Olomouce, mlýn a ves Březovou, jeden lán v Mezicích s dalším zbožím. Společně pak vzápětí svůj díl panství prodávají Vaňkovi z Boskovic.¹⁴

Rozsah prodávaného letovického zboží je v příslušném deskovním zápisu zachycen ve značném detailu, a to včetně jeho drobných náležitostí, jako byly například mlýny, dvory a jiné výrobní a hospodářské objekty. Součástí tehdejšího panství byla také polovina vsi Vranové s příslušnými osadníky a se „Zdlašťkovem“ a Poříčím s polovinou

---

¹² R. Procházka, K některým problémům dějin Boskovic a Boskovicka, s. 43-44.

¹³ PK III, s. 499 č. 306, 307.

¹⁴ ZDO X, s. 401 č. 632, 633, 635.

tamního dvora s pozemky a polovinou vranovských luk a s jedním člověkem v Poříčí jménem Bárta. Pod Zdlašťkovem, který je dodnes považovaný za zaniklou vesnici, nacházející se někde v blízkosti Vranové, si musíme představit náš Lazinov, který se zde jinak nejmenuje a spolehlivě tehdy k Letovicím náležel. Ostatně zkomolené verze názvu vsi provázejí její středověké dějiny opakovaně, jak jsme si již povšimli dříve.¹⁵

Krátce po sobě následující převody všech majetků letovické vrchnosti, proběhlé během jediného dne, ukazují na dodatečný vklad od zemských desk teprve delší období po skutečné realizaci majetkových proměn. Některé indicie nasvědčují, že páni z Boskovic vlastnili letovický díl již nejpozději roku 1430, kdy se po Letovicích psal Vaněk z Boskovic spolu se svým bratrem Benešem. V roce 1432 spravoval letovický hrad jejich purkrabí Bohuše z Honětic. Prodávaná část obsahovala hrad Letovice, polovinu městečka Letovice, polovinu nového soukenického městečka tamtéž se všemi zdejšími osedlými, s mlýnem za městem, na kterém seděla jistá Rybková, polovinu valchovny, celý mlýn pod hradem, polovinu masných krámů, trhů a dvůr před hradem s poplužím a loukou pod hradem.¹⁶

Druhý díl Letovic získal po smrti své manželky Machny z Letovic Markvart z Lomnice. Ten přijal roku 1446 své dědice na spolek na vše, co mu zde po Machnině smrti připadlo. Nejpozději před rokem 1466 se oženil znovu. Toho roku zapisuje své nové manželce Markétě z Boskovic věno 500 kop grošů na polovině městečka Letovic, na vesnicích Třebětíně, Meziříčku, Trávníku a Vranové a na všech příslušných poplužních dvorech. Rozdělené zůstaly Letovice i nadále po celý průběh 15. století. Z obsahu deskovných zápisů je zřejmé, že tamní hrad zůstal celý v dílu boskovickém a s ním se také odvíjely jeho další osudy.¹⁷

V roce 1464, tedy téměř po třech desetiletích, se opětovně rozhořel spor o majetky v údolí Křetínky mezi Alenou z Náměště a aktuálním vlastníkem Letovic Vaňkem z Boskovic. Předmětem sporu se opět stávají „dvory na Svitavicích, ves Lazenovice, ves Poříčí a mlýn pod Poříčím“. O který mlýn jde, není zřejmé. V dnešním Dolním Poříčí, o které se v tomto sporu jedná, sice mlýn existoval, ten však stával nad

---

¹⁵ ZDO X, s. 401 č. 635.

¹⁶ R. Procházka, K některým problémům dějin Boskovic a Boskovicka v době předhusitské a husitské. Sborník Okresního muzea v Blansku XIII-XIV, 1981-1982, s. 44. ZDO X, s. 401 č. 635.

¹⁷ ZDO X, s. 384 č. 393; XI, s. 443 č. 284.

vsí, nikoliv pod ní. Jediným mlýnem, který byl poloze „pod Poříčím“ odpovídal, je mlýn u Lazinova. Výsledek sporu opět neznáme.¹⁸

Po smrti Vaňka z Boskovic roku 1465 přechází příslušná část Letovic s hradem na jeho syna Václava, který zemřel roku 1482. Přes svoji manželku z rodu z Kravař se stal spoluvlastníkem statků Račice a Dědice na Vyškovsku, dále mu náležely Milotice, Stařechovice, Přestavlky, Klenovice a jiná zboží. V roce 1477 byl zvolen nejvyšším komorníkem olomouckého soudu. Zde založil první česky psaný kvatern, ozdobený erbem pánů z Boskovic. Jeho syn Albrecht Letovský z Boskovic udělil svému dílu letovického panství v roce 1490 odúmrť. Přídomek „Letovský“ nebyl u jeho jména bez významu; jeho hlavním sídlem byl právě letovický hrad. V roce 1493 zdejší panství rozšířil příkoupem statku Slatinky od Vítko ze Ptení. Vdova po Albrechtovi Apolonie z Krajku postoupila po smrti svého manžela v roce 1499 tento díl svému švagru Ladislavu z Boskovic a na Třebové.¹⁹

K lomnickému dílu panství náležela v druhé polovině 15. století vesnice Vranová, stejně jako i některé další vsi v okolí (Třebětín, Meziříčko a Trávník) s tamními svobodnými či poplužními dvory, zřejmě pozůstatky původního manského systému, tehdy již zaniklého. Lazinov se při tomto dílu neuvádí, zřejmě v celém svém rozsahu příslušel k boskovické části velkostatku, což vedlo posléze k soudním sporům.²⁰

Také v průběhu druhé půle 15. století neustichly opakované žaloby o práva na některé statky a vsi. Jen díky nim se tak opětovně setkáváme s naším Lazinovem. V roce 1481 žaloval vlastník lomnické části Letovic Markvart z Lomnice majitele druhého dílu Albrechta z Boskovic, že mu zadržuje „ves Lazuov s lúkami, s řekú i s jejím příslušenstvím“, která náleží k jeho majetkům. Jak se již stávalo téměř tradicí, i zde nacházíme jméno Lazinova ve zkomolené podobě. O dva roky později žene k soudu Albrechta z Boskovic Čeněk z Lomnice a viní jej, „že mi sahá na lidi na mé dědičné v Lazeňově“, k čemuž opět nemá žádná práva. Nešlo o jediný spor mezi lomnickou a boskovickou částí Letovic, respektive jejich vlastníky, v průběhu posledních desetiletí 15. století. Jejich vlnu ukončuje až spojení obou dílů panství v rukou jediného vlastníka.²¹

---

¹⁸ PK IV, s. 440 č. 845.

¹⁹ L. Hosák, Historický místopis okresu Blansko v období feudalismu. Blansko 1965, s. 45.

²⁰ ZDO XI, s. 443 č. 284.

²¹ PK VI, s. 145 č. 863, s. 310 č. 1879.

Ladislav Třebovský z Boskovic krátce po zisku jedné z poloviny Letovicka přikupuje od Jitky z Lomnice také druhý díl městečka Letovic s kostelním podacím, s vesnicí Třebětínem a jiným příslušenstvím, takže po sto letech je opět celé městečko sceleno. Zemřel roku 1520 na zdejším zámku, který příležitostně využíval ke krátkodobým pobytům. Datoval zde dokonce několik listů. Z jeho knihovny pocházel pravděpodobně vzácný český překlad cestopisu benátského obchodníka Marca Pola „Milion“. Část vsi letovického panství však nadále zůstávalo mimo vliv Boskoviců, a to n rukou některých členů rodu pánů z Lomnice.

Také Ladislav z Boskovic se snažil rozšířit své panství o sousední drobnější statky. Počátek 16. století, spojovaný s koncem středověku a současně s příklonem šlechty k hospodářskému podnikání, prováděném ve vlastní režii, růstu velkých dominií přál.

K Letovicím tak Ladislav z Boskovic připojil část vsi Drválovic, koupenou od Kuneše Naksery z Chotěvic, přikoupil Chornici, Vísku a roku 1508 hrad Cimburk s městečkem Trnávkou, panství Svojanov, Úsov s Litovlí a jiné statky. Pro Letovice nejdůležitější bylo již zmíněné opětovné spojení jeho jednotlivých částí, po celé patnácté století se vyvíjejících odděleně.

Rozsah letovického panství Ladislava z Boskovic zaznamenávají ojediněle zachovaná berňová registra z prvních desetiletí 16. století. Starší registra z roku 1516 jmenují při Ladislavově letovickém statku městečko Letovice, vsi Zboněk, Želivsko, Radiměř, Greifendorf (dnes Hradec nad Svitavou), Vanovice, Slatinu, Borotín a několik manů ze vsi Roudky. S výjimkou Zboňku tak zcela chybí vsi v těsném okolí Letovic, a to na obou březích řeky Svitavy. Tedy jak obce na dolním toku říčky Křetíny, tak i vsi východně od městečka, jako například Třebětín či Trávník. Příčinu můžeme snad hledat v povaze těchto register, zahrnujících pouze majetky, patřící do olomouckého kraje. S tím koliduje fakt, že převody statků z předešlých let v blízkosti Lazinova byly zapisovány do olomoucké řady zemských desk, takže i Lazinov spolu s Vranovou či Meziříčkem k Olomoucku rovněž náležely. Skutečné příčiny absence našeho kraje ve zmíněných registrech tak zůstává neznámá.²²

---

²² J. Radimský, Berňová registra moravská z první poloviny 16. století. III. část. Časopis Matice moravské LXXVI, 1957, s. 321-322.

Jisté vodítko pro řešení uvedené situace skýtá majetková situace na Letovicku na počátku 16. století, která byla zřejmě mnohem komplikovanější, než jak nám ji zobrazují berňová registra a většina dosavadních prací. Její rekonstrukci komplikuje rozdělení panství a existence jeho nespecifikované lomnické partie. K ní pařily v našem okolí například vesnice Meziříčko, nebo Trávník, stejně jako i náš Lazinov. Tento podíl se však v berňových registrech neuvádí. Byl zřejmě počítán do brněnského kraje, jako i další zboží Lomnických, jehož registra se do dnešní doby nedochovala, zatímco boskovická část panství tehdy patřila do kraje olomouckého.

Osudy naší vsi se tedy v dalším období odvíjely od proměn lomnického dílu letovického panství. Vývoji Lazinova, stejně jako i jeho nejbližšího okolí se budeme podrobněji věnovat v následující kapitole, zaměřené již na etapu raného novověku.

OSUDY LAZINOVA V 16. A NA POČÁTKU 17. STOLETÍ

Po zisku Letovic se Ladislav Černošský z Boskovic věnoval dalšímu rozvoji celého panství. V roce 1510 si vyžádal u krále Ladislava Jagelonského udělení výročního trhu Letovicím. Jako vlastník tří měst či městeček Moravské Třebové, Boskovic a Letovic ve všech třech rozvíjel jejich samosprávu, spojenou se vznikem radnic. Po požáru města Třebové roku 1508 nechal nahradit starší radniční budovu novostavbou, jejíž jádro je dosud dochováno. Krátce nato zřídil prvotní radnici také v Boskovicích a rovněž v Letovicích. Je zajímavé, že všechny tři stavby byly budovány podle jednotné dispozice, jak ukazuje v případě Letovic pouze dochovaný plán z doby před její přestavbou ve čtyřicátých letech devatenáctého století a následným zbořením na konci téhož věku. Současně s městečkem snad věnoval pozornost také svému zdejšímu sídlu, stejně jako to činil i v dalších centrech.

Také on zde snad přináší první kontakty s renesancí, která v posledních letech 15. století značně nesměle nachází své užití i v moravském prostředí. Zprvu jen prostřednictvím ojedinělých reprezentativních prvků, teprve v průběhu první poloviny 16. století se začíná projevovat výrazněji. Její rozvoj v plném rozsahu však přichází až po polovině téhož století, kdy zcela vytlačila přežívající gotické cítění, během tří století svého trvání v českých zemích silně zakořeněné. Výsledkem aktivit Ladislava z Boskovic je jedna z nejstarších renesančních památek na Moravě – portál moravskotřebovského hradu, po jeho dílčím zboření zámku ve čtyřicátých letech 19. století přenesený k zadní bráně zámeckého areálu.

Po Ladislavově smrti zdědil letovické panství jeho syn Kryštof z Boskovic, který zde roku 1522 zapsal své manželce věno 5 tisíc zlatých své manželce Kunce Münsterberské. Věno bylo určeno konkrétně na zámku Letovicích s městečkem a se vším jeho příslušenstvím. Kryštof vlastnil Letovice až do roku 1544, kdy je prodal Kryštofovi hraběti z Hardeka a Kladska, dědičnému šenkovi v Rakousích. Ještě před tím, v roce 1538, figurují jednotlivé vesnice panství spolu s městečkem Letovicemi v dalším dochovaném berňovém rejstříku. Ten se od předešlého částečně liší. Ze vsí jmenuje Zboněk, Želivsko spolu s Horákovou Lhotou, Radiměř, „Gersdorf“ (zřejmě Gráendorf, tj. Hradec nad Svitavou), Vanovice a Slatinu, Chybí již Borotín a rudečtí manové, přibyla Horáková Lhota, původně součást želivského či stvolovského manství. Jako majitel velkostatku je v rejstříku uveden Václav z Boskovic. Jeho osobu sice z průběhu první poloviny 16. století známe, dosud však nikoliv z dějin Letovic. Václav byl synem Oldřicha Černoorského z Boskovic z trnávecké (cimburské) linie rodu, Ladislavova bratra. Záznam v berňových registrech však není jediným zdrojem, který spojuje osobu Václava z Boskovic s Letovicemi. Se stejným přídomkem se uvádí již v roce 1535 při majetkovém porovnání mezi Jaroslavem Černoorským z Boskovic a Bohušem z Drnovic a na Rájci. V následujících letech letovické panství přechází na Ladislavova syna Kryštofa, který se jako jeho vlastník připomíná v uvedeném roce 1544.²³

Jak je patrné, i tehdy registra náš Lazinov nezachycují. Jak ukazují soudobé doklady, důvod je stejný, jako v předešlých rejstřících – příslušnost naší vsi k lomnickému podílu panství. To dokládá zmínka z roku 1532, zaznamenávající převod zboží Markvarta z Lomnice na jeho bratra Jence. Součástí transakce byly podíly na třetině vsi Meziříčka, na vsích Trávníku, Skrchově, Dolním Smržově, Kochově, Vilémově a Ořechově. Součástí zboží byl i plat na vsi Lazinově. Přesto se s jistou částí naší vsi v roce 1544 mezi statky pánů z Boskovic setkáváme, což pouze ukazuje na nekompletnost dochovaných historických dokladů a jejich dílčí nepřesnosti, stejně jako na složitou majetkovou situaci v okolí Letovic v průběhu první poloviny 16. století.²⁴

---

²³ J. Radimský, Berňová registra moravská z první poloviny 16. století. I. část. Časopis Matice moravské LXXII, 1953, s.329. J. Pilnáček, Paměti městyse Černé Hory. Černá Hora 1926, s. 76.

²⁴ ZDO XXIII, s. 276 č. 66.

Smlouva a poté i zápis do zemských desk v roce 1544 o převodu letovického statku na hrabata z Hardeka charakterizuje podrobněji rozsah zdejšího panství. To podle zápisu v zemských deskách tehdy sestávalo z hradu Letovice, městečka Letovice, vsí Třebětín, Slatinka, Vanovice, Zboněk, Zábludov a podílů ve Vranové, Radiměři a rovněž v Lazinově. Dále k němu přináležely blíže neuvedené pusté vesnice, nspecifikovaná kostelní podací, poplužní dvory a další pozemky a reálie. Chybějící díly Vranové a Lazinova náležely v těchto letech křetínskému statku a lomnickému podílu letovického panství, jak ukazuje v druhém případě převod z roku 1532. Druhá část Radiměře představovala její český díl, podrobně specifikovaný v polovině padesátých let 16. století v urbáři svojanovského panství.²⁵

Zástupci původně rakouské šlechty z Hardeka se na Letovicích usadili na několik dalších desetiletí. Po Kryštofovi vládl zdejšímu panství jeho bratr Volf Dětrich z Hardeka, po jehož smrti dědil panství Oldřich z Hardeka, a Hanuš Fridrich, který umírá roku 1580 a nakonec Hanuš z Hardeka.

Po celou druhou polovinu 16. století se s Lazinovem v dostupných písemnostech nesetkáváme. Proto jeho soudobé osudy musíme nastínit na základě proměn celého panství, případně sousedních k Letovicím patřících vesnic.

Hrabata z Hardeka se ve svém zájmu o majetkový růst neomezili pouze na Letovice. Svá zdejší panství v následujících letech značně rozšířili. Již v roce 1549 kupují bratři Kryštof, Volf Dětrich a Hanuš Fridrich z Hardeka od Ladislava Velena z Boskovic statek Sebranice s dvorem, tvrzí, kostelem a příslušnými vesnicemi. Roku 1557 pak Kryštof hrabě z Hardeka přikupuje od Vratislava z Pernštejna nově zřízený olešnický statek. Jen o tři roky později získává Hanuš Fridrich z Hardeka panství Kunštát, čímž se rozsáhlé území, vymezené na západě řekou Svratkou, na severu českými hranicemi, na jihu městečky Olešnicí a Kunštátem a na východě přibližně údolím řeky Svitavy ocitá ve vlastnictví jediného feudálního rodu.²⁶

Kryštof hrabě z Hardeka umírá v roce 1558 a Letovice přecházejí na jeho bratra Volfa Dětricha. Naproti tomu Olešnici s příslušným statkem získává Hanuš Fridrich,

---

²⁵ ZDO XXV, s. 329 č. 98.

²⁶ ZDO XXV, s. 360 č. 206; XXVII, s. 427 č. 59, 60. J. Sadílek, K dějinám a stavební podobě tvrže v Prosetíně. Západní Morava III, 1999, s. 24.

který ji krátce nato rozšiřuje o kunštátské panství. Sám se psal také po Sebranicích, tamní tvrz využíval jako své obydlí i poté, co přikoupil nedaleký kunštátský hrad. V roce 1575 na ní sepsal svoji poslední vůli. Jeho smrtí roku 1580 se dějiny nevelkého sebranicického panství uzavírají, příslušné vesnice jsou v následnících letech trvale spojeny s přilehlým kunštátským velkostatkem. Podobný proces čekal v závěru 16. století také olešnické panství. Osudy Kunštátska spolu s Olešnicí a Sebranicemi a Letovicemi se nyní zcela rozcházejí.²⁷

Zatímco někdejší boskovická část Letovic se koncentruje v rukou jediné rodové linie hrabat z Hardeka, druhý „lomnický“ díl prochází poměrně komplikovanými proměnami. Přestože se této dějinné etapu budeme podrobněji věnovat v kapitole, zaměřené na dějiny Svitavice, již nyní si alespoň v náznacích zdejší situaci nastíníme.

Jenec z Lomnice, s nímž jsme se setkali v roce 1532, po své smrti zdejší rodové statky rozdělil mezi své četné potomky. Dostupné prameny připomínají nejméně pět Jencových synů, podle některých zdrojů jich mělo být více. Nevelké majetky kolem Letovic si tak vyžádaly rodové dědictví značně rozmělnit, a to tak, že na některé dědice připadla pouze jediná vesnice, či jen drobné podíly v malé skupince sousedících osad. Po svých zděděných statcích se následně synové Jence z Lomnice také psali – Adam po Skrchově, Markvart po Stvolové, Jan Přibík po Trávníku, Smil po Smržově a Tas po Svitavici. Právě charakter a rozsah svitavického podílu známe nejlépe, stejně jako i jeho osudy, které si přiblížíme v kapitole, věnované svitavickým dvorcům.²⁸

Na Letovicích v té době rozvíjel své zájmy Volf Dětrich z Hardeka. Ten se snažil v duchu doby letovického panství po hospodářské stránce povznést. Zřídil zde ledkovou huť a roku 1561 vydal pro panství nové zřízení. Toto zřízení zajímavým způsobem ozřejmuje systém správy letovického panství a rovněž také samosprávné řízení městečka. Ovšem zapsal se do zdejších dějin také negativně, a to jako aktivní pronásledovatel českých bratří, kteří se zde usadili již za Boskoviců, což vyplývalo z jeho luteránského přesvědčení.

Po smrti Volfa Dětricha z Hardeka roku 1564 přechází panství na Oldřicha a poté na Hanuše Fridricha z Hardeka a jeho manželku Alžbětu z Monesis. Také tito

---

²⁷ J. Sadílek, K dějinám a stavební podobě tvrze v Prosetíně, s. 25

²⁸ M. Konečný a kol., Lomnice – příroda, historie, osobnosti, památky. Lomnice 2006, s. 64.

pokračovali ve sjednocování víry na svých panstvích; ostatně podobný proces realizovali také jejich příbuzní na sousedním kunštátském panství. Náboženská angažovanost vyvrcholila podílem na založení luteránského gymnázia ve Velkém Meziříčí na panství Aleny Meziříčské z Lomnice.²⁹

Dalším majitelem Letovic byl syn Volfa Dětricha Jan, jehož osobou se na jedno desetiletí opět spojily osudy kunštátského a letovického velkostatku. Jan zavedl roku 1589 na svém panství luteránský církevní řád. Týkalo se to luteránských far v Letovicích, Vanovicích, Kunštátě, Sebranicích, Olešnici, Rovečném a Radiměři. Roku 1594 sepsal svoji závěť. Poručníky letovického statku jmenoval svou manželku Esteru Alžbětu z Herbersteina, dále Bernarda Drnovského z Drnovic na Rájci a hradě Kounicích, nejvyššího hofrychtěře markrabství moravského, Václava Morkovského ze Zástřizl na Boskovicích a Pavla Katarýna z Kataru na Dalečíně. Závěť byla sepsána na letovickém hradě. Umírá na podzim následujícího roku.³⁰

Poté, až do konce 16. století, spravovali Letovice zvolení poručníci. Například ještě počátkem roku 1600 konfirmoval jeden z nich Pavel Katarýn z Kataru zmíněnou listinu z roku 1589. Ovšem deset let poté vlastnila panství již dospělá dcera Regina Juliana z Hardeka, které je také krátce nato zapsala do společné držby svému manželu Jindřichu Václavu z Thurnu. Transakce proběhla v roce 1613 a Regina jejím prostřednictvím převedla na manžela svá majetková práva na hrad a městečko Letovice a vsi Třebětín, Vanovice, Zboněk, Zábludov, příslušný díl Vranové, dále na vesnice Vlkov, Kněževísko, Chrtovu Lhotu, díly Vachálkovy Lhoty, Míchova a Podolí. S Lazínem se na jejím podílu nesetkáváme. Nevíme tak, k jaké části lomnického podílu náležel a kdy byl opětovně sloučen s vlastními Letovicemi a příslušným panstvím do jediného celku. Zřejmě se tak stalo po vymření posledních členů lomnického rodu v průběhu druhé půle 16. století a následném připojení jejich držav k letovickému hradu.³¹

Regina Juliana již krátce poté, roku 1615, umírá a letovické panství tak přechází v plném rozsahu na jejího manžela. Ten se krátce nato, v roce 1616, opětovně žení s Magdalenou z Žerotína.

---

²⁹ E. Janoušek, Paměti města Letovic. Letovice 1937, s. 30-40.

³⁰ ZDO XXXI, s. 310-312 č. 25. SOKA Blansko, Archiv města Letovic, kart. 1, inv. č. 8. L. Hosák, Historický místopis okresu Blansko v období feudalismu, s. 46.

³¹ ZDO XXXIII, s. 456 č. 71, s. 462 č. 86.

Další osudy letovického panství, stejně jako i Lazinova, který se v písemnostech druhé poloviny 16. století a prvních desetiletí století sedmnáctého vůbec neobjevuje, jsou již v následujícím období spojeny s neklidnou atmosférou, provázanou s povstáním českých a moravských stavů proti habsburské vládě, motivovaným mimo jiné náboženskými a mocenskými rozpory. Stavovská vzpoura a její následná tvrdá porážka ukončují nejen první století raného novověku, ale spolu s následnými společensko-politickými a náboženskými změnami představuje výrazný předěl v dějinách českých zemí. Dějiny naší vsi od dvacátých let 17. století, rekonstruované již základě podrobnějších informací o podobě a charakteru Lazinova, si přiblížíme v následující kapitole

LAZINOV V PRŮBĚHU 17. STOLETÍ

Proměny, kterými české země prochází na počátku dvacátých let 17. století v důsledku porážky stavovského povstání, se zčásti promítly také v dějinách Lazinova a jeho nejbližšího okolí. Přestože právě letovickému panství, ke kterému tehdy Lazinov již několik desetiletí náležel, se nejtragičtější události, spjaté s porážkou stavů, téměř vyhnuly, mnohé statky v okolí byly následky bělohorské bitvy značně postiženy a jejich dosavadní vývoj doznal razantní změny.

Potrestání účastníků stavovské vzpoury po porážce na Bílé hoře proběhlo na Moravě ve srovnání s Čechami přece jen výrazně mírněji, ovšem ani zde se neobešlo bez rozsáhlých konfiskací majetků a finančních postihů. Z blízkého okolí naší vesnice se to týká především statků Křetín, Jaroměřice nebo Roubanina, případně panství Moravská Třebová, s jistým omezením pak sousedního kunštátského velkostatku. Většina majetků v okolí však zůstala nezasažena. K nim patřily jak církevní statky premonstrátského kláštera Hradisko kolem Šebetova, nebo majetků augustiniánského kláštera v Jevíčce, stejně jako i svitavského panství olomouckého biskupství, rozkládající nedaleko od naší obce na severním a severovýchodním Letovicu. Výjimku zde představoval lenní statek Stvolová, který byl konfiskacemi rovněž postižen. Také šlechtické majetky Zástřizlů na Boskovicku, řada menších statků, například Borotín, Velké Opatovice, Trnávka a Biskupice nebyly pobělohorskými represemi dotčeny. K územím s těmito osudy patřilo i letovické panství Jindřicha Václava z Thurnu, kde se rovněž postihy, plynoucí z porážky stavovské vzpoury neprojevíly.

Nedošlo k tomu i přesto, že povstání českých a moravských stavů se Jindřich Václav Thurn rovněž aktivně zúčastnil. Hned po převzetí moci se stal jedním z direktorů.

Byl dosazen také do zemského soudu. Po porážce povstání však, snad na přímluvu svých vídeňských přátel, dostal císařský pardon a nebyl potrestán. Jeho majetky mu i nadále zůstaly, zejména také proto, že přestoupil na katolickou víru. Ustoupil však do pozadí, opustil politickou kariéru a věnoval se nadále svým statkům, především Letovicím.³²

Zde roku 1634 sepsal s Kateřinou Drahanovskou z Vojenic a na Slatince smlouvu o svedení toku vody přes obecní pozemek Vejpustek u Letovic. V září roku 1641 se pak Jindřich Václav hrabě Thurn zřídá příjmů z Havlovického mlýna v Luzích u Letovic, náležejícího k záduší a k letovickému špitálu. Současně dává městečku Letovicím svobodný šenk vína za 50 zlatých ročně. Tyto zmínky, dochované v podobě originálních listin, představují také poslední známé zmínky o osobě Jindřicha Václava Thurna.³³

Po smrti Jindřicha Václava hraběte z Thurnu asi roku 1642 přechází letovické panství spolu s naším Lazinovem na jeho syna Karla Kašpara. Ten však Letovice příliš dlouho nedržel a již roku 1642 je prodal hraběti Jiřímu Štěpánovi Bruntálskému z Vrbna. Nový majitel vlastnil zboží do roku 1664, kdy jej postoupil uherské šlechtičně Evě hraběnce Erdödy, rozené Forgáčové z Gýmeše.

Za života Jiřího Štěpána Bruntálského zažívá Letovicko těžké chvíle především v souvislosti se závěrečným obdobím třicetileté války. Podle některých zdrojů měl být roku 1645 švédskými vojsky dobyt letovický hrad a v roce 1648 zapáleno přilehlé městečko. Spolehlivé doklady k tomu se však nedochovaly, nebo alespoň nebyly dosud zjištěny. Jisté je, že již v roce 1644 žádají zástupci obce zemského hejtmana Kryštofa Pavla Lichtenštejna – Kastelkorna, správce královského tribunálu, o náhradu škod, které městečku způsobila procházející vojska, „na veliké silnici zde v městys Letovicích zůstávající a téměř každodenně maširující“. Co je míněno „velikou silnicí“, není zřejmé. Zřejmě již nejde o starobyrou spojnici, procházející Letovicemi od východu k západu od Šebetova a Vanovic, ale spíše o trasu, protínající Letovice v severojižním směru od Černé Hory a pokračující kolem Chlumu a Roubaniny k Moravské Třebové. Lazinov tehdy

---

³² F. Hrubý, Hrabata z Thurnu a Valsassina. Dějiny jejich českomoravské větve. Český časopis historický XXVIII, 1922, s. 328.

³³ SOkA Blansko, pracoviště Boskovice, Archiv města Letovic, kart. 1, inv. č. 12, 13, 14.

ležel již mimo tehdejší hlavní trasy a proto se mu největší nápor třicetileté války s největší pravděpodobností vyhnul.³⁴

V roce 1647 se v Letovicích usadila jedna část pluku generála Raduita de Souches, nedávného úspěšného obránce města Brna v době jeho švédského obležení. Jeho armáda měla na starosti ochranu brněnského kraje, na severním Brněnsku setrvala ještě na hradě Pernštejně. Vybírala si tedy důležité opevněné body, odkud mohla vymezené území střežit před švédskými žoldáky. Přesto přes tato opatření bylo panství v následujícím roce napadeno. Škody byly značné, nejvíce byly poškozeny samotné Letovice, jejichž téměř dvě třetiny byly ještě v polovině 17. století pusté. Již méně škod způsobila válka ve venkovské části velkostatku. Letovice ani v dalších letech nedosáhly svého předbělohorského rozsahu, který je řadil mezi významná centra na sever od Brna. Na rozdíl od vlastního centra panství nemáme o Lazinovu z této doby konkrétní zprávy, proto ani nemůžeme objektivně nastínit případný dopad válečných let na život zdejších obyvatel. Popisy vsi z třetí čtvrtiny 17. století válečné škody v Lazinově nezaznamenávají.³⁵

Hospodářská situace válkou poničených českých zemí s vypálenými a zplundrovanými statky, částečně nebo zcela opuštěnými vesnicemi a městy, zanedbanou nebo naprosto zničenou ekonomickou strukturou si vynutila krátce po polovině 17. století urychlenou nápravu. Jednou z forem, jak zajistit dostatečný příjem financí bylo sjednocení zemské berně, vypočítané podle nového systému. K zavedení stabilních daňových příjmů z jednotlivých panství bylo přistoupeno k co nejpřesnějšímu zmapování skutečného stavu poddanské půdy. Nutno říci, že první pokusy nebyly vždy zcela úspěšné.

Přestože výpočet daně byl jedním z hlavních důvodů k zavedení nejstarších katastrů, dalším přínosem tohoto postupu byl rovněž soupis poddaných a současně revize škod po skončení třicetileté války. Díky tomu získáváme zásadní pramen k poznání poválečného stavu řady vesnic a měst, i když nelze tyto zdroje pokládat bezezbytku za věrohodné a přesné.

---

³⁴ SOKA Blansko, pracoviště Boskovice, Archiv města Letovic, kart. 12, inv. č. 108.

³⁵ F. Matějek, *Morava za třicetileté války*. Praha 1992, s. 364. F. Matějek, *Lánové rejstříky brněnského kraje*. Praha 1981, s. 118.

Zatímco v Čechách probíhá tzv. berní rula již před polovinou padesátých let 17. století, na Moravě je přistoupeno k revizi teprve v roce 1656. Jejím výsledkem, vyhotoveným do roku 1657, byl první elaborát tzv. lánového rejstříku. Nezůstalo však u jediného. Již krátce po jeho dokončení se objevují první nedostatky a chyby, které si při jejich nárůstu vynutily vyhotovení opravné verze. Její zpracování probíhalo v letech 1669 až 1679. Poté byly oba elaboráty spojeny do jediného a první verze byla, až na některé výjimky, zničena.

Výrazným kladem spojení obou verzí lánového rejstříku je zvýraznění rozdílu v osídlení Moravy a jejích částí mezi padesátými a sedmdesátými lety 17. století. Jsou zde patrné především změny, k nimž v mezidobí došlo. Ve výsledku tak můžeme sledovat stav vesnic a měst krátce po skončení třicetileté války a porovnávat její pozdní důsledky na pustnutí některých usedlostí i celých vsí. Obdobné změny, i když téměř v zanedbatelném rozsahu spatřujeme také ve výčtu domů vsi Lazinova v průběhu třetí čtvrtiny 17. století, mezi léty 1657 a 1674. Následující přepis obou lánových rejstříků uvádíme v podobě, jak je zaznamenává dochovaný elaborát. První jméno zachycuje stav z roku 1674, druhé pak ze staršího období, tedy z roku 1657. Pokud je uvedeno pouze jediné jméno, znamená to, že v mezidobí nedošlo ke změně majitele gruntu. Navazuje členění polí v počtu tratí a jejich rozsah v II. a III. třídě podle bonity půdy, vyjádřený v moravských měřicích a jejich osminkách. Na rozdíl od původního zdroje je pouze připojeno popisné číslo podle číselné evidence, zavedené v roce 1771, a užívané v jen málo pozměněné podobě v podstatě dodnes:

Selské grunty bez rozlišení:

Jan Matějů od Matěj Matějů - pole ve 3 tratích, 7 měřic II. třídy, 14 měřic III. třídy (čp. 12)

Martin Konopka od Pavel Konopka - pole v 5 tratích, 17 měřic II. třídy, 34 měřic III. třídy (čp. 11)

Vávra Petřů od Jan Petřů - pole v 7 tratích, 7 měřic II. třídy, 14 měřic III. třídy (čp. 8)

Pavel Slychanů od Bartoň Slychanů - pole v 8 tratích, 9 měřic II. třídy, 18 měřic III. třídy (čp. 5)

Martin Hynek od Staněk Hynek - pole v 1 trati, 10 měřic II. třídy, 20 měřic III. třídy (čp. 2)

Matěj Skalník od Martin Skalník - pole ve 2 tratích, 10 měřic II. třídy, 20 měřic III. třídy (čp. 4)

Vítek Vodehnal od Špatinka - pole ve 4 tratích, 7 měřic 2 a 2/3 osminky II. třídy, 14 měřic 5 a 1/3 osminky III. třídy (čp. 1)

Jakub Vohnisko od vdova mlynářka, mlýn s 2 moučným složením a pilou - pole ve 3 tratích, 4 měřice 2 a 2/3 osminky II. třídy, 8 měřic 5 a 1/3 osminky III. třídy (čp. 14)

Pozemky poddaných v Lazinově nebyly podle lánových rejstříků pravidelně rozměřeny. Nebyly ani rozděleny v tehdy obvyklém lánovém systému, ale byly charakterizovány pouze jako selské grunty bez konkrétního rozlišení. Tyto grunty disponovaly rozdílným rozsahem půdy, pohybující se v tehdejší Lazinově v rozmezí od 21 do 51 měřic. Každý grunt obdělával jednu třetinu svých pozemků v II. třídě kvality půdy podle výsevku, zbylé dvě třetiny pak v partiích, náležejících do III. třídy.

Výčet usedlostí z let 1657 a 1674 tak vykazuje v Lazinově celkem osm domů různé velikosti, významu a především rozsahu půdy. Jeden z těchto gruntů s poměrně malým rozsahem půdy o 13 měřicích byl mlýnem. Nacházel se pod vsí na řece Křetínce; z rozsahu mlýnského provozu a množství půdy je zřejmé, že mlynářství bylo hlavním zdrojem obživy jeho vlastníka. V obci tehdy zcela chyběly drobné domky bez zemědělské půdy, obvyklé v jiných soudobých vesnicích, jejichž vlastníci se živili řemeslem, případně nádenickou prací. První domky zde vznikají teprve v první polovině 18. století a především v posledních desetiletích tohoto století, jak si ještě povíme.

Ne všechny domy ve většině vsí letovického panství se nacházely po polovině 17. století v plnohodnotně funkčním stavu. Některé z nich byly uvedeny jako zpustlé, často v důsledku předchozích válečných událostí. Naše obec na tom byla v tomto směru poměrně dobře. K roku 1657 jsou v Lazinově všechny zdejší domy osedlé. Ke změnám nedochází ani v dalších letech, kdy často v rámci pozdních dopadů válečných let dochází k částečnému pustnutí gruntů, mnohdy v důsledku sbíhání obyvatel.³⁶

---

³⁶ MZA Brno, D 1 – lánové rejstříky, inv. č. 287.

V mezidobí mezi vyhotovením obou verzí lánového rejstříku byl sepsán pro poznání raně novověké podoby Lazinova a především pro přiblížení poddanských platů zdejších obyvatel, stejně jako dalších vsí letovického panství, významný pramen, který rovněž přibližuje původní podobu a celkový vývoj naší vesnice. Tímto pramenem je urbář letovického panství, vypracovaný roku 1662, dnes však dochovaný v opisu a německém překladu z roku 1717. Kromě obsáhlého výčtu pololetních platů poddaných obsahuje i dominikální část, sepisující veškeré panské reálie, objekty, hospodářské a výrobní provozy.³⁷

Význam urbáře spočívá především v konkrétnějším zachycení stavu jednotlivých usedlostí v rámci celého letovického panství, a první specifikaci poddanských platů a dávek. Rozsah příslušné zemědělské půdy ve většině urbářů lépe odpovídal soudobé realitě, než lánové rejstříky, které se již v době svého vzniku setkaly se značným odporem ze strany správy jednotlivých velkostatků. Nesoulad spočíval především v rozdílné formě pohledu na rozsah poddanské půdy ze strany vrchnostenských úředníků vlastních dominií, který se zřetelně odlišoval od náhledu zemského byrokratického aparátu. Ten vyjadřoval rozsah půdy poněkud zjednodušeně a v podobě, který by lépe vyhovoval požadovanému daňovému zatížení. V případě Letovic a k nim příslušejícího panství byl stav zdejší vesnické zástavby již před polovinou 17. století natolik jednoduchý a přehledný, že nedošlo ve srovnání urbářů s katastry k téměř žádným rozdílům. Jejich případné naznačení stěžuje i fakt, že v lánových rejstřících není rozsah jednotlivých gruntů v Lazinově, stejně jako u většiny vsí zdejšího panství, vyjádřen v obvyklém lánovém systému, ale pouze v počtu měřic. Chybí tak srovnatelné měřítko, společné pro oba zdroje.

V následující části uvedeme přehled základních poddanských platů lazínovských domů, odevzdávaných ve zlatých, groších a denárech v pravidelných půlročních termínech na sv. Jiří a sv. Václava. Tyto platy jsou spojeny se jmény držitelů jednotlivých usedlostí podle stavu k roku 1662. U všech domů jsou připojeny ještě naturální dávky v podobě slepic a množství vajec. Vejce chybí pouze u mlýna pod Lazinovem. Ke každému z domů připojujeme ještě popisné číslo, podobně jako v případě lánových rejstříků, podle stavu z počátku sedmdesátých let 18. století a ve značné míře

---

³⁷ J. Řezníček, Moravské a slezské urbáře. Katalog. Praha 2002, s. 160-161.

tedy i dnešního. Za jménem majitele selského gruntu je umístěn rozsah půdy a s tím i charakter usedlosti, dále lomítkem oddělená výše půlročních platů (svatojiřského a svatováclavského), dále počet slepic a vajec a nakonec v závorce zmíněné popisné číslo.³⁸

Sedláci:

- Martin Skalník, 1/2 lánu – 25 gr. 3 a 1/2 den. / 17 gr., 1 slepice, 24 vajec (čp. 4)
- Stanislav Hanců, 1/2 lánu – 1 zl. 2 gr. / 24 gr. 3 a 1/2 den., 1 slepice, 34 vajec (čp. 2)
- Vít Vodehnal, 3/8 lánu – 1 zl. 1 gr. / 23 gr. 3 a 1/2 den., 1 slepice, 24 vajec (čp. 1)
- Bartoloměj Slychan, 3/8 lánu – 26 gr. / 18 gr. 3 a 1/2 den., 1 slepice, 24 vajec (čp. 5)
- Jan Petřů, 3/8 lánu – 25 gr. 3 a 1/2 den. / 18 gr., 1 slepice, 24 vajec (čp. 8)
- Martin Výrostků, 3/8 lánu – 25 gr. 3 a 1/2 den. / 18 gr., 1 slepice, 28 vajec (čp. 12)
- Pavel Konopka, 3/4 lánu – 1 zl. 5 gr. / 27 gr. 3 a 1/2 den., 1 slepice, 24 vajec (čp. 11)
- Petr Mlynář, mlýn – 15 gr. 3 a 1/2 den. / 8 gr., 1 slepice (čp. 14)

Přestože rozsah gruntů v urbáři se s obsahem soudobých katastrů v podstatě shoduje, nejednotná je zejména výše vyměřených platů, stejně jako nahodilost naturálních dávek. Platy jsou dokonce natolik rozdílné, že kolidují s rozsahem zemědělské půdy selských gruntů, které zde máme ponejprv rozděleny podle lánového systému. Zda můžeme v jejich výši spatřovat pozůstatky starší struktury Lazinova, či skrytý význam některých výše hodnocených usedlostí, není prozatím jasné.

Nevíme, zda měli tehdejší osadníci Lazinova povinnost robotovat na panských polích. Alespoň urbář při této vsi rozpis robot neuvádí. Ty zmiňuje pouze u centra panství – Letovic, poté Míchova, Třebětína a Slatiny. Jízdní roboty na tomto panství ve zmíněných osadách vykonávali sedláci s potahem, zahradníkům byly určeny roboty pěší. Selské roboty byly v létě zaměřeny na svážení obilí, v zimě pak na jeho zpracování.

---

³⁸ MZA Brno, F 65 – velkostatek Letovice, inv. č. 1.

Robota podsedků či zahradníků spočívala v práci v panských zahradách. Robotní povinnosti poddaných z Míchova byly oproti ostatním vsím letovického panství poněkud nižší. Zdejší osadníci strávili 22 dní na panských polích oproti 36 dnům osadníků z jiných vesnic na Letovicku. Přes absenci rozpisu robotních povinností lazínovských poddaných v urbáři je pravděpodobné, že byli některými robotami, zřejmě shodnými s ostatními vesnicemi, vázání. Vykonyvali je na polích tehdejších meziříčského dvora, s velkou pravděpodobností dnešní Svitavice.

Urbář v Lazínově kromě poddanských platů a povinností zachycuje také některé vrchnostenské realie. S naší vsí má s velkou pravděpodobností spojitost dvojice rybníků uváděných pod názvy U Slatiny a Pod Slatinou, první na 20 kop dvouleté násady, druhý na 6 kop jednoleté násady. Přestože se poloha obou nádrží může vázat ke vsi Slatině v severní části letovického panství, ještě v závěru 17. století oddělené a připojené k borotínskému statku, je pravděpodobná i jiná varianta. Jak si ještě povíme ve spojitosti se svitavickým dvorem, v jeho blízkosti se dříve nacházel velký rybník řečený Slatinský, uváděný v středověku v souvislosti s vsí Vranovou. Tento rybník se nalézal pod dvorem a byl napájen vodou řeky Křetíny. Ležel tedy na území dnešního Lazínova a spolu s rybníkem u Skrchova byl největší vodní nádrž na území tehdejšího letovického panství.³⁹

Eva hraběnka Erdödy letovické panství příliš dlouho nevlastnila. Již roku 1667 je prodala Alžbětě z Náchoda, rozené Sunyoghové z Budatína, která je o tři roky později postoupila ostráhomskému arcibiskupovi Jiřímu Scelepceňyimu. Jak je zřejmé, i nadále tak setrvaly Letovice spolu s celým panstvím, a tedy i naším Lazínovem, v rukou uherské šlechty. Osobou arcibiskupa Scelepceňyiho přichází na Letovice společensky významný šlechtic, který v širším regionu usazen i na jiných místech. Například roku 1676 kupuje nedaleké panství Drnovice se zámkem. Letovice držel až do své smrti roku 1685, kdy je získávají jeho příbuzní Jan Maholany a Štěpán Kordič, oba z Pohroncs-Scelepceňy. První jmenovaný vlastnil panství jen do roku 1692, kdy je postoupil Kordičovi. V jeho rukou tak byly Letovice opět sceleny. Poté zde seděl Ladislav Jiří Kordič, který zemřel

---

³⁹ MZA Brno, F 65 – velkostatek Letovice, inv. č. 1. K. Dušilová, Panství Letovice v 17. století. Diplomová práce. Katedra historie na pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Brno 2019, s. 50-51.

v listopadu roku 1709. Pozůstali pak prodávají v roce 1711 panství Karlu Ludvíkovi hraběti z Roggendorfu.⁴⁰

Za těchto vlastníků dochází k obnově vrchnostenské ekonomiky, značně poškozené již v průběhu třicetileté války, jak dokládá odhad panství z roku 1668. V tomto roce se v Letovicích připomíná pustá koželužna a pusté doly. U Lazinova dosud chybí vrchnostenský dvůr Svitavice, jehož vznik můžeme spojit teprve s dalšími roky, jak si ještě podrobněji přiblížíme v samostatné kapitole.⁴¹

Správa panství Ladislavem Jiřím Kordičem a jeho převod na Karla Ludvíka z Roggendorfu uzavírají dějiny 17. století jak vlastního velkostatku, tak i našeho Lazinova. Jeho příští osudy, spjaté s hrabaty z Roggendorfu, jsou již tématem následující kapitoly.

---

⁴⁰ L. Hosák, Historický místopis okresu Blansko v období feudalismu, s. 46.

PROMĚNY LAZINOVA V 18. A 19. STOLETÍ

Karel Ludvík z Roggendorfu nebyl v regionu žádným nováčkem. Již dříve vlastnili Roggendorfové nedaleké panství Rájec, sahající severním směrem až téměř k Boskovicím, které tak pouze rozšířili o další statky severně od Brna.

Ihned po koupi Letovicka začíná Karel Ludvík s určitými přestavbami letovického hradu, tehdy dosud dochovaného ve své převážně středověké podobě, jen dílem v renesanci upraveného pro komfortnější obývání. Přesnější doklady k této činnosti poskytuje již dříve zmíněný urbář, který k opisu přidává komentář a aktualizaci k roku 1717. Ohledně zámku uvádí, že se nachází v předešlém starém stavu. Pouze v roce 1713 zde prováděl hrabě Karel Ludvík z Roggendorfu úpravy horních hradních místností. Zmiňuje se zde také hradní kaple, zasvěcená sv. Antonínu Paduánskému. Tato kaple byla obdařena oltáři sv. Karla, sv. Antonína Paduánského a hlavním oltářem P. Marie.⁴²

Letovické panství bylo při koupi panství Roggendorfem velmi zanedbané, vrchnostenské budovy, panské dvory, s výjimkou dvora v předpolí zámku, příslušné mlýny, vinopalna a jiné objekty byly značně zchátralé. Za uherské šlechty zaniká také veškerá hornická činnost. Dříve výnosné ledkové hutě mizí zcela z povědomí a jsou obnoveny teprve náhodným objevem roku 1716. O rok později byl u Letovic otevřen důl na železnou rudu Sv. Trojice a krátce nato další dvě důlní díla.

Přestože hrabě Roggendorf věnoval tolik iniciativy zvelebení zanedbaného panství, již roku 1724 jej opět prodává. Novým majitelem se nyní stává Heřman Jošt

---

⁴¹ MZA Brno, A 3 – stavovské rukopisy, inv. č. 428, fol. 333, 344, 345; G 371 – Jaroslav Novotný – opisy moravských urbářů, inv. č. 276.

⁴² MZA Brno, F 65 – velkostatek Letovice, inv. č. 1.

svobodný pán Blümegen. Ten držel Letovice pouhé necelé desetiletí, již roku 1733 ve Vídni umírá. Panství po něm dědí jeho tři synové Jindřich Kajetán, Heřman Hanibal a Kryštof Jindřich Blümegenové. Z nich první se rozkvětu panství věnoval nejvíce. Roku 1750 zřizuje před zámeček v místech zelinářské zahrady klášter Milosrdných bratří s kostelem sv. Václava, roku 1763 buduje pod zámečkem plátenickou manufakturu, o deset let později změněnou na bavlnářskou. Současně se zřízením manufaktury založil Jindřich Kajetán tkalcovskou továrnu také ve Vanovicích, a menší dílenské provozy v Trávníku a u dvora Svitavice v sousedství našeho Lazineva.⁴³

Zřejmě až do poloviny 17. století přetrvával v regionu pozdně středověký systém obchodních tras. V dalším období se však průběh cest a silnic, či alespoň jejich účel, proměňoval. Někdejší významné obchodní komunikace byly odsouvány do podružnějších poloh, priority získávaly nové komerční silnice. Nejinak tomu bylo také na širším Letovicku, stejně jako na sousedním Kunštátsku a Olešnicku, kde jsou posuny cestovní sítě doloženy také v průběhu 18. století, a to ještě před zřízením moderní „císařské“ trasy.

Proměny komunikační sítě jsou s obdobím dvacátých a třicátých let 18. století spjaty s celým územím Moravy. Předcházela mu dosud rovněž nepříliš známá etapa, následující v letech po ukončení třicetileté války. Dosud velmi zdůrazňovaná reforma silniční sítě za královny Marie Terezie pouze dokončila a upevnila proces, vlekoucí se již téměř jedno století. Je zřejmé, že již tehdy se rodilo první silniční spojení mezi Brnem a Svitavami, dosud poněkud volnějšího průběhu, jak dokazují dochované mapy z této doby, fixované nedlouho poté novou komerční trasou. Struktura dosavadních spojníc, zachycených v řadě starších písemností často jen připomínkou osamocených zájezdních hostinců, či zmínkami o „silnicích“, které tehdy značily komunikace většího významu se zpevněným povrchem, jak ostatně napovídá i jejich název, kolidovala s výsledným stavem silniční sítě, jak ji známe díky nejstarším vojenským mapám z šedesátých let 18. století. Z toho důvodu také řada těchto drobných osad a hostinců již v době kolem poloviny 18. století beze zbytku zaniká, jiné se ocitají mimo hlavní trasy a přetrvávají v podobě drobných osad či samot. Z nejbližšího okolí naší vesnice můžeme takové hostince sledovat například v Chlumu u Letovic, či jako izolované usedlosti na trase z Letovic

---

⁴³ L. Hosák, Historický místopis okresu Blansko v období feudalismu, s. 46.

k Moravské Třebové – hostince Na Červené či Roubanská u Slatiny a Roubaniny. Naproti tomu zcela nově vznikají velké hospody Vaculka u Sebranic či Bílá labuť u Svitávky, obnoven je i význam starší hospody u Zboňku. Na starobyrou východozápadní trasu napříč Malou Hanou přes Vanovice k Letovicím byla vázán starobylý panský zájezdni hostinec pod letovickým kostelem. Poté, co převážil význam severojižní trasy k Moravské Třebové a později na Svitavy v podobě císařské silnice, byla orientace hostince pozměněna a její budova v důsledku toho stavebně upravena a rozšířena.⁴⁴

Změny obchodní sítě, k nimž nepochybně došlo i na Křetínsku a v nejbližším okolí Lazinova, měly za následek zánik dávné a kdysi velice významné trasy, probíhající plání nad severní hranou údolí řeky Křetínsky, stejně jako předpokládané spojnice, procházející právě naším Lazinovem. Nadále přetrvala pouze trasa, směřující od Kunštátu k Bystrému přes Ústup a kolem Veselky, která byla za vlády Marie Terezie a jejího syna císaře Josefa II. vedena jako poštovní komunikace. Její úsek, těsně se dotýkající území křetínského statku, byl proložen četnými zájezdními hostinci nad Sulíkovem, v Ústupě či poblíž Veselky, kde před polovinou 18. století vzniká rovněž jeden z nových panských dvorů křetínského velkostatku. Ovšem i trvání této komunikace se pozvolna blížilo ke svému konci. Nejpozději v závěru 18. století ztrácí i ona na významu a stává se pouhou regionální spojnici bez větší hodnoty. V Lazinově není přítomnost panské hospody v přehledech vrchnostenských realit na Letovicku doložena. Ovšem přehled pozemkových tratí na území Lazinova zmiňuje v padesátých letech 18. století při gruntu čp. 5 louky „Nad hospodou“. Kde tato hospoda stála, však není zřejmé. Jisté vodítko nabízí poznámka v josefinském katastru obce, jehož obsah si připomeneme později. Zde se v roce 1787 při gruntu čp. 1 jmenuje „zahradu za kovárnu“ Nešlo zřejmě o obecní kovárnu, která by byla v soudobých soupisech poddanských domů jistě zmíněna. Provozy panských kováren bývaly velice často spojovány právě s hostinci. Dům čp. 1 v dolní části vesnice dnes již neexistuje, byl zbořen po založení přehradní nádrže. Ovšem právě jeho poloha odpovídá situace předpokládané hospody s kovárnou, neboť právě jižním okrajem

---

⁴⁴ MZA Brno, B 1 – gubernium, kart. 976, inv. č. 2423; D 22 – Sbírnka map a plánů, inv. č. 360.

vsí mohla probíhat komunikace, mířící z Letovic ke Křetínu a dále k Veselce, jak nám ji nabízí historické mapy.⁴⁵

Po polovině 18. století zasahuje do zažité komunikační struktury zdejšího regionu vytyčení nové císařské silnice, směřující od Brna k severu na Svitavy. Dřívější středověká západovýchodní trasa byla v té době již opuštěna, od jihu zde nověji směřovala silnice, lomící se v Letovicích k severovýchodu na Moravskou Třebovou. Ta byla doplněna novou silnicí podél řeky Svitavy na sever, dále cestou z Letovic k Sulíkovu, kde se napojovala na starou obchodní trasu z Černé Hory přes Kunštát do Poličky. Ta byla současně rozšířena do další souběžnou větev přes Vranovou a Křetín lesním hřebenem k Veselce a Kněževsi. Středověké pokračování „vanovické“ silnice z Letovic otevřeným terénem v blízkosti Meziříčka nad Lazinovem a Poříčím ke Študlovu a dále do Čech bylo již trvale opuštěno. Z této doby pochází jedna z prvních map, přibližujících alespoň ve schématu podobu naší vesnice a jejího okolí, kladená obvykle již k polovině 18. století, vyhotovená však podle jejího obsahu nejdříve z průběhu druhé poloviny šedesátých let 18. století.⁴⁶

Tato mapa, jejíž součástí je i detailní vyobrazení městečka Letovic s tanním zámkem, je dílem zemského zeměměřiče Johanna Křoupala z Grünberga, rodáka z Jaroměřic u Jevíčka. Její dataci do pozdějších let, než se dosud předpokládalo, posouvá mimo jiné i zachycení některých objektů a provozů, svými počátky spjatými nejdříve s šedesátými či sedmdesátými lety 18. století.

Souběžně s přeměnou komunikační sítě dochází na Letovicku rovněž ke změnám ve stávající sídelní struktuře většiny vesnic. Její původní podobu vyjadřují zmíněné písemnosti z třetí čtvrtiny 17. století. V průběhu první půle 18. století je zástavba Lazinova i jiných vsí letovického panství poměrně zjednodušena. Její struktura nadále postrádá členění podle lánového systému. Domy ve vsích včetně naší jsou nadále děleny na selské grunty bez dalšího rozlišení, podsedky a domky bez polí. Novou strukturu Lazinova, stejně jako i další změny v podobě naší obce, zachycují katastrální

---

⁴⁵ MZA Brno, B 1 – gubernium, kart. 1408, inv. č. 2869.; D 3 – dominikální fase, inv. č. 374; D 4 – tereziánský katastr, inv. č. 339; D 6 – josefínský katastr, inv. č. 3213.

⁴⁶ MZA Brno, D 22 – Sběrka map a plánů, inv. č. 1445.

operáty z doby kolem poloviny 18. století, počínaje rektifikačními akty z roku 1749, přes souběžně vyhotovený tereziánský katastr až k tzv. urbaniální fazi z roku 1775.

Oproti předchozímu stavu ze sedmdesátých let 17. století se rozsah Lazinova do poloviny 18. století nijak nezměnil. V roce 1749 se nově připomíná pouze domek bez zemědělské půdy, totožný s dnešní usedlostí čp. 9 ve střední části vesnice. Tento stav přetrvává ještě roku 1754, kdy je vyhotoven soupis domů tereziánského katastru. Ten zaznamenává následující podobu naší vsi:

- Václav Skalník, selský grunt (čp. 12) – 28 měřic 7 osminek polí, 5 osminek zahrad, 1 měřice pustých polí, 2 měřice pastvin, z luk 13 a 1/2 dvouspřežného vozu sena a otavy
- Václav Hynek, selský grunt (čp. 11) – 29 měřic 6 osminek polí, 2 měřice 4 osminky zahrad, 1 měřice pastvin, z luk 4 a 1/2 dvouspřežného vozu sena a otavy
- Jakub Vítků, selský grunt (čp. 8) – 29 měřic 2 a 1/2 osminky polí, 3 měřice 2 osminky zahrad, 4 osminky pustých polí, 6 osminek pastvin, z luk 3 dvouspřežné vozy sena a otavy
- Václav Petrů, selský grunt (čp. 5) – 29 měřic 6 osminek polí, 2 měřice 4 osminky zahrad, 2 měřice 2 osminky pastvin, z luk 3 dvouspřežné vozy sena a otavy
- Martin Konůpka, selský grunt (čp. 2) – 29 měřic 6 osminek polí, 6 osminek zahrad, 3 měřice 2 osminky pastvin, z luk 4 a 1/2 dvouspřežného vozu sena a otavy
- Jiří Pavlíček, 1/4 lánový grunt (čp. 4) – 11 měřic 3 osminky polí, 1 měřice zahrad, 6 osminek pastvin, z luk 4 a 1/2 dvouspřežného vozu sena a otavy
- Tomáš Dřevo, 1/4 lánový grunt (čp. 1) – 11 měřic 3 a 3/4 osminky polí, 2 měřice zahrad, z luk 3/4 dvouspřežného vozu sena a otavy
- Jen Jelínek, 1/4 lánový grunt + mlýn (čp. 14) – 11 měřice 1/4 osminky polí, 6 osminek pustých polí, z luk 1 a 1/2 dvouspřežného vozu sena a otavy

Domky na obecní půdě:

- obecní pastouška (čp. 9) – 5 osminek zahrad

Obecní pozemky:

- 4 měřice 7 osminek polí, 3 osminky zahrad, 6 měřic 6 osminek pastvin, z luk 1/4 dvouspřežného vozu sena a otavy

Po polovině 18. století dochází v řadě vsí k nárůstu zástavby výstavbou drobných domků, zřizovaných převážně na obecních pozemcích, později rovněž na vrchnostenské půdě. Tento proces se Lazinovu vyhnul, rozsah vesnice zůstává v po celou třetí čtvrtinu 18. století nezměněn. Její podobu spolu s nově zavedenými konskripčními čísly zachycuje evidence poddanských domů, vypracovaná roku 1775 v rámci tzv. urbaniální fáse. Podoba Lazinova sice dosud přetrvává ve své zřejmě ještě středověké podobě, ta se však v dalších letech výrazně proměnila, jak si ještě povíme.⁴⁷

Následný přehled, vycházející ze zmíněné urbaniální fáse, zachycuje kromě jmen lazinovských osadníků z roku 1775 také popisná čísla, která byla v obci krátce před tím zavedena. Na letovickém panství zůstalo prvotní číslování beze změn, zatímco jinde byla zčásti nebo úplně v druhém desetiletí 19. století pozměněno. Současně je výčet doplněn charakteristikou domů podle tehdejšího rozdělení na selské grunty bez bližší specifikace, dále čtvrtlány, a osamocenou domkářskou usedlost. U každého selského gruntu je dále uveden rozsah zemědělské půdy – polí a zahrad – v starých moravských měřicích a jejich osminkách, rozdělených vždy do několika tratí. Zmíněna je i pronajatá vrchnostenská půda. Následuje úhor s pastvinami, výnos luk – sena a otavy – vyjádřený ve dvouspřežných vozech, a nakonec výše půlročních platů v termínech na sv. Jiří a sv. Václava v rýnských zlatých a krejcarech. U některých gruntů je uveden o rozsah lesní půdy.

Selské grunty:

- Václav Skalník – čp. 12

---

⁴⁷ MZA Brno, D 2 – rektifikační akta, inv. č. 287; D 5 – urbaniální fáse, sign. 73/B.

pole a zahrady – 30 měřic 4 osminky v 6 tratích
činžovní panská pole – 9 měřic
úhor a pastviny – 5 měřic 4 osminky
louky – 13 a 1/2 dvouspřežného vozu sena a otavy
plat na sv. Jiří a sv. Václava – 2 zlaté 4 krejcary 1 denár

– Matěj Hynek – čp. 11

pole a zahrady – 37 měřic 2 osminky v 1 trati
činžovní panská pole – 27 měřic 2 osminky
úhor a pastviny – 1 měřice
louky – 4 a 1/2 dvouspřežného vozu sena a otavy
plat na sv. Jiří a sv. Václava – 2 zlaté 4 krejcary 1 denár

– Tomáš Vítků – čp. 8

pole a zahrady – 38 měřic v 5 tratích
činžovní panská pole – 27 měřic 2 osminky
úhor a pastviny – 1 měřice
louky – 2 a 3/4 dvouspřežného vozu sena a otavy
lesy – 1 měřice 4 osminky
plat na sv. Jiří a sv. Václava – 2 zlaté 4 krejcary 1 denár

– Jakub Vítků – čp. 5

pole a zahrady – 37 měřic 6 osminek v 7 tratích
činžovní panská pole – 14 měřic 5 osminek
úhor a pastviny – 2 měřice
louky – 3 dvouspřežné vozy sena a otavy
plat na sv. Jiří a sv. Václava – 2 zlaté 4 krejcary 1 denár

– Martin Konůpka – čp. 2

pole a zahrady – 36 měřic 6 osminek v 9 tratích

činžovní panská pole – 43 měřic 7 osminek
úhor a pastviny – 5 měřic
louky – 4 a 1/2 dvouspřežného vozu sena a otavy
lesy – 75 měřic
plat na sv. Jiří a sv. Václava – 2 zlaté 4 krejčary 1 denár

Čtvrtlány:

– Jiří Pavlíček – čp. 4

pole a zahrady – 15 měřic 5 osminek v 5 tratích
činžovní panská pole – 24 měřic 2 osminky
úhor a pastviny – 1 měřice
lesy – 16 měřic
plat na sv. Jiří a sv. Václava – 41 krejcarů 2 denáry

– Jiří Konůpka – čp. 1

pole a zahrady – 14 měřic 6 osminek ve 3 tratích
činžovní panská pole – 16 měřic 5 osminek
louky – 3/4 dvouspřežného vozu sena a otavy
lesy – 3 měřice
plat na sv. Jiří a sv. Václava – 41 krejcarů 2 denáry

– Franc Entner /mlýn/ – čp. 14

pole a zahrady – 13 měřic ve 3 tratích
louky – 1 a 1/2 dvouspřežného vozu sena a otavy
plat na sv. Jiří a sv. Václava – 41 krejcarů 2 denáry

Chalupa bez polí:

Oproti letovickému urbáři z roku 1662 jsou aktuální platy v Lazinově stejnoměrně vyčísleny. Majitelé gruntů odevzdávali půlročně 2 zlaté 4 krejcarech a 1 denár. Naproti tomu čtvrtlánici platili stejnoměrně po 41 krejcarech a 2 denárech.

Ve výčtu lazinovských domů chybí v polovině sedmdesátých let 18. století také usedlosti, které již tehdy musely spolehlivě existovat, protože jsou zachyceny krátce před tím zavedenou číselnou evidencí. Jde především o drobné domky bez vlastní zemědělské půdy. Jak ukazují jejich majetkové vztahy v druhé půli osmdesátých let 18. století, vznikly zřejmě vydělením z přilehlých selských gruntů. Je tak možné, že v roce 1775 byly přes vlastní číslování dosud součástí těchto gruntů, a proto nejsou v robotním rejstříku z této doby zmíněny.

Období vlády Marie Terezie a nástupnická etapa jejího syna Josefa II. jsou spjaty s celou řadou reforem jak v oblasti ekonomiky, tak i společenského a správního systému, nevyjímaje úpravy v církevní oblasti. K nim patřilo například vyhlášení tolerančního patentu, umožňujícího svobodně vyznávat i jiná náboženství, než dosud povolenou katolickou víru. Dále se jednalo o redukci církevních institucí, některých klášterních komunit, navazující na již dříve zrušený řád Tovaryšstva Ježíšova. V oblasti hospodářství můžeme jmenovat zejména zrušení nevolnictví a úpravu vrchnostenské hospodářské struktury formou tzv. raabizace. Nedílnou součástí těchto patentů byla i berní a urbaniální reforma, vrcholící novou formou evidence veškeré půdy, a to nejen poddanské, ale i vrchnostenské. Plošná evidence byla prováděna pomocí prvních parcel, značně rozdílných od současné parcelace, zavedené ve dvacátých a třicátých letech 19. století, a mnohdy i neúplných. Právě evidence šlechtické půdy vyvolala mezi feudály značný odpor, který vedl nedlouho poté ke zrušení této formy katastru. Přesto se nám do dnešní doby zachoval zajímavý zdroj poznatků, popisující ponejprv celou plochu vesnice včetně její obytné části.

Zatímco dosavadní katastrální operáty evidovaly poddanskou půdu a nemovitosti pouze podle jejich majitelů, případně podle polních, lučních a lesních tratí, s reformami císaře Josefa II. nadchází v této oblasti významné změny, jejichž pozůstatky v

pozměněné podobě užíváme i dnes. V následujícím přehledu si přiblížíme podobu Lazinova v osmdesátých letech 18. století, tedy krátce po provedení prvních josefínských reforem, k nimž náleží i zdroj těchto poznatků. Neuvádíme čísla tehdejších parcel, jejich platnost byla omezena pouze do třicátých let 19. století, kdy ji nahradila nová evidence tzv. stabilního katastru, užívaná s dílčími úpravami dosud. Za jménem osadníka k roku 1787 uvádíme charakter jeho usedlosti a poté popisné číslo, které získala na počátku sedmdesátých let 18. století. Jako součást vlastních domů byly zmíněny i větší či menší zahrady, jejichž přehled připojujeme.⁴⁸

Pořadí domů v Lazinově není v přehledu řazeno výlučně podle popisných čísel, ale respektuje pořadí v josefínském katastru. Ani ten se novou číselnou evidencí neřídil, ale domy zaznamenával podle jejich polohy v rámci zástavby vesnice. Z toho je zřejmé, že popis naší obce z roku 1787 začínal od horního konce, poté zachytil větší grunty v západní části vesnice, další výčet však byl značně nahodilý a nesystematický. Snad k tomu vedla poloha Lazinova v členitém terénu nad levým, břehem Křetíanky, spolehlivě však důvody naznačit nemůžeme.

- Jakub Konůpka, selský grunt – čp. 2
  - zahrada pod domem
  - zahrada za stodolou
  - zahrada nad stodolou
- Jan Konůpka, domek – čp. 3
- Jan Pavlíček, 1/4 lánový grunt – čp. 4
  - zahrada za stodolou
  - zahrada pod domem vedle vozové cesty
- Mates Konůpka, selský grunt – čp. 5
  - zahrada nad stodolou
  - zahrada vedle domu

---

⁴⁸ MZA Brno, D 6 – josefínský katastr, inv. č. 3213.

- Jiří Konůpka, 1/4 lánový grunt – čp. 1
  - zahrádka za stodolou
  - zahrada u kovárny
  - zahrada na návsi
- Martin Štěpán, selský grunt – čp. 8
  - ovocná zahrada pod stodolou
  - pastvina nad domem
- Václav Hynek, selský grunt – čp. 11
  - zahrada u domu
- Jan Skalník, selský grunt – čp. 12
  - zahrada pod stájí
  - zahrada u stodoly
  - zahrada na návsi
- obecní pazderna – čp. 9
  - zahrádka u domu
  - ovocná zahrada u domu
- Jiří Skalník, domek – čp. 13
- Mates Vítek, domek – čp. 7
  - zahrádka u domu
- Mates Konůpka, domek – čp. 6
- Václav Hynek, domek – čp. 10
- Franc Skalník, domek – čp. 15
  - zahrádka před okny
- Lorenc Šaršon, domek – čp. 16

Součástí téměř každé usedlosti v Lazinově byla tedy zahrada různého rozsahu a zřejmě i charakteru, položená u domu, případně v sousedství některé hospodářské budovy, nejčastěji stodoly, méně častěji stáje. V případě domu čp. 1 je v souvislosti s polohou zahrady doložena kovárna, stojící snad tehdy někde v blízkosti tohoto gruntu.

V zástavbě vlastního Lazinova se v osmdesátých letech 18. století, na rozdíl od většiny jiných obcí na panství, téměř nesetkáváme se stavbami, které se nacházely v přímém vlastnictví obce. K nim většinou pařily zejména obecní pastouška či pazderna, kovárna a jiné. V Lazinově je jedinou skromnou výjimkou obecní pazderna, tedy sušárna lnu, nacházející se tehdy na popisném čísle 9. Naproti tomu zde josefínský katastr zaznamenává dvojici panských objektů, zastoupených vrchnostenským dvorem Svitavice a panskou „fabrickou budovou“, stávající tehdy poblíž zmíněného dvora. Obě budovy, přestože náležely ke katastrálnímu území Lazinova, byly dosud číslovány jako součást Letovic, Dvůr na počátku sedmdesátých let 18. století obdržel popisné číslo 166, nedaleké „fabrika“ pak čp. 167. Mezi oběma objekty se ve stejné době připomíná domek Jiřího Veselého, rovněž s letovickým číslováním (čp. 169). Součástí této „letovické“ enklávy ve východní části lazinovského katastru bylo ještě vrchnostenské bělidlo, evidované pod popisným číslem 168. Jeho budova se však v dalších letech již nepřipomíná. Její tehdejší polohu tak známe pouze přibližně, a to díky zachycení na mapě nejstaršího vojenského mapování z šedesátých let 18. století. Na ní je bělidlo zakresleno na levém, břehu řeky Křetínky poblíž tehdejší „fabriky“, nedaleko svitavického dvora. Náleželo ke skupině domků kolem Svitavice, k jejíž podobě a proměně se ještě vrátíme v samostatné kapitole.

Součástí josefínského katastru však nebyl jen soupis budov a pozemků podle nové číselné evidence, ale také přehled traťových jmen okolních pozemků. Dosavadní evidence polí, luk a lesů formou pomístních názvů se zavedením parcel ztrácela na významu, josefínský katastr však zachycuje obě verze, které se zde vzájemně propojují. Také v Lazinově můžeme v druhé půli 18. století rovněž zaznamenat určitý soubor jmen přilehlých pozemků. Oproti staršímu stavu v tereziánském katastru, kdy je u každé selské usedlosti vyčíslen přehled názvů pozemků, byla v druhé půli 18. století zavedena odlišná struktura. Katastrální území obce bylo rozděleno na základní tratí, jejich počet se odvíjel od rozsahu a členění katastru a rovněž také od parcelace selské půdy. Naše vesnice tehdy disponovala osmi základními tratěmi, a to včetně zástavby obce, která téměř vždy představovala jednu z tratí. Základní názvy jsou doplněny ještě jejich vymezením podle hlavních přírodních či geografických prvků. Na území Lazinova zachycuje josefínský katastr tuto strukturu:

- vnitřní trať (zástavba vesnice)
- Na Křetínské cestě (trať, hraničící na jedné straně s cestou ke Křetínu, na druhé s říčkou Křetínkou, na další s hranicemi vsi Poříčí a na poslední s obecním příhonem)
- U obecního příhonu (polní trať, hraničící na jedné straně s tratí Na Křetínské cestě, na druhé s hranicemi Křetína, na třetí s lesem Ochoza a na čtvrté s tzv. Vejmolským příhonem)
- U lesa Ochoza (lesní trať, hraničící na jedné straně s předchozí tratí U obecního příhonu, na druhé s lesem Ochoza, na další se zástavbou obce a nakonec s následující tratí)
- Od lesa Ochoza k hranicím Vranové (polní trať, hraničící na jedné straně s lesem Ochoza, na druhé s hranicemi kunštátského panství, na třetí s hranicemi vsi Vranové a na čtvrté s následnou tratí)
- Od vranovských hranic k zástavbě obce (polní trať, hraničící na jedné straně s tratí U lesa Ochoza, na další s tratí jdoucí od tohoto lesa k vranovským hranicím, na třetí pak s hranicemi Vranové a na čtvrté se zástavbou obce)
- Na Křetínce (luční trať, hraničící na jedné straně se zástavbou obce, na druhé s řekou Křetínkou, na třetí s hranicemi Křetína a nakonec s tratí Na Křetínské cestě)
- lesní trať (lesy Bučí, V Kopanínách, Na Štěrkách, na Horních Štěrkách, Ochoza, Boří)

Toto členění však nebylo konečné. Uvedené hlavní tratě byly rozděleny na nově zavedené parcely, k nimž byly připojeny již zastaralé traťové názvy podle původního detailního členění.

Některé hlavní tratě byly tehdy značně celistvé, zatímco jiné byly rozčleněny na celou řadu drobnějších částí. Lazinovský územní katastr byl rozdělen na dostatečné množství základních tratí, z toho důvodu nebylo jeho další členění již nutné.

Zatímco josefínský katastr již řadí veškeré tehdejší pozemky podle nového parcelního systému, kde se traťová jména vyskytují pouze jako pojítka s předchozí evidencí poddanské půdy, starší způsob přiřazoval k jednotlivým selským usedlostem traťová jména podle konkrétního rozsahu a významu příslušných gruntů. Díky tomuto

řešení tak přehledně nacházíme informace o souboru polních, lučních i lesních tratí a jejich vazbě na domy vsi Lazinova, výrazně rozšiřujících předchozí přehled. Rozdělení pozemků mezi jednotlivé grunty nebylo stejnoměrné, jako u většiny tehdejších vsí v okolí, ale podle výčetů traťových pojmenování se značně odlišovalo. Právě z tohoto důvodu si výčet traťových názvů podle starších soupisů z let 1749 a 1754 ve vztahu k jednotlivým usedlostem následně přiblížíme.

– Václav Skalník (čp. 12) – pole: Za stodolou, Od Jezových, Pod Ochozou, V Oujezdech, Nad jezem, Na Obecníku

pastviny: Žlíbek

louky: Na Obecníku, Od Poříčí, Pod Lavkama, Na Dolní louce

– Václav Hynek (čp. 11) – pole: Prostřední

pastviny: Žlíbek

louky: Příkopy

– Jakub Vítků (čp. 8) – pole: Za Humny, Na Nivě, Na Kříbě, Pod Chrástkou, Na Díle,

louky: V Panskejch, U mlejna

– Václav Petřů (čp. 5) – pole: Za Humny, V Žlebě, U Hruštiček, Na Dílci, V Oujezdech, Na Loukách, Nad mlejnem

louky: Nad hospodou

– Martin Konůpka (čp. 2) – pole: Na Horních loukách, Na Dolních loukách, Nad mlejnem, Na Honečkách, Za Humny, Na Dolině, Na Dílečku, Na Paličkovém, Na Horní nivě

louky: Pod příkopou, Pod skalou

– Jiří Pavlíček (čp. 4) – pole: Za stodolou, Nad Chrástkou, U Chrátky, Pod Horou, U střešni

- Tomáš Dřevo (čp. 1) – pole: Na Zahradě, Na Křibě, Na Dílci
louky: U Loučí
- Jan Jelínek (čp. 14) – pole: Nad mlejnem, Nad Skalou, Na Naloučí
louky: U mlejna, V Stráni
- obecní pozemky – pole: Pod Horní nivou
pastviny: Pod Nivou
louky: U Panský

Z uvedeného vzorku je patrné, jde o názvy značně různorodé, a to především svým původem, pokud jej můžeme vůbec interpretovat. Některé z názvů lze lehce vysvětlit, jsou odvozeny od přírodních tvarů, charakteristického typu porostu, případně historických souvislostí. Jiné bývají svým původem nejasné a nabízejí různorodou interpretaci, ty se však na území Lazinova v uvedené době nenacházely, nebo se alespoň v přístupných přehledech nepřipomínají. Ve srovnání s jinými vesnicemi v okolí je uvedený soupis poměrně skromný. Otázkou však je, zda dostupné písemnosti z půlky 18. století zachycují v případě Lazinova všechny tehdejší názvy polních, lučních a lesních tratí, nebo zda jde pouze o základní výčet, pouze úzce spjatý s potřebami sestavovatelů soudobých katastrálních operátů. Při srovnání s jinými obcemi se můžeme přiklonit spíše k druhé variantě.

Bylo by zajímavé srovnat, kolik z těchto původních názvů se dochovalo v povědomí do současnosti, případně jestli byly vývojem v dalších stoletích nějak pozměněny.⁴⁹

Po smrti Jindřicha Kajetána Blümegena přechází letovické panství spolu s Lazinovem roku 1788 jako rodinné dědictví na prvorozeného syna Františka, který umírá roku 1806 ve věku padesáti let a své panství odkazuje sestřám Josefíně de Bellis a

---

⁴⁹ MZA Brno, D 2 – rektifikační akta, inv. č. 287; D 4 – tereziánský katastr, inv. č. 339; D 6 – josefínský katastr, inv. č. 3213.

Eleonoře Kálnoky, rozeným Blümege. Druhá jmenovaná se stala zakladatelkou letovické dynastie Kálnokyů, posledních feudálních vlastníků zdejšího velkostatku.⁵⁰

Do počátku 19. století prošla naše obec dalším vývojem. Rozsah Lazinova z první poloviny 19. století máme doložen k letům 1820 a 1826. Tehdejší podobu vesnice k uvedeným datům naznačuje následující přehled. Za popisným číslem, zavedeným v roce 1771 a přetrvávajícím i v novém století beze změn, následuje charakteristika budovy, respektive jméno vlastníka, poté roku 1820 uváděný počet obytných místností (světnic) a komor podle výše zdanění, dále výškové členění domu (přízemní či patrový) a nakonec jméno majitele či povaha domu podle stavu z roku 1826.⁵¹

- čp. 1 – Jan Konůpka, 1/4 lánový grunt – 1 světnice – přízemní – Jan Konůpka, selský grunt
- čp. 2 – Jakub Konůpka, 1/4 lánový grunt – 1 světnice – přízemní – Jakub Konůpka, selský grunt
- čp. 3 – Lorenc Dusil, domek – 1 světnice – přízemní – Franc Konůpka, domek
- čp. 4 – Ignác Pavlíček, 1/4 lánový grunt – 1 světnice – přízemní – Ignác Pavlíček, selský grunt
- čp. 5 – Martin Konůpka, 1/4 lánový grunt – 1 světnice – přízemní – Franc Konůpka, selský grunt
- čp. 6 – Anton Matějů, domek – 1 světnice – přízemní – neuveden
- čp. 7 – Mates Vítek, domek – 1 světnice – přízemní – Matyáš Janík, domek
- čp. 8 – Matyáš Štěpán, selský grunt – 1 světnice – přízemní – Matyáš Štěpán, selský grunt
- čp. 9 – obecní domek – 1 světnice – přízemní – obecní domek
- čp. 10 – Mates Hynek, domek – 1 světnice – přízemní – Mates Hynek, domek
- čp. 11 – Václav Hynek, selský grunt – 1 světnice – přízemní – Václav Hynek, selský grunt

---

⁵⁰ E. Janoušek, Paměti města Letovic, s. 60.

⁵¹ MZA Brno, D 7 – matriky pozemkového výnosu, sign. 333/B; D 10 – stabilní katastr, inv. č. 1235.

- čp. 12 – Franc Skalník, selský grunt – 1 světnice – přízemní – Franc Skalník, selský grunt
- čp. 13 – Lorenc Konůpka, domek – 1 světnice – přízemní – Lorenc Konůpka, domek
- čp. 14 – Josef Kopečný, mlýn – 2 světnice – přízemní – Josef Kopečný, mlýn
- čp. 15 – Jakub Skalník, domek – 1 světnice – přízemní – Jakub Skalník, domek
- čp. 16 – Josef Bílek, domek – 1 světnice – přízemní – Josef Bílek, domek
- čp. 17 – Tomáš Veselý, domek – 1 světnice – přízemní – Tomáš Veselý, domek
- čp. 18 – Pavel Kudínek, domek – 1 světnice – přízemní – Pavel Kudínek, domek
- čp. 19 – Mates Chlumský, domek – 1 světnice – přízemní – Ignác Buryška, domek
- čp. 20 – Mates Poláček, domek – 1 světnice – přízemní – Josef Poláček, domek
- čp. 21 – Franc Poláček, domek – 1 světnice – přízemní – Franc Poláček, domek
- čp. 22 – neuveden – Jan Kobza, domek
- čp. 23 – Jindřich hrabě Kálnoky, fabrika – 4 světnice – přízemní – Jakub Vondal, Viktor Pukl, Franc Roháček, Anton Schiller, domek
- čp. 24 – Jindřich hrabě Kálnoky, panský dvůr Svitavice – 3 světnice – přízemní – Gustav hrabě Kálnoky, panský dvůr
- čp. 25 – Štěpán Melichar, selský grunt – 1 světnice – přízemní – Štěpán Melichar, selský grunt
- čp. 26 – Františka Petru, domek – 1 světnice – přízemní – Františka Petru, domek
- čp. 27 – Jan Hynek, domek – 1 světnice – přízemní – Fabián Vítek, domek
- čp. 28 – --- – Franc Konůpka, domek
- čp. 29 – --- – Tomáš Konůpka, domek
- čp. 30 – --- – Franc Konůpka, domek
- čp. 31 – --- – Martin Skalník, mlýn
- čp. 32 – --- – Karel Lufer, domek
- čp. 33 – --- – Jan Pavlíček, mlýn

Na přelomu 18. a 19. století dochází podle uvedeného přehledu v Lazínově oproti předchozímu stavu k určitým změnám. Ty jsou spojeny s dalším růstem vesnice. Od konce osmdesátých let 18. století do roku 1820 se zástavba Lazínova rozšířila o

skupinu drobných domků. V uvedeném mezidobí zde nově vzniká šestice nových usedlostí čp. 18 až 21 a 26 a 27, zahušťujících dosavadní zástavbu ve střední a severní části vesnice. Pouze domek čp. 27 se nacházel v nejspodnější části Lazinova, přibližně v místech dnešní budovy obecního úřadu. Mimo vlastní zástavbu se tehdy připomínají panský dvůr Svitavice spolu s objektem někdejší „fabriky“ čp. 23 a domkem čp. 17 mezi ní a dvorem. Osudy těchto domů si ještě podrobněji přiblížíme v kapitole, věnované svitavickému dvoru. Obě usedlosti, které prodělaly v průběhu 19. a 20. století množství změn, dnes již neexistují. Zanikly spolu s další mladší zástavbou ve svém sousedství po zřízení vodní nádrže v sedmdesátých letech 20. století.

Součástí stabilního katastru byla také poměrně přesná katastrální mapa, vůbec jako první vycházející z přesného terénního vyměřování. V některých případech tyto mapy slouží jako základní podklad i dnes. Kromě půdorysu obce, domovních a pozemkových parcel a půdorysu zástavby zaznamenává tato mapa, vyhotovená v několika různorodých variantách, rovněž charakter jednotlivých domů a stavebních objektů. Přestože některé nečetné obce se mohou pochlubit i staršími kartografickými materiály, není jich příliš mnoho. V regionu Letovicka i Boskovicka máme sice k dispozici starobylé mapy již z doby krátce po polovině 18. století, ovšem jejich značná schematičnost k přiblížení povahy zástavby našich obcí příliš nepřispívá. Teprve mapy z dvacátých a třicátých let 19. století (zatímco na letovickém, křetínském a například kunštátském panství byl stabilní katastr a s ním i příslušné mapy vyhotoveny v roce 1826, na přilehlých majetcích olomouckého arcibiskupství, zastoupených zde lenními statky Rumberk, Kochov a Stvolová, náležejících již do olomouckého kraje, vznikají teprve v roce 1834) ponejprv přinášejí půdorysně přesné informace o podobě našich vsí, měst a městeček.

Zmíněné katastrální mapy, a platí to především pro mapu z roku 1826, využívaly barevného vykreslení budov k charakteristice jejich stavební povahy. Červeně zbarvené stavby byly pokládány za zděné, či alespoň odolné požáru, žluté objekty byly dřevěné, nebo kryté šindelem či slámou. V některých případech se toto rozlišení vztahovala i na rozdělení staveb podle jejich účelu, obytné budovy byly zobrazovány červeně, protože v některých regionech byly zděné, případně vybavené výraznějším protipožárním

opatřením, žlutě zbarvené budovy sloužily pak většinou hospodářským účelům. Toto rozlišení bylo v Lazinově uplatněno v plné míře.

Podle vykreslení naší vesnice ve dvacátých letech 19. století je zřejmé, že většina zdejších usedlostí, a to především obytných budov, byla tehdy dosud zbudována z tradičního materiálu – dřeva. Týkalo se to především drobnějších domků mladšího původu. Větší selské grunty byly buď celé dřevěné, nebo alespoň kryté spalným materiálem – šindelem. Zděných staveb nacházíme mezi grunty v Lazinově k roku 1826 pouze několik, jejich zděné partie se většinou omezují na obytné, ojediněle pak stájové trakty. Mapa z uvedeného roku označuje jako nespalné domy čp. 22, 23, 28, 30, 31, 38 až 41 a 43 až 45. Stodoly a kůlny v zadních částech domovních parcel zůstávaly nadále dřevěné. Zděný byl také areál vrchnostenského dvora Svitavice a blízká budova tehdy již zrušené „fabriky“. Nespalné konstrukce drobných budov, pocházejících převážně z mladšího období, se zřejmě již plně přizpůsobily tzv. ohňovému patentu Marie Terezie z roku 1751, který však pronikal do venkovského prostředí velice pozvolně.⁵²

V roce 1843 je Lazinov popsán jako vesnice s panskými i poddanskými pozemky. Zástavba vsi tehdy sestávala z 3 půllánových gruntů o rozsahu polí od 45 do 54 jiter, 3 podsedků s pozemky od 16 do 26 jiter a 29 domků bez zemědělské půdy. Všechny poddanské i vrchnostenské objekty a usedlosti tehdy náležely letovickému panství. Charakter zástavby se dosud shodoval se stavem z dvacátých let. Budovy byly přízemní, jako patrový je charakterizován pouze mlýn pod vsí. Zděné byly pouze novější domy, a poté panský dvůr Svitavice, mlýn a hostinec, starší zástavba byla dosud konstruována ze dřeva, zděné byly pouze prostory kuchyní. Střechy domů byly kryty šindelem, případně slámou. Starší domy disponovaly značně stísněnými světnicemi s malými okénky. Novější budovy byly již rozlehlejší, s většími okny a poskytovaly větší pohodlí. Z výrobních objektů se v Lazinově tehdy nacházel pouze mlýn s dvojitým mlýnským složením.⁵³

V době, kdy Lazinov spolu s celým letovickým panstvím spravují první generace rodu Kalnoky z Köröspatak, procházejí české země významnými společensko-správními proměnami. Od poloviny 19. století, kdy byl zrušen stávající staletí trvající

---

⁵² MZA Brno, D 9 – indikační skicy, kart. 300, sign. 1235; D 11 – mapy stabilního katastru, inv. č. 1235.

⁵³ MZA Brno, D 8 – vceňovací operáty, kart. 466, fasc. 1235.

správní systém řečený patrimoniální a ukončena feudální etapa našich dějin, přestala být naše vesnice součástí letovického velkostatku. Někdejším vlastníkům zde mohly zůstat pouze jejich vlastní objekty či pozemky. Tak tomu bylo i v našem případě. Mezi hospodářskými podniky letovického statku nadále zůstal panský dvůr. Šlo však o ojedinělou „vrchnostenskou“ realii někdejšího panství na území naší obce. Vesnice se tak téměř v celém rozsahu vymanila z vazby na své bývalé vrchnosti.

V podobě, kterou získal před rokem 1826, setrval Lazinov také v dalších letech, jen s nepatrnými změnami. V polovině 19. století se zde nalézalo 36 popisných čísel. Do devadesátých let téhož století zde nově vzniká šest domků čp. 37 až 42. Tento stav zůstal setrván až do počátku 20. století. V jeho prvních dvou desetiletích pak narůstá rozsah Lazinova o dalších šest domů čp. 43 až 48, kromě nich jsou v roce 1921 evidovány další dvě usedlosti bez popisných čísel. Ke konci 19. století žilo v Lazinově 287 obyvatel výlučně místního původu, v roce 1900 se jejich množství přes setrvalý počet domů zvýšil na 352. Do roku 1921 zůstalo množství zdejších osadníků nezměněno. V průběhu dalších let pak výsledné číslo opět klesalo, obdobně jako v jiných obcích nejen tohoto regionu. Nejvyššího rozsahu tak dosahuje naše vesnice na počátku 20. století, poté následuje pozvolný úbytek.

V prvních letech 20. století tvořilo území Lazinova 378 hektarů půdy. Z toho polnosti představovaly 166 hektarů, lesy pak 151 hektarů. Z toho je zřejmé, že katastr Lazinova byla tehdy, stejně jako i dnes značně zalesněn. Dále je zde vyčísleno 34 hektarů luk, 21 hektarů pastvin a 6 hektarů zahrad. V obci bylo chováno v sumárním soupisu 29 koní, 129 kusů hovězího dobytka a 74 prasat. Na katastru Lazinova se tehdy připomíná dvůr Svitavice, patřící letovickému u velkostatku, a mlýn s pilou.⁵⁴

Nedlouho poté, co jsme si přiblížili proměny a podobu Lazinova v době před polovinou 19. století, se tedy mění celková společensko-politická situace. Naše vesnice již nadále netvoří součást letovického panství. Po roce 1848 se spolu s dalšími vesnicemi někdejšího feudálního velkostatku stává součástí nově zřízeného boskovického hejtmanství. Tento stav již zůstal trvalý. K menším změnám přesto docházelo. V sousedství Lazinova bylo v roce 1869 k Boskovicku připojeno území Stvolové,

---

⁵⁴ J. Bartoš a kol., Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Svazek V. Ostrava 1976, s. 202.

Vlkova, Skříbu a Vilémova s Rozhraním, náležející do té doby k moravskotřebovskému hejtmanství. Boskovické hejtmanství zahrnovalo kromě vlastního Boskovicka ještě západněji položené Kunštátsko a jižní Blanensko s vlastními soudy. Lazinov se tehdy ocitá při severovýchodním okraji kunštátského soudního okresu, a to spolu s Bradlným, Študlovem, Stvolovou, Vlkovem, Meziříčkem, Křetínem a Rozhraním, přičemž poslední jmenovaná vesnice se tehdy poprvé ve svých dějinách zbavuje přímé závislosti na olomouckém biskupství a jeho lenním systému. Severně položené obce, patřící k bělskému statku, odděleného od majetků křetínské vrchnosti teprve na začátku tohoto století, se nalézaly na území Čech, tedy zcela mimo jakýkoliv moravský správní systém. Obce svojanovského panství za Bohuňovem náležely vesměs k nově zřízenému okresu v Poličce. Východně od toku řeky Svitavy navazoval boskovický soudní okres, s Bradlným a Rozhraním sousedily okresy svitavský a jevičský, patřící k moravskotřebovskému hejtmanství. Kunštátský soudní okres sice nebyl příliš rozsáhlý, přesto však zabíral významné území. Sahal od Bohuňova a Bradlného na severu k Býkovicím a Dlouhé Lhotě na jihu; severozápadním směrem byl protažen až k Nyklovicím a Sulkovci na dnešním Bystřicku. na východě jej ohraničovalo údolí řeky Svitavy, na Lysicku pak sníženina Boskovické brázdy. Na severu byl jeho okraj shodný s průběhem historické zemské hranice s Čechami, jak jsme již uvedli. Na západě dosahoval téměř k toku řeky Svratky. Pouze na jihozápadě nebyla jeho hranice geograficky pevněji vymezena. U boskovického hejtmanství a kunštátského soudu setrvala naše vesnice až do čtyřicátých let 20. století, kdy byl dosavadní správní systém zrušen.

V dalších kapitolách si přiblížíme historii osamocené části dnešního Lazinova – dvoru Svitavice. První z dvojice kapitol zaměříme na středověké dějiny dvora, či spíše dvorů, nepřesně dnes interpretovaných jako kdysi samostatná vesnice. V druhé stati pak nastíníme dějiny a stavební proměny vrchnostenského dvora letovického velkostatku, který historicky navazuje na jeden z těchto dvorů a jako jediný z původní Svitavice přetrvává až do současnosti.

LAZINOVSKÝ MLÝN NA KŘETÍNCE

Mlýn či mlýny hrály v dějinách zdejšího regionu nezanedbatelnou roli, a to díky poloze většiny osad v okolí na březích řek Svitavy či Křetínky či v jejich těsné blízkosti. V předchozích pasážích jsme existenci mlýna již několikrát zmínili, především v přehledech lazínovských domů. Přestože mlýn dnes již neexistuje, byl pohlcen vodami přehradní nádrže, která ohrozila i dolní partie vlastní vesnice, jde v dějinách Lazínova o významný prvek. Proto se v rámci této kapitoly pokusíme nastínit jeho minulost od nejstarších zmínek v písemných pramenech až do novějšího období.

S nejstaršími doklady o mlýně při Lazínově se setkáváme teprve po polovině 17. století. V roce 1464 se v souvislosti se sporem Aleny z Náměště s Vaňkem z Boskovic o svitavické dvory, Lazínov a Poříčí objevuje také mlýn, položený „pod Poříčím“, není však jisté, o který objekt se jedná. Mlýn v Dolním Poříčí, o které v tomto sporu jde, protože Horní a Prostřední Poříčí patřila tehdy k olešnickému statku, se nacházel nad vlastní vesnicí, nikoliv pod ní. Jediný mlýnský provoz, ležící pod Poříčím, je mlýn pod Lazínovem. V jeho případě byl však poloha byla určována spíše podle této vsi, nikoliv podle vzdálenějšího Poříčí. Je tak možné, že v pozdním středověku existoval mezi Dolním Poříčím a Lazínovem ještě další mlýnský objekt, který později zaniká a jehož existenci tak z mladších soupisů neznáme. V každém případě spolehlivé doklady o lazínovském mlýně nalézáme teprve v prvních katastrech z padesátých a sedmdesátých letech 17. století, stejně jako z letovického urbáře z roku 1662.⁵⁵

Podle těchto zdrojů vlastnila lazínovský mlýn v roce 1657 vdova po posledním mlynáři neznámého jména. Ke mlýnu s dvojitým moučným složením a pilou tehdy náležel

---

⁵⁵ PK IV, s. 440 č. 845.

nevelký rozsah zemědělské půdy o 13 měřicích. na počátku šedesátých let 17. století držel mlýn mlynář Petr (příjmení tehdy mlynáři většinou neužívali, byly nazýváni podle své profese), který z něj platil vrchnosti o sv. Jiří 15 grošů 3 a půl denáru a o sv. Václavu 8 grošů. Z naturálních dávek měl povinnost odevzdávat ročně jednu slepici. V polovině sedmdesátých let vlastnil mlýn Jakub Vohnisko.⁵⁶

V seznamu mlýnů na území Moravy, vyhotoveném každým panstvím v roce 1704, se lazínovský mlýn neuvádí. Důvodem je však skutečnost, že letovická vrchnost zapsala pouze mlýny, které pracovaly v její vlastní režii, tedy mlýny panské. Na Letovicích tehdy k vrchnostenským realitám náležely pouze mlýny ve Skrchově, Zboňku, mlýn pod zámek, pod kostelem a Hladíkovský mlýn, všechny tři v Letovicích. Ovšem v dalších letech nastává v dějinách lazínovského mlýna určitá změna. Poté, co roku 1711 získává Letovicko hrabě Karel Ludvík z Roggendorfu, přikupuje k dosavadnímu mlýnskému souboru také mlýn pod Lazínovem. Ten nechá poté rozšířit o další moučné složení. Nájemce mlýna z něj poté odevzdával ročně 90 zlatých. Poté se však dostáváme do nepřehledné situace. V letech 1749 a 1754 je lazínovský mlýn zachycen mezi poddanskými budovami ve vsi, podle soudobých katastrů jej držel mlynář Jan Jelínek. Ovšem v roce 1750 je uveden mezi vrchnostenskými mlýny a byl pronajímán za plat 130 zlatých. Panským byl také v době vzniku mapy letovického panství v šedesátých letech 18. století. Jako poddanský mlýn se čtvrtlánem polí je pak uveden o desetiletí později v robotním rejstříku z roku 1775; roku 1787 disponoval dvojím moučným složením a pilou, tedy stejně jako v polovině 17. století. Kolizi z poloviny 18. století můžeme vysvětlit převzetím starších, tehdy již neaktuálních údajů do dominikální fáze z roku 1750.⁵⁷

Ve dvacátých letech 19. století držel mlýn Josef Kopečný. Ve mlýně se roku 1820 zmiňují dvě obytné světnice. Ve čtyřicátých letech tohoto století disponoval mlýn pouze dvojím složením, dříve uváděná pila není doložena. Podobu mlýna zachycují jak historické mapy z první poloviny 19. století, tak i ojedinělé fotografie z prvních let století následujícího. Ty zaznamenávají starobylý vzhled mlýna s hlavní budovou, obsahující

---

⁵⁶ MZA Brno, D 1 – lánové rejstříky, inv. č. 287; F 65 – velkostatek Letovice, inv. č. 1.

⁵⁷ MZA Brno, B 1 – gubernium, kart. 930, inv. č. 2397; F 65 – velkostatek Letovice, inv. č. 2; D 3 – dominikální fáze, inv. č. 374; D 2 – rektifikační akta, inv. č. 287; D 4 – tereziánský katastr, inv. č. 339; D 6 – josefínský katastr, inv. č. 3213.

obytnou část s vlastní mlýnicí. Ta byla zděná, zatímco zbylé partie mlýna byly dosud konstruovány ze dřeva. Stísněné prostory, malá okna a nevyhovující obytné i pracovní podmínky vedly krátce nato k rozšíření mlýnice i bytu mlynáře v podobě novostavby, doložené fotografiemi z doby před zánikem objektu na začátku sedmdesátých let 20. století. Budování přehradní nádrže na říčce Křetínce vedlo nejen k demolici některých domů v dolní části vesnice, a zániku krátce před tím vznikající souvislé zástavby směrem ke svitavickému dvoru, ale rovněž ke zboření samotného mlýna. Jeho poloha při vodním toku byla ostatně budovanou nádrží nejvíce ohrožena. Mlýn tak představuje jednu ze starobylých součástí vsi Lazinova, s nimiž se dnes již nesetkáme a jejichž podobu si můžeme přiblížit pouze na základě historických dokumentů.⁵⁸

---

⁵⁸ MZA Brno, D 7 – matriky pozemkového výnosu, sign. 333/B; D 8 – vceňovací operáty, kart. 466, fasc. 1235; D 10 – stabilní katastr, inv. č. 1235.

OSADA SVITAVICE V PRŮBĚHU STŘEDOVĚKU

Součástí Lazinova není dnes pouze samotná vesnice. K území naší vsi náleží také osamocená enkláva, tvořená dnes jediným objektem – někdejším vrchnostenským dvorem Svitavice.

Přestože stavebné podobě tohoto dvora na jeho starobylý původ příliš neukazuje, musíme počátky zdejšího sídliště hledat již hluboko ve středověku. Nejstarší dochované písemnosti dokonce dokládají existenci Svitavice ještě dříve, než se setkáváme s naším Lazinovem. Podle některých nejasných zdrojů pocházejí dokonce ještě z posledních let 14. století.

Osídlení Svitavice je poměrně nezvyklé. Dosavadní práce a četné vlastivědné či místopisné publikace kladou to míst dvora či jeho blízkosti zaniklou středověkou vesnicí stejného jména. Na domnělou existenci této vsi upozornil již přede koncem 19. století místopisec Kunštátska Jan Tenora, který rovněž přiblížil její starší historii. Na základě mladších dokladů ze třicátých let 17. století, kdy se hovoří o pusté vsi Svitavici, zařadil Svitavici mezi běžné vesnice, někdy v počátcích třicetileté války zpustlé a poté zcela zaniklé. Díky tomu je tak Svitavice nadále uváděna mezi pustými vesnicemi na Moravě, i když skutečnost je poněkud odlišná.⁵⁹

Srovnáme-li všechny dostupné písemné doklady o Svitavici od vrcholného středověku až do nejnovějších dob, zjistíme, že nejen že Svitavice v prvních desetiletích

---

⁵⁹ ZDO XXXVII, s. 570 č. 45. L. Hosák, Odhad statku Kunštátského r. 1631. Od Horácka k Podyjí VIII, 1931, s. 213. J. Tenora, Zaniklé osady v okrese Kunštátském a Bystřickém nad Pernštýnem. Časopis Matice moravské XIX, 1895, s. 330. V. Nekuda, Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu. Brno 1961, s. 148-149.

17. století nezanikla, ale ve skutečnosti vůbec neexistovala. Alespoň jako běžná vesnice, jak bývá také dosud presentována. Charakter Svitavice, zejména v její středověké podobě, je značně neobvyklý a s největší pravděpodobností souvisí s ranou situací tohoto regionu, jak jsme se zmínili v prvních kapitolách této publikace.

Ve skutečnosti pravou podstatu sídliště, známého pod pojmenováním „Svitavice“, nejlépe vyjadřuje soudní záznam z roku 1464, kdy se hovoří o „dvorech na Svitavicích“, nebo zápis věna z roku 1504, připomínající mimo jiné také dva dvory na Svitávce. Kolísání tvaru jména mezi Svitavicí a Svitávkou pak vedlo mnohé historiky k připsání některých zmínek dějinám nedaleké Svitávky. Sídlíště, jak také ukáže jeho v mladších dobách upřesněná podoba, nepředstavovalo běžnou vesnici, ale pouze dvojici dvorů, položenou nad břehem říčky Svitavice, dnešní Křetínky.⁶⁰

Specifikace nejstarších písemných zpráv o dvorech na Svitavici, zjednodušeně nazývaných Svitavice, je poněkud problematická. Výše zmiňované práce kladou první připomínky k roku 1410, kdy se po jednom z těchto dvorů píše jistý Synek. Se Svitavicí může mít však spojitost také zmínka již z konce 14. století, tedy z roku 1398, kdy Zikmund z Ronova a Letovic zapisuje své manželce Elišce ves Vranovou s dvojím poplužím. Pod tím si, jak jsme uvedli již v prvních kapitolách, můžeme představit jak dvojici dvorů o jednom popluží, tak i velký dvorec s dvojím poplužím. V případě první verze pak nemůžeme ani vyloučit ztotožnění těchto dvorů se svitavickými, protože ve Vranové se tehdy nacházel nejvýše jediný dvůr. Spolehlivější údaje tak nacházíme až od roku 1410. Tehdy vedl Jíra ze Slatinky spor s Hynkem z Letovic, že mu nepotvrdil držbu statku Slatinky a nevložil ji do zemských desk. Z toho samého žaloval Jíra také Václava Černého z Močidlného a Synka ze Svitavice. V případě Močidlného se setkáváme s dalším dvorcem v blízkosti Letovic, jehož existence však dosud unikala veškeré pozornosti. Neznáme tak ani přibližnou polohu tohoto dvora, doloženého již několik let před Svitavicí, roku 1407. Tehdy žaluje Hynek z Letovic Václava Rechenberka z Močidlného dohledně neplnění lenní přísahy a neplnění manských povinností, daných listem od Hynkova otce. Skutečnost, že Močidlné, respektive osamocený dvorec, musíme hledat někde v okolí Letovic, dokládá také prodej letovického panství v roce 1447

---

⁶⁰ PK IV, s. 440 č. 845; ZDO XVI, s. 148 č. 202.

Vaňkovi z Boskovic. Tehdy se mezi příslušným zbožím uvádí rovněž polovina Močidlanského dvora. Ani to nám však jeho polohu neupřesňuje.⁶¹

Vraťme se však k naší Svitavici. Tento nejstarší věrohodný záznam však povahu Svitavice ani držitele zdejšího dvora (respektive jednoho z dvorů) neupřesňuje. Ani následující doklad není v tomto směru příliš přínosný. V roce 1412 se totiž opakuje spor z doby o dva roky dříve, vedený nyní mezi Jírou ze Slatinky na jedné straně a Hynkem z Letovic a Synkem ze Svitavice na straně druhé. Podobně postupuje roku 1415 i jistá Markéta ze „Slatinek“, žalující svitavického zemana, jmenovaného zde v podobě „Zbyněk“ a Slávka ze Stichovic, opět o stejnou věc. Ostatně o práva na Slatinku se nehlásili jen Jíra s Markétou, ale i tehdejší vlastník křetínského statku Jan z Křetína. Podle soudního nálezu, vyneseného v roce 1415, měl pak Synek či Zbyněk ze Svitavice Jírovi ze Slatinky splnit jeho požadavky, ovšem jen v rozsahu svých možností.⁶²

S některými dalšími zmínkami jsme se setkali již v souvislosti se středověkou minulostí Lazinova. Tak je tomu například v případě sporu Kateřiny Arklebové z Náměště s Hynkovou dcerou Eliškou z Letovic z roku 1437, kterou vinila, že jí zadržuje zboží Svitavice, Poříčí a Lazinov. Podobně je tomu i v roce 1464 ve sporu Aleny z Náměště s Vaňkem z Boskovic ohledně vlastnictví dvorů „na Svitavicích“ a vsí Lazinov a Poříčí s tamním mlýnem pod vsí. Po převodu dílu Letovicka pánům z Boskovic zůstávají svitavické dvory při lomnickém podílu. Jednoznačně to vyplývá z transakce z roku 1504, kdy zapisuje Čeněk z Lomnice své manželce Johance z Předmostí věno ve výši čtyřiceti zlatých na vesnicích Meziříčku, Stvolové, Vilémově, Jasinově, Skrchově, Trávníku, Ořechově a také na dvou dvorech na „Svitávce“, jak bývala Svitavice také někdy nazývána. Z výčtu je zřejmé, že Čenkovy statky byly poměrně roztráštěné, ovšem s výjimkou Trávníku se nalézaly výlučně na pravém břehu řeky Svitavy.

Touto zprávou končí prozatím veškeré zmínky o Svitavici a zdejších dvorech. Alespoň po celý zbytek první poloviny 16. století. V dalších transakcích členů lomnického rodu se již Svitavice neobjevuje. Jejího území se snad dotýká pouze převod z roku 1524, kdy bratři Jiřík a Jan z Lomnice postupují své zdejší statky Kryštofovi

---

⁶¹ ZDO VI, s. 220 č. 753; X, s. 401 č. 635; PK I, s. 222 č. 455, s. 358-359 č. 1063-1065.

⁶² PK II, s. 370 č. 17, 18, s. 432 č. 346, 347, s. 443 č. 28.

z Boskovic a na Třebové. Mezi nimi figuruje také podíl na vsi Vranové s rybníkem, řečeným Stvolovský. Přestože název rybníka jej lokalizuje někam do blízkosti vsi Stvolové, některé historické údaje jej však spojují spíše s Vranovou. Regionální historik Jan Tenora situoval na počátku 20. století tento rybník do lesů západně od Vranové, kde se v jeho době zachovala hráz. Jde zřejmě o dnes opět obnovenou nevelkou nádrž v lese Obora. Tenorova lokalizace byla zcela nahodilá, jméno tehdy zrušeného rybníka za Vranovou neznal a s hledaným Stvolovským rybníkem jej spojil bez bližších dokladů. Drobný rybníček v lesích by při převodu vsi v roce 1524 zcela jistě nestál za zmínku. Zdůrazňování jeho existence ukazuje jednoznačně na jeho mnohem větší rozlohu a tedy i zásadnější hospodářský význam. Zde se nabízí poloha v údolí řeky Křetínky mezi Vranovou a dnešním svitavickým dvorem. Zde se již na počátku 19. století nacházela rozsáhlá panská louka, prořatá nápadně přímočaře vedeným korytem řeky Křetínky, kolidujícím s jinými dosud volně tekoucími úseky. Na výchově uzavírala plochu louky cesta, oddělující se os spojnice z Letovic k Lazinovu a Křetínu a mířící do Vranové, tedy totožná s původní silnicí, zaniklou teprve s vybudováním přehrady. Průběh cesty napovídá využití původní hráze zaniklého rybníka, svým rozsahem již obhajujícího samostatnou zmínku v prodejní smlouvě. Z toho je zřejmé, že šířeji se rozevírající koryto Křetínky pod Svitavicí mohlo být ve starším období využito i jinak, než pouze jako zemědělsky produktivní plocha. Poslední zmínku o rybníku nacházíme v roce 1531 při prodeji části zdejších majetků Pavlovi z Vojenic, poté z dochovaných písemností veškeré doklady jeho existence mizí. Neuvádí se v soupisu rybníků letovického panství z šedesátých let 17. století, stejně jako v pozdějších písemnostech, dokumentující hospodářskou stránku velkostatku. Je tak pravděpodobné, že ještě někdy v průběhu druhé půle 16. či prvních desetiletí 17. století mizí a jeho plocha je nadále užívána jako luční terén.⁶³

K obnově významu Svitavice či některého ze zdejších dvorů dochází teprve po zmíněném rozdělení lomnického podílu na letovickém panství mezi dědice z rodu pánů erbu křídla. V letech 1568 až 1573 se po Skrchově píše bratři Adam a Čeněk Lomničtí z Lomnice, po Stvolové Markvart Znata, na Trávníku se uvádí Jenec Přibík, na Smržově, v tomto případě Dolním, pak Smil a na Svitavici Tas Lomnický z Lomnice. Podle

---

⁶³ ZDB XXI, s. 183 č. 29; XXIV, s. 206 č. 17. J. Tenora, Kunštátský okres. Brno 1903, s. 193.

některých blíže neupřesněných zdrojů se měli dále jmenovat ještě Jiří a Jan z Lomnice, kteří se psali na Babolkách. Složitá majetková situace v sousedním Meziříčku, rozděleném tehdy na tři vlastnické podíly s několika dvory ukazuje, že dalšího člena rodu můžeme hledat také zde. Lomničtí bratři však nepřipojovali názvy spravovaných vesnic ke svým jménům pouze jako doklad vlastnických vztahů, ale skutečně zde také sídlili. V každé z uvedených vsí můžeme tak v průběhu třetí čtvrtiny 16. století hledat drobné šlechtické sídlo v podobě nevelké tvrze či rezidenčního dvorce. Dokládají to starší dějiny a zejména původní stavební podobě některých dvorů na Letovicku. Například v Trávníku sloužila někdejší tvrz jako obydlí správy velkostatku ještě v počátcích 18. století, později bylo její horní podlaží adaptováno na sýpku a ve skromných pozůstatcích se tak někdejší sídlo dochovalo dodnes. Tvrz jako sídlo některého z podílů v Meziříčku se pak jmenuje ještě roku 1614, k její lokalizaci se ještě vrátíme v souvislosti s počátky vrchnostenské dvora Svitavice. Ve Skrchově či Stvolové splynula sídla lomnických bratrů s okolní vesnickou zástavbou. naproti tomu v Dolním Smržově se nabízí ztotožnění dvora Smila Lomnického s izolovanou skupinkou gruntů, které daly v průběhu druhé poloviny 17. století základy dnes osamocené vesničky Bahna. Ovšem u většiny podílů se pohybujeme pouze na úrovni hypotéz, a to jak co do rozsahu příslušenství, tak do povahy a původu panského, obydlí. Jinak je tomu však v případě naší Svitavice, k jejímž tehdejšími osudům se dochoval cenný dokument.⁶⁴

Tímto dokumentem je odhad svitáveckého podílu z roku 1574. Podle něj k němu náleželo sedm poddaných v Meziříčku a dvě usedlosti v Jasinově. Sídlem statku byl dvůr „nad řekou Svitavicí ležící“, o kterém odhad uvádí, že jej pan Tas z Lomnice koupil od jednoho svého poddaného za částku 100 hřiven. Ke dvoru náležely dva lány polí, na nichž se osívalo 40 měřic ozimého obilí. Ve dvoře bylo chováno 18 kusů hovězího dobytka, 10 prasat a 40 ovcí. U dvora se rovněž nacházelo osm včelích úlů. Ke dvoru patřily dva rybníky, jeden z nich byl tehdy pustý, dále křoviska a louky, vynášející 30 vozů sena ročně. Podle zpráv poddaných protékala územím Tasa z Lomnice řeka Svitavice. Přesto že pozemky na obou jejích březích náleží k Tasově zboží, docházelo

---

⁶⁴ ZDB XXIX, s. 14 č. 31, s. 16 č. 34, 35, s. 27 č. 67, s. 28 č. 68, s. 36 č. 86; XXX, s. 45 č. 8, 9, s. 54 č. 27. M. Konečný a kol., Lomnice – příroda, historie, osobnosti, památky, s. 64. E. Janoušek, Paměti města Letovic, s. 26.

k častým sporům mezi letovickou vrchností ohledně lovu ryb. Tento odhad nejen ukončuje existenci samostatného svitavického panství, ale je současně na několik dalších let posledním dokladem existence Svitavice. Zajímavé je, že na rozdíl od zbylých lomnických podílů na letovickém panství se svitavecké zboží nevrací zpět k Letovicím, ale naopak je hrabaty z Hardeka spojeno s jejich olešnickým statkem, se kterým posléze přechází ke kunštátskému panství. Zde se s nimi setkáváme již roku 1591, kdy sestry Barbora a Alžběta z Hardeka převádějí olešnické panství na svého příbuzného Jana hraběte z Hardeka. Ke statku přináleželo sedm poddaných v Meziříčku, tři v Jasinově, jeden v Rumberku a jeden na Svitavici, představovaný bývalým dvorcem Tasa z Lomnice. Nárůst osadníků v Jasinově a Rumberku, kteří původně k tomuto zboží nepatřili ukazuje, že spojení s olešnickým a posléze kunštátským statkem nebylo tak zcela jednoduché a že zřejmě rozdělení majetků mezi jednotlivé linie hrabat z Hardeka neproběhlo tak, jak nám napovídají dochované písemnosti. Odráží se to rovněž v nejstarších dějinách pozdějšího panského dvora letovické vrchnosti na Svitavici, jak si ještě přiblížíme v následující kapitole.⁶⁵

Po smrti Jana hraběte z Hardeka je v roce 1597 olešnické panství poručníky postoupeno Johane Evě z Lichtenštejna. Spolu s ním jmenovaná získává také výše zmíněné zboží na Letovicku včetně jednoho osedlého na Svitavici. V prvních letech třicetileté války zmíněný osadník – držitel svitavického dvora Tasa Meziříčského z Lomnice – umírá či sbíhá a jeho usedlost je v letech 1631 a 1635 označena jako pustá. Podobně je tomu v případě jediného poddaného kunštátského velkostatku v Rumberku. Také jeho grunt byl tehdy opuštěn a v důsledku toho byly opuštěné také kunštátské podíly na Svitavici a Rumberku. Proto jsou jak v odhadu kunštátského velkostatku z roku 1631, tak i v pozdější prodejní smlouvě z roku 1635, postupující panství Jindřichu Šlikovi hraběti z Pasounu a Lokte, uvedeny „vísky“ Rumberk a Svitavice jako pusté. Protože jakékoliv zmínky o vsi Svitavici z následných písemností mizí, obě zdejší usedlosti jsou nadále pokládány za součást Meziříčka, je i tato domnělá vesnička pokládána za trvale opuštěnou a figuruje tak dnes v seznamku trvale pustých vesnic na historickém území Moravy. Situace však nebyla zcela jednoznačná. Zejména proto, že

---

⁶⁵ MZA Brno, G 371 – Jaroslav Novotný – opisy urbářů, inv. č. 419; A 3 – stavovské rukopisy, inv. č. 705, fol. 25-27. ZDB XXXI, s. 231 č. 82.

k trvalému opuštění „kunštátského“ gruntu na Svitavici nedošlo, ale stejně jako v Rumberku byl i on po krátké době opět obnoven. Ovšem komplikovaná majetková situace v tomto regionu v průběhu třetí čtvrtiny 16. století, a v jisté míře i v dalších letech, stejně jako rozdělení Meziříčka, k němuž je Svitavice nadále počítána, mezi dvě vrchnosti, rozpoznání dalších osudů svitavických dvorů značně komplikuje. Přispívá k tomu i záznam z roku 1614, kdy tehdejší majitelka Letovic Regina Juliana hraběnka z Thurnu, rozená z Hardeka přijímá svého manžela Jindřicha Václava hraběte z Thurnu na spolek na své zdejší zboží. To sestávalo z tvrze a vsi Meziříčka, tedy spíše z podílu, který k letovické části náležel, vsi Trávníka, Jasinova, Ořechova, Vilémova, Stvolové, Smržova, Březinky, Rumberka, Lhotky, Svitavice, Bradlného a Skrchova. Některé vsi patřily k tomuto podílu celé, v jiných náležela jen malá část, jako například v naší Svitavici či Bradlném. Tvrz v Meziříčku byla zřejmě základem pozdějšího dvora letovického panství zmíněného v polovině 17. století, který zahájil historii panského dvora Svitavice, jak si povíme podrobněji v následující kapitole.⁶⁶

Ještě před tím se však vrátíme ve stručnosti k osudům kunštátského dílu Svitavice. A to i přesto, že tento objekt nepatřil k území dnešního Lazinova. Po svém krátkodobém zániku na počátku třicátých let 17. století byl opětovně obnoven, jak dokládají nejstarší katastry z padesátých a sedmdesátých let stejného století. Tehdy jej držel jistý Martin Dort. Lánové rejstříky označují jeho grunt jako selský grunt, disponující 48 měřicemi polí. Výrazně tak převyšoval hospodářský rozsah ostatních zdejších gruntů, ovšem s výjimkou Mansfeldova gruntu na Svitavici na letovické části Meziříčka. Kunštátský urbář označuje Dortův grunt jako svobodný dvůr. Později se však tento jeho specifický význam vytrácí a v polovině 18. století je uváděn jako běžný selský grunt v držení Pavla Toulce. Naposledy se s jeho stavbou setkáváme na katastrech z dvacátých let 19. století, poté již zcela mizí. Je zakreslen ještě na katastrální mapě Meziříčka z roku 1826, na mapě nového vojenského mapování ze třicátých let však již chybí. Jako neobývaný je poté zaznamenán ve sčítacích operátech vsi Meziříčka, kde je ještě na konci 19. století uveden jako neobývaný a zbořený. Podle zmíněných map stával Toulcův dvorec, někdejší sídlo Tasa Meziříčského z Lomnice na Svitavici na vyvýšené

---

⁶⁶ ZDB XXXIV, s. 438 č. 108. L. Hosák, Odhad statku Kunštátského r. 1631, s. 213. ZDO XXXVII, s. 570 č. 46.

terase nad levým břehem říčky Křetínky mezi dnešním dvorem Svitavicí a hrází přehradní nádrže. V současnosti je jeho místo zaplaveno vodami přehrady. Pouze při nízkém stavu vody vystupují nad hladinu výrazné základy budov usedlosti, ukazující, že až do zřízení přehrady se z jeho budov dochovaly výrazné pozůstatky. Ty byly zřejmě také příčinou nepřesných údajů místopisce Jana Tenory, který na začátku 20. století pokládal zříceniny gruntu za pozůstatky někdejší tvrze či hradu. Vzhledem k někdejšímu krátkodobému účelu dvorce v podstatě správně. Tento údaj bez bližšího upřesnění převzala i další literatura, aniž by lokalizaci údajné tvrze specifikovala.⁶⁷

Pokud tedy osada Svitavice zanikla, nestalo se tak již v počátcích 17. století, ale teprve o dvě století později, ve třicátých letech 19. století, a to prostým opuštěním osamocené gruntu. Objasnění příčin jeho zániku by bylo jistě zajímavé, ovšem s dějinami Lazinova nesouvisí ani územně, natož historicky. O to více těsné je spojení druhého ze svitavických dvorců, představujícího základ pozdějšího vrchnostenského dvora letovického panství, dochovaného ve stavebně upravené podobě dodnes.

---

⁶⁷ MZA Brno, D 1 – lánové rejstříky, inv. č. 310; D 2 – rektifikační akta, inv. č. 310; D 4 – tereziánský katastr, inv. č. 333; D 5 – urbaniální fase, sign. 35/B; D 10 – stabilní katastr, inv. č. 1515; F 62 – velkostatek Kunštát, inv. č. 1. J. Tenora, Kunštátský okres, s. 8. V. Nekuda, Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, s. 148. J. Skutil, Místopisný slovník obcí okresu Blansko. Blansko 1966, s. 76.

SVITAVICE - VRCHNOSTENSKÝ DVŮR LETOVICKÉHO PANSTVÍ

Počátky panského dvora Svitavice jsou poměrně složité a značně nejasné. Dosavadní poznatky umožňují nastínit jeho původ pouze značně schematicky a převážně v hypotetické rovině. Situaci zejména pro 17. století komplikuje odlišné pojmenování tohoto dvora, které zřejmě nesouviselo ani tak s jeho polohou, jako s původem. V následujících řádcích se pokusíme počátky dvora a jeho další proměny v hrubých rysech nastínit.

Nejstarší přehled panských dvorů na zdejším velkostatku máme k dispozici díky urbáři, vyhotoveném v roce 1662. V této době nedlouho po skončení třicetileté války disponovala letovická vrchnost na panství sedmi panskými dvory. Hlavním dvorem byl zemědělský areál v předpolí letovického hradu, který byl součástí panství od jeho nejstarších počátků. Dvůr v Míchově vznikl při tamní tvrzi a k Letovicím se dostává teprve v závěru 16. století. Dvůr v Trávníku byl zřejmě pozůstatkem někdejšího krátkodobého oddělení od letovického panství za pánů z Lomnice, jejichž jeden člen Jan Příbík seděl v šedesátých letech 16. století právě na tomto dvoře. Nejistý je původ dvora ve Slatině u Březiny, stejně jako starší dějiny této vsi. Dvůr v Třebětíně, existující pouze po krátké období a ještě na začátku 18. století v rámci tehdejších ekonomických proměn na panství zanikající, měl zřejmě stejný původ s dvorem vanovickým; podle některých náznaků byl rovněž zřízen po zakoupení tamní rychty. Vzhledem k absenci starších pozemkových knih Třebětína však naznačenou možnost nemůžeme potvrdit. Většina panských dvorů se tak v závěru 16. století kumulovala v těsném sousedství Letovic, na vzdálenějších enklávách se nacházely pouze dvory v Míchově, Vanovicích a především

ve Slatině. Tento dvůr je však spolu se vsí a sousední Březinkou na konci 17. století postoupen majitelům borotínského statku, při němž zůstal již trvale. Krátce před tím je panství rozšířeno o ves Slatinku rovněž s dvorem a tamním panským sídlem. Slatinka, přestože s Letovicemi velice těsně sousedí, tehdy náležela do olomouckého kraje, zatímco Letovice byly součástí kraje brněnského. Proto byla nadále počítána za samostatný statek.⁶⁸

V předešlém přehledu jsme pominuli dvůr v Meziříčku, jak je tento poslední zemědělský provoz letovického panství tehdy nazýván. Ten s největší pravděpodobností navazuje na tvrz, doloženou roku 1614 ve vlastnictví Reginy Juliany hraběnky z Thurnu, rozené z Hardeka. Meziříčská tvrz s výslovně nejmenovaným dvorem, jehož existence je však nepochybná, tehdy přechází do spoluvlastnictví Jindřicha Václava hraběte z Thurnu, a tím se stává pevnou a neoddělitelnou součástí budoucího letovického velkostatku.

Jak jsem již zmínili, první charakteristiku panských dvorů na Letovicku máme dostupnou z roku 1662. Meziříčský dvůr tehdy nepatřil k největším dvorům na panství, alespoň co do množství chovaného hovězího dobytka. Tuto pozici zastávaly dvory ve Vanovicích, Míchově a dvůr před letovickým zámkem. V každém z těchto tří dvorů bylo tehdy chováno 60 krav a 10 telat. Nejmenším dvorem byl v tomto ohledu naopak dvůr v Trávníku s 10 dojnícemi a 10 telaty. Ani dvůr v Meziříčku spolu s dvorem ve Slatině však nebyl příliš rozlehlý. Ve stájích obou provozů bylo tehdy chováno po přibližně 20 kusech krav. V Meziříčku není žádný další dobytek již uveden. Při zdejších dvořech se však nacházel panský ovčín, stejně jako u dvorů v Trávníku a Slatině. Na jeho polích se vysévalo 20 měřic pšenice, 74 měřic žita, 11 měřic ječmene a 76 měřic ovsa. Produkci pšenice a ječmene byl nejmenším dvorem na panství, ve výnosu zbylých dvou obilnin zastával střední pozice.

Při zdejších dvořech se tehdy nalézala velká ovocná zahrada. Dále jej doplňovala čtveřice luk: Dolní, Zahrada, Loučka a Leskovská.⁶⁹

Po celý zbytek 17. století nemáme o dvořech v Meziříčku, stejně jako o jeho pokračovateli – svitavickém dvoře – žádné zprávy. V letovických matrikách se v tomto

---

⁶⁸ K hospodářské situaci na letovickém panství v průběhu 17. století viz. K. Dušilová, Panství Letovice v 17. století, zejména s. 55-59.

⁶⁹ MZA Brno, F 65 – velkostatek Letovice, inv. č. 1. K. Dušilová, Panství Letovice v 17. století, s. 42, 55-62.

období na Svitavici setkáváme pouze se jmény dvou osadníků – kunštátského poddaného Martina Dorta a letovického Matouše Mansfelda, který měl tehdy podle lánových rejstříků letovického panství držel velkou selskou usedlost na Svitavici s 62 měřicemi polí. Jiné informace o osudech Svitavice před rokem 1700 nemáme.

Na přelomu 17. a 18. století dochází na letovickém panství k některým změnám ve struktuře dvorového hospodářství. Zaniká dvůr v Třebětíně, podobně jako pouze krátce existující dvůr ve Zboňku. Velkostatek ztrácí svoji severní izolovanou enklávu se Slatinou a Březinkou a naopak získává s Letovicemi těsně sousedící Slatinku s dvorem a panským sídlem. Ve stejném období rovněž mizí z písemných dokladů panský dvůr v Meziříčku a místo něj se objevuje dvůr Svitavice.

Se svitavickým dvorem se ponejprv setkáváme na konci prvního desetiletí 18. století. Inventář pozůstalosti po zemřelém Ladislavu Kordičovi, vyhotovený v únoru roku 1710, zachycuje hrubý přehled předmětů jak na vlastním letovickém panství, tak na připojeném statku Slatince. Inventovány byly vrchnostenské obytné budovy, stejně jako i připojené hospodářské a výrobní provozy. Ve Svitavici jsou tehdy evidováni 2 býci, 25 dojných krav, 2 čtyřletá telata a další běžné vybavení tehdejších hospodářských objektů. Zatímco ve Vanovicích, Trávníku či Míchově tehdy v inventáři nacházíme skromné stopy po starých nebo krátce před tím zbudovaných obytných stavbách, určených pro krátkodobý pobyt majitele panství či jeho zástupců z vrchnostenského úřednictva, ve Svitavici náznaky existence podobného zařízení nemáme uvedeny.⁷⁰

Jak souvisí předchozí dvůr v Meziříčku se svitavickým dvorem, dochované písemnosti neuvádějí. Přestože tehdejší situace, zkomplikovaná zejména dřívějším rozdělením Meziříčka na trojici podílů a tedy i vzniku několika blížeji neuváděných dvorců, je značně nepřehledná, pokusíme se vztah obou dvorů alespoň ve zkratce nastínit.

Ze staršího pojmenování vyplývá, že prvotní dvůr, doložený v průběhu 17. století, ležel někde v rámci zástavby vsi Meziříčka. To bylo tehdy rozděleno mezi letovickou kunštátskou vrchnost, a to značně nepřehledně. Žádný z tehdejších gruntů letovického statku v této vsi nevykazuje charakter někdejšího dvora. Domy letovické části byly vzájemně značně vzdálené, snad s výjimkou dvojice gruntů čp. 4 a 6. Rozdělení někdejšího dvora tak není pravděpodobné, již proto, že s oběma usedlostmi

těsně sousedí dva grunty kunštátského dílu vsi. Stejně jako vlastní zástavba ani pozemky neukazují podle historických map na své rozdělení po zániku staršího dvora. Jedinou výjimkou je celistvá plocha ve východní části katastru obce, nesoucí v minulosti i dnes pojmenování Dvorská. Tyto pozemky však náležely k usedlosti čp. 3, kterou v třetí čtvrtině 17. století vlastnil jistý Daniel Nogl a poté Tomáš Nejez. Ke gruntu náleželo značné množství zemědělské půdy. Jeho ztotožnění s původním meziříčským dvorem však brání fakt, že v dobách, kdy nám tento dvůr připomíná letovický urbář, patřil zmíněný grunt ke kunštátské polovině vesnice. V urbáři kunštátského panství z roku 1678 je dokonce označen jako dvůr. Proto také zmíněný název příslušných polností. Šlo zřejmě o pozůstatek jednoho z dvorů v Meziříčku, snad téhož, který je zachycen při prodeji některých pozemků v Meziříčku v roce 1568 Jencem Přibíkem z Lomnice a na Trávníku Adamovi Trávníckému z Radiměře.⁷¹

Z uvedených faktů je tak zřejmé, že panský dvůr Meziříčko, doložený v roce 1662 v letovickém urbáři, se namohl nacházet v rámci zástavby vsi Meziříčka, ale mimo ni. Jako jediná přijatelná verze se tak nabízí jeho ztotožnění s dnešním svitavickým dvorem. Přejmenování objektu na přelomu 17. a 18. století bylo spojeno s jeho rozšířením o tehdy zrušený mansfeldovský grunt na Svitavici, který se v dalších letech již neuvádí. Je tak velice pravděpodobné, že zde stával i dvůr s tvrzí, doloženou v roce 1614. Oba svitavické dvory se tak spolu s třetím dvorem v Meziříčku, již zmíněným gruntem čp. 3, staly sídly jednotlivých tří dílů této vsi, jak o nich hovoří záznam z roku 1532. Poté, co Letovice s celým panstvím přecházejí do vlastnictví nových majitelů, dochází k výše zmíněným změnám, zasahujícím také svitavický dvůr. Je zajímavé, že nový vlastník Letovicka Karel Ludvík z Roggendorfu ve svých poznámkách v opisu staršího urbáře z doby mezi lety 1710 až 1721 uvádí, že poloha původního meziříčského dvora je mu neznámá. Způsobila to neznalost místního názvosloví, stejně jako předešlého majetkového vývoje, zejména ve vztahu k jednotlivým dílům Meziříčka a svitavickým dvorům.⁷²

---

⁷⁰ MZA Brno, C 2 – tribunál-pozůstalosti, kart. 94, sign. K 186.

⁷¹ ZDB XXIX, s. 16 č. 34. MZA Brno, D 1 – lánové rejstříky, inv. č. 310; F 62 – velkostatek Kunštát, inv. č. 1.

⁷² ZDO XXIII, s. 276 č. 66. MZA Brno, F 65 – velkostatek Letovice, inv. č. 1.

Popis letovického panství z roku 1724 zmiňuje ve svitavickém dvoře mezi zaměstnanci šafáře, dále tři děvečky a pasáka krav. Stejně jako v předešlém období, tehdy u dvora Meziříčka, se u svitavického dvora nacházel panský ovčín.

Panství letovického hradu se celkově nenacházelo v příliš uspokojivém stavu. Značná část vrchnostenských budov byla tehdy značně zchátralá, některé dokonce pobořené. Platilo to i pro letovický zámek, jehož horní podlaží byla tehdy neobyvatelná. V silně zpustlém stavu se nacházel přilehlý panský dvůr, nebo panský dům v městečku, podobně jako i většina vrchnostenských mlýnů, ale i dvory v Míchově, Trávníku nebo ve Slatince. Svitavice není mezi poškozenými dvory na panství zmíněna, stavební stav objektu zřejmě nevyžadoval nutné opravy.⁷³

V polovině 18. století představoval panský dvůr ve Svitavici v souboru tehdy pěti hospodářských dvorů letovického panství nejmenší hospodářský provoz. Především co do výnosů a rozsahu přidělené půdy. A to včetně dvora ve Slatince, který byl spolu se vsí veden tehdy jako samostatný statek. Podle tehdejší evidence obdělával zdejší dvůr 211 měřic polí a 3 měrice pastvin. Připojené louky vynášely ročně 142 vozů sena a 32 vozů otavy. Polnosti se tehdy nacházely ve třídě 2,5 podle bonity. Ačkoliv v rozsahu polí se svitavický dvůr nacházel spolu s poněkud lépe produktivními dvory ve Slatince a Míchově na posledních místech, ve výnosech luk zaujímal přední pozici. Převyšoval jej pouze dvůr na letovickém předzámčí se 180 vozy sena, jen nevýrazně méně sklízel dvůr u Slatinky (126 vozů sena).⁷⁴

Z šedesátých let 18. století se dochovala dvojice map, která situaci v nejbližším okolí svitavického dvora konkrétněji nastiňuje. První mapa byla vyhotovena v letech 1764 až 1768 a je součástí rozsáhlého souboru vojenských map, známých také pod pojmenováním „josefské“. Jejich přesnost není příliš velká. Naproti tomu však zachycují některé objekty, které v dalších letech doznaly značné změny, nebo v rámci reformy císaře Josefa II. zcela zanikly. Dvůr je zde zobrazen jako typický čtvercový objekt, což odpovídá spíše obvyklé mapové značně, než pokusu o reálné zachycení. Pod dvorem v údolí Křetínky je zachycena „fabrika“ a osamocená budova bělidla. Díky značně

---

⁷³ MZA Brno, F 65 – velkostatek Letovice, inv. č. 2.

⁷⁴ MZA Brno, D 3 – dominikální fase, inv. č. 374. J. Radimský, M. Trantírek, Tereziánský katastr moravský. Prameny z 2. poloviny 18. století k hospodářským dějinám Moravy. Praha 1962, s. 237.

schematickému zakreslení však podrobnější informace tato mapa neposkytuje, podobně jako další současně vyhotovený kartografický zdroj. Ten představuje mapa celého letovického panství. Její vznik není přesně datován, obvykle je řazena do poloviny 18. století. Autorem této mapy je kartograf Jan Antonín Křoupal, rodák z nedalekých Jaroměřic. Fakt, že původ mapy je nutné posunout do pozdějších let, dokazuje mimo jiné detailní zobrazení městečka Letovic, kde je ve svém plném rozsahu zakreslen i nově vystavěný klášter Milosrdných bratří, a to ve své konečné podobě po dostavbě vstupního křídla na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let 18. století. Svitavický dvůr je na této mapě zachycen v poměrně reálné podobě, a to jako trojkřídlý objekt, na severu uzavřený čtvrtým samostatně stojícím křídlem. V jeho sousedství, při cestě k Lazinovu, je zobrazena tkalcovská továrna a pod ní, na břehu Křetínky, neoznačená skupinka domků, nejspíše zmíněné bělidlo. Těsně při dvoře se nacházela dvojice budov, podle způsobu zakreslení poddanských. Jejich účel zůstává neznámý. Od svitavického dvora směrem k Letovicím je uveden druhý svitavický dvorec, tehdy uváděný jako Tulcův grunt.⁷⁵

Původ zmíněné „fabriky“ pod svitavickým dvorem není v žádném ze známých materiálů doložen. V dosavadní literatuře je známo pouze zřízení tkalcovských dílen ve Vanovicích, navazujících na výstavbu tkalcovské manufaktury v Letovicích v šedesátých letech 18. století. Existence dalších dvou podružných provozů u Svitavice a v Trávníku je doložena pouze na zmíněné mapě letovického panství a poté v josefínských katastrech jednotlivých obcí.

Josefínský katastr Lazinova z roku 1787 zmiňuje vrchnostenský dvůr čp. 166, jehož součástí byla dvojice zahrad, položených před okny dvora, tedy v jeho těsném sousedství, a poté na kopci. Tedy zřejmě nad budovami dvora. Pod popisným číslem 168 se jmenuje svitavické bělidlo, s číslem 167 fabrická budova a pod čp. 169 domek Jiřího Veselého. Tehdejší zástavba kolem Svitavice byla zpočátku číslována z Letovic, teprve na začátku 19. století došlo ke změně číselné evidence a jejímu přizpůsobení transkripci blízkého Lazinova. V důsledku toho dostává dvůr číslo 24, bývalá tkalcovna číslo 23 a

---

⁷⁵ MZA Brno, D 22 – Sběrka map a plánů, mapa č. 1445. D. Foltýn a kol., Encyklopedie moravských a slezských klášterů, s. 408-410. B. Samek, Umělecké památky Moravy a Slezska, II. svazek. Praha 1999, s. 342.

někdejší domek Jiřího Veselého čp. 17. Bělídlo přečíslováno nebylo, ještě v průběhu posledních let 18. století zaniká.

V roce 1820 je dvůr charakterizován jako přízemní stavba o třech světnicích, patřícími zřejmě k bytu šafáře. Budova tkalcovny čp. 23 disponovala čtyřmi světnicemi. Protože již nějakou dobu nesloužila svému původnímu účelu, krátce nato, roku 1822, byla rozdělena na tři obytné jednotky a rozprodána. Podobně byly rozděleny také „fabriky“ ve Vanovicích a v Trávníku.⁷⁶

Podrobnější informace k podobě panského dvora získáváme teprve z písemností 19. století. Již od dvacátých let je dostupných hned několik popisů různého rozsahu a povahy. V roce 1822 je svitavický dvůr popsán jako přízemní. V sousedství vjezdové brány se nacházel byt panského drába s obytnou světnicí, kuchyní, dvojicí komor a sklepem, dále byt lučního hlídače o jednom pokoji, kuchyni a komoře. Poté je zmíněno obydlí ovčáckého mistra s předsíní, světnicí, kuchyní a spižírnu, na kterou navazovala vlastní ovčí stáj. Součástí dvora byla tehdy také stodola a dvěma mlaty. V půdním prostoru nad obytnou částí v čele dvora se v celé její délce nalézala sýpka. Uprostřed dvora se nacházela studna, krytá šindelovou stříškou.⁷⁷

V roce 1884 byla podoba dvora jistým způsobem odlišná. Objekt podle soudobého popisu sestával z patrové obytné budovy, tvořící jižní křídlo dvora. Na ni na východě navazovalo stájové křídlo, na západě pak další křídlo s konírnou, stájemi pro hovězí dobytek a kůlnou. Čtvrtou stranu dvora vyplňovala stodola. S hlavní patrovou budovou sousedila zahrada. Středem křídla procházel průjezd, vpravo od něj (v pohledu ze dvora) se nalézalo schodiště do patra, opatřené kamennými stupni. V přízemí za ním navazoval byt drába, pak čeledník. Na druhé straně od vjezdu bylo umístěno obydlí ovčáka, oddělené dřevníky od vlastní stáje. Jižní křídlo dvora bylo díky své poloze na klesajícím svahu v celé své délce podsklepeno. V patře budovy se nacházel byt lesníka a lesního adjunkta. Zbytek patra vyplňovala sýpka. Stodola v horní části dvora byla opatřena dvojicí mlatů. Všechny prostory dvora, s výjimkou stodoly a kůlny, byly klenuté.⁷⁸

---

⁷⁶ MZA Brno, D 6 – josefínský katastr, inv. č. 3213; D 7 – matriky pozemkového výnosu, sign. 333/B; C 17 – pozemkové knihy, inv. č. 7943A.

⁷⁷ MZA Brno, F 65 – velkostatek Letovice, inv. č. 4.

⁷⁸ MZA Brno, C 14 – odhady moravských panství, inv. č. 414.

Jak popis i stávající podoba dvora nasvědčují, v průběhu druhé či třetí třetiny 19. století byla dvůr přestavěn. Jeho hlavní křídlo bylo navýšeno o horní úroveň, sloužící zčásti k obytným účelům, částečně také jako sýpka. Ta se zde nalézala již dříve, omezovala se však především na půdní prostor budovy. Upraveny byly zřejmě i navazující stájová křídla, i když základní rozvrh dvora, doložený již mapou letovického panství z šedesátých let 18. století, zůstal i poté nezměněn.

Podobný vzhled dvora přibližuje také odhad letovického velkostatku z roku 1905. Podle něj sestával svitavický dvůr z obytné a hospodářské budovy, zbudované z pevného materiálu a umístěné v jižním křídle areálu, s hospodářské části ve východním křídle, stájí v západním a ze stodoly na severu. Hlavní křídlo bylo patrové, s vjezdem ve svém středu. Další popis dvora se již v podstatě shodoval se stavem z osmdesátých let 19. století. V ploše dvora se nalézalo hnojiště a studna, opatřená pumpou. Ze studny vedlo vodovodní potrubí do kravína ve východním křídle. Slovní popis názorně doplňuje jednoduchý plánec, zachycující podobu dvora ještě před dalšími úpravami.⁷⁹

Na počátku třetího desetiletí 20. století se dějiny vrchnostenského hospodaření na území někdejšího letovického panství, tehdy již velkostatku, razantně proměnily. V rámci pozemkové reformy, zahájené počátkem dvacátých let 20. století, byly zabrány dvory ve Slatince, Svitavici, Trávníku a Vanovicích. Jejich provozy byly zrušeny a dvorské budovy často rozděleny. Toto rozdělení mělo na Letovicku na další osudy staveb bývalých dvorů poměrně malý dopad, jejich budovy se dodnes dochovaly v téměř neporušené podobě a i dvůr na Svitavici nebyl novým využitím příliš zasažen. Majitelům velkostatku byly ze záboru propuštěn zámek v Letovicích s tamním dvorem na předzámčí a dvůr v Míchově. V rozdělené podobě, ovšem bez větších stavebních zásahů, přetrval svitavický dvůr až do dnešní doby.⁸⁰

Komplex hospodářských a obytných budov někdejšího panského dvora si během několika staletí prošel celou řadou proměn. Jeho dnešní podobu byla dala dvoru dvojice významných stavebních úprav. První můžeme spojit s obnovením dvora někdy na přelomu 17. a 18. století, kdy se z někdejšího meziříčského dvora stává scelením okolních pozemků dvůr Svitavice. Tento stav zůstal zachován ještě v prvních desetiletích

---

⁷⁹ MZA Brno, C 14 – odhady moravských panství, inv. č. 447.

⁸⁰ L. Hosák, Historický místopis země moravskoslezské. Praha 1938, s. 318.

19. století a zaznamenávají jej popisy z této doby. Kolem poloviny stejného století však dochází k dílčím úpravám, zaměřeným především na hlavní křídlo v jižní části areálu, které bylo navýšené o obytné a sýpkové podlaží. Rovněž úprava vnějších fasád dvora pochází z tohoto období. Další proměny byly motivovány spíše modernizací areálu a pocházejí převážně z druhé půle 20. století a prvních let století následujícího. Ty přivedly areál do stavu, v jakém se dochoval dodnes. I přes tyto modernizace představuje dvůr Svitavice významnou součást lazínovského katastru, odrážející ve svých stavbách její bohatou historii a často komplikované osudy domnělé vesničky, ve skutečnosti souboru šlechtických dvorců s počátky v období vrcholného středověku.

PRAMENY

Moravský zemský archív Brno (MZA Brno):

- A 3 – stavovské rukopisy, inv. č. 428, 705
- B 1 – gubernium, kart. 930, inv. č. 2397; kart. 976, inv. č. 2423; kart. 1408, inv. č. 2869;
kart. 2121, inv. č. 3964
- C 2 – tribunál-pozůstalosti, kart. 94, sign. K 186
- C 14 – odhady moravských panství, inv. č. 414, 447
- C 17 – pozemkové knihy, inv. č. 7943A
- D 1 – lánové rejstříky, inv. č. 287, 310
- D 2 – rektifikační akta, inv. č. 287, 310
- D 3 – dominikální fase, inv. č. 374
- D 4 – tereziánský katastr, inv. č. 333, 339
- D 5 – urbaniální fase, sign. 35/B, 73/B
- D 6 – josefínský katastr, inv. č. 3213
- D 7 – matriky pozemkového výnosu, sign. 333/B
- D 8 – vceňovací operáty, kart. 466, fasc. 1235
- D 9 – indikační skicy, kart. 300, sign. 1235
- D 10 – stabilní katastr, inv. č. 1235, 1515
- D 11 – mapy stabilního katastru, inv. č. 1235
- D 22 – Sbíрка map a plánů, inv. č. 360, 1445
- F 62 – velkostatek Kunštát, inv. č. 1
- F 65 – velkostatek Letovice, inv. č. 1, 2, 4
- G 371 – Jaroslav Novotný – opisy moravských urbářů, inv. č. 276, 419

Státní okresní archiv Blansko (SOkA Blansko):

Archiv města Letovic, kart. 1, inv. č. 8, 12, 13, 14; kart. 12, inv. č. 108

Edice:

CDB (Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae) I, s. 351-352 č. 378, s. 368-371

č. 386

CDM (Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae) I, s. 117-118 č. 133

CDM II, s. 327-329 č. 324

CDM III, s. 255-256 č. 266

CDM VI, s. 13 č. 16

PK (Libri citationum et sententiarum seu – Knihy půhoné a nálezové) I, s. 222 č. 455, s.

358-359 č. 1063-1065

PK II, s. 370 č. 17, 18, s. 432 č. 346, 347, s. 443 č. 28, s. 629

PK III, s. 499 č. 306, 307

PK IV, s. 440 č. 845

PK VI, s. 145 č. 863, s. 310 č. 1879

ZDB (Zemské desky moravské, brněnská cúda) XXI, s. 183 č. 29

ZDB XXIV, s. 206 č. 17

ZDB XXIX, s. 14 č. 31, s. 16 č. 34, 35, s. 27 č. 67, s. 28 č. 68, s. 36 č. 86

ZDB XXX, s. 45 č. 8, 9, s. 54 č. 27

ZDB XXXI, s. 231 č. 82

ZDB XXXIV, s. 438 č. 108

ZDO (Zemské desky moravské, olomoucká cúda) VI, s. 220 č. 753

ZDO X, s. 384 č. 393, s. 401 č. 632, 633, 635

ZDO XI, s. 443 č. 284

ZDO XVI, s. 148 č. 202

ZDO XXIII, s. 276 č. 66

ZDO XXV, s. 329 č. 98, s. 360 č. 206

ZDO XXVII, s. 427 č. 59

ZDO XXXI, s. 310-312 č. 25

ZDO XXXIII, s. 456 č. 71, s. 462 č. 86

ZDO XXXVII, s. 570 č. 45, 46

LITERATURA

- Bartoš, J. a kol., 1976: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Svazek V. Ostrava.
- Bolina, P. 2005: Byl hrad Svojanov u Poličky posledním centrem tzv. úsobrnské provincie? (Příspěvek k historii moravsko-českého pomezí II.). Časopis Matice moravské 124, s. 3-46.
- Dušilová, K. 2019: Panství Letovice v 17. století. Diplomová práce. Katedra historie na pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Brno.
- Foltýn, D. a kol. 2005: Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha.
- Hosák, L. 1931: Odhad statku Kunštátského r. 1631. Od Horácka k Podyjí VIII, s. 209-217.
- Hosák, L. 1938: Historický místopis země moravskoslezské. Praha.
- Hosák, L. 1965: Historický místopis okresu Blansko v období feudalismu. Blansko.
- Hosák, L., Šrámek, R. 1970: Místní jména na Moravě a ve Slezsku I. Praha.
- Hrubý, F. 1922: Hrabata z Thurnu a Valsassina. Dějiny jejich českomoravské větve. Český časopis historický XXVIII, s. 74-108, 305-334.
- Janoušek, E. 1937: Paměti města Letovic. Letovice.
- Konečný, M. a kol., 2006: Lomnice – příroda, historie, osobnosti, památky. Lomnice, s. 59.
- Líbal, D., Reml, L. 1961: Polička. Historický a architektonický vývoj královského věnného města a okolí. Praha.
- Matějek, F. 1981: Lánové rejstříky brněnského kraje. Praha.
- Matějek, F. 1992: Morava za třicetileté války. Praha.
- Nekuda, V. 1961: Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu. Brno.

- Pilnáček, J. 1926: Paměti městyse Černé Hory. Černá Hora.
- Procházka, R. 1981-1982: K některým problémům dějin Boskovic a Boskovicka v době předhusitské a husitské. Sborník Okresního muzea v Blansku XIII-XIV, s. 39-50.
- Radimský, J. 1953: Berňová registra moravská z první poloviny 16. století. I. část. Časopis Matice moravské LXXII, s. 269-359.
- Radimský, J. 1957: Berňová registra moravská z první poloviny 16. století. III. část. Časopis Matice moravské LXXVI, s. 289-383.
- Radimský, J., Trantírek, M. 1962: Tereziánský katastr moravský. Prameny z 2. poloviny 18. století k hospodářským dějinám Moravy. Praha.
- Řezníček, J. 2002: Moravské a slezské urbáře. Katalog. Praha.
- Sadílek, J. 1999: K dějinám a stavební podobě tvrze v Prosetíně. Západní Morava III, s. 18-32.
- Samek, B. 1999: Umělecké památky Moravy a Slezska, II. svazek. Praha.
- Sedláček, A. 1918: Dodatek o újezdě Sebranickém. Český časopis historický 24, s. 272-273.
- Skutil, J. 1966: Místopisný slovník obcí okresu Blansko. Blansko.
- Šebánek, J., Dušková, S. 1953: Studie k českému diplomatáři I. K otázce břevnovských fals. Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity II/2-4, s. 261-285.
- Tenora, J. 1895: Zaniklé osady v okrese Kunštátském a Bystřickém nad Pernštýnem. Časopis Matice moravské XIX, s. 328-334.
- Tenora, J. 1903: Kunštátský okres. Brno.
- Turek, A. 1950: K dějinám manského zřízení na statcích moravské šlechty do třicetileté války. Časopis Společnosti přátel starožitností LVIII, s. 24-35.
- Vávra, I. 1971: Trstenická stezka. Historická geografie 6, s. 77-132.
- Vlček, P., Sommer, P., Foltýn, D. 1998: Encyklopedie českých klášterů. Praha.

MAJETKOVÝ VÝVOJ DOMŮ

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 1

1657 - 3/8 lánový grunt

1657 Špatinka
1662 Vít Vodehnal
1674 Vítek Vodehnal
1749 Tobiáš Dřevo
1775 Jiří Konůpka
1787 Jiří Konůpka
1820 Jan Konůpka
1826 Jan Konůpka
1843 Jan Konůpka
1890 František Schuster
1921 Kristýna Schusterová

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 2

1657 - 1/2 lánový grunt

1657 Staněk Hynek
1662 Stanislav Hanců
1674 Martin Hynek
1749 Martin Konůpka
1775 Martin Konůpka
1787 Jakub Konůpka
1820 Jakub Konůpka
1826 Jakub Konůpka
1843 Bartoloměj Konůpka
1890 Josef Tihon
1921 Augustin Tihon

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 3

domek

1787 Jan Konůpka
1820 Lorenc Dusil
1826 Franc Konůpka
1843 Franc Konůpka
1890 Josef Holek
1921 František Ondříček

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 4

1657 - 1/2 lánový grunt

1657 Martin Skalník
1662 Martin Skalník
1674 Matěj Skalník
1749 Jiří Pavlíček
1775 Jiří Pavlíček
1787 Jan Pavlíček
1820 Ignác Pavlíček
1826 Ignác Pavlíček
1843 Ignác Pavlíček
1890 Martin Hruška
1921 Marie Hrušková

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 5

1657 - 3/8 lánový grunt

1657 Bartoň Slychanů
1662 Bartoloměj Slychan
1674 Pavel Slychanů
1749 Václav Petřů
1775 Jakub Vítků
1787 Mates Konůpka
1820 Martin Konůpka
1826 Franc Konůpka
1843 Franc Konůpka
1890 Jan Konůpka
1921 František Konůpka

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 6

domek

1787 Mates Konůpka
1820 Anton Matějů
1826 neuveden
1843 Václav Konůpka
1890 Jan Haupt
1921 Josef Haupt

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 7

domek

1787 Mates Vítek
1820 Mates Vítek
1826 Matyáš Janík
1843 Tomáš Vondál
1890 František Veselý
1921 Ignác Zemandl

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 8

1657 - 3/8 lánový grunt

1657 Jan Petřů
1662 Jan Petr
1674 Vávra Petřů
1749 Jakub Vítků
1775 Tomáš Vítků
1787 Martin Štěpán
1820 Matyáš Štěpán
1826 Matyáš Štěpán
1843 Josef Štěpán
1890 Josef Štěpán
1921 František Štěpán

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 9

domek

1749 Martin Meterda
1775 Ondra Vítků
1787 obecní pazderna
1820 obecní domek
1826 obecní domek
1843 Obec Lazinov
1890 Josef Hél
1921 František Skalník

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 10

domek

1787 Václav Hynek
1820 Mates Hynek
1826 Mates Hynek
1843 Jan Konůpka
1890 Petr Konůpka
1921 Petr Konůpka

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 11

1657 - 3/4 lánový grunt

1657 Pavel Konopka
1662 Pavel Konopka
1674 Martin Konopka
1749 Václav Hynek
1775 Matěj Hynek
1787 Václav Hynek
1820 Václav Hynek
1826 Václav Hynek
1843 Franc Hynek
1890 Josef Hynek
1921 Josef Hynek

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 12

1657 - 3/8 lánový grunt

1657 Matěj Matějů
1662 Martin Výrostků
1674 Jan Matějů
1749 Václav Skalník
1775 Václav Skalník
1787 Jan Skalník
1820 Franc Skalník
1826 Franc Skalník
1843 Franc Skalník
1890 František Hynek
1921 Josef Hynek

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 13

domek

1787 Jiří Skalník
1820 Lorenc Konůpka
1826 Lorenc Konůpka
1843 Jan Konůpka
1890 František Konůpka
1921 Františka Konůpková

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 14

1657 - mlýn s 2 složením a pilou

1657 vdova mlynářka, mlýn
1662 Petr Mlynář, mlýn
1674 Jakub Vohnisko, mlýn
1749 Jan Jelínek
1775 Franc Entner, mlýn
1787 Jan Entner, mlýn s 2 slož. a pilou
1820 Josef Kopečný, mlýn
1826 Josef Kopečný, mlýn
1843 Josef Kopečný
1890 Emanuel Masák, mlýn
1921 Augustin Masák, mlýn

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 15

domek

1787 Franc Skalník
1820 Jakub Skalník
1826 Jakub Skalník
1843 Jan Skalník
1890 František Kudýnek
1921 František Burýšek

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 16

domek

1787 Lorenc Šaršon
1820 Josef Bílek
1826 Josef Bílek
1843 Jan Neubauer
1890 František Neubauer
1921 Josef Svojanovský

ROK   **MAJITEL**
                                    Čp. 17
                                    dříve Letovice čp. 169

domek u Svitavice

1787 Jiří Veselý
1820 Tomáš Veselý
1826 Tomáš Veselý
1843 Tomáš Veselý
1890 Jan Řezník
1921 Marie Lepková

ROK   **MAJITEL**
                                    Čp. 18

domek

1820 Pavel Kudínek
1826 Pavel Kudínek
1843 Jiří Kudínek
1890 Petr Kudýnek
1921 Alois Konůpka

ROK   **MAJITEL**
                                    Čp. 19

domek

1820 Mates Chlumský
1826 Ignác Buriška
1843 Josef Holas
1890 Marie Holasová
1921 Josef Richter

ROK   **MAJITEL**
                                    Čp. 20

domek

1820 Mates Poláček
1826 Josef Poláček
1843 Josef Poláček
1890 Vincenc Poláček
1921 Václav Neubauer

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 21

domek

1820 Franc Poláček
1826 Franc Poláček
1843 Franc Poláček
1890 Josef Peterka
1921 Emanuel Tihon

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 22

domek

1826 Jan Kobza
1843 Jan Kobza
1890 Jan Kobza
1921 František Skalník

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 23
   dříve Letovice čp. 167

panská fabrika

1787 Svitavice - fabriční budova
1820 Jindřich hr. Kálnoky - fabrika
1826 Jakub Vondal, Viktor Pukl,
Franc Roháček, Anton Schiller
1843 vdova Puklová
1890 Josef Daněk
1921 Antonín Vrána, František Marek,
Izidor Trmač, Jana Daňková

ROK   **MAJITEL**
   Čp. 24
   dříve Letovice čp. 166

panský dvůr Svitavice

1787 panský dvůr Svitavice
1820 Jindřich hr. Kálnoky - panský dvůr
1826 Gustav hr. Kálnoky - panský dvůr
1843 Gustav hr. Kálnoky - panský dvůr
1890 Velkostatek Letovice - dvůr
1921 Velkostatek Letovice - dvůr

ROK   MAJITEL
                                    Čp. 25

domek

1820 Melichar Štěpán
1826 Melichar Štěpán
1843 Melichar Štěpán
1890 František Štěpán
1921 František Štěpán

ROK   MAJITEL
                                    Čp. 26

domek

1820 Františka Petřů
1826 Františka Petřů
1843 Bartl Petřů
1890 Josef Urbánek
1921 Josef Urbánek

ROK   MAJITEL
                                    Čp. 27

domek

1820 Jan Hynek
1826 Fabián Vitek
1843 Jan Šudoma
1890 Jan Šudoma
1921 Josef Ducháček

ROK   MAJITEL
                                    Čp. 28

domek

1826 Franc Konůpka
1843 Franc Konůpka
1890 Václav Neubauer
1921 Václav Nýdrle

ROK   MAJITEL
                                    Čp. 29

domek

1826 Tomáš Konůpka
1843 Jan Konůpka
1890 Albín Kobza
1921 František Kobza

ROK   MAJITEL
                                    Čp. 30

domek

1826 Franc Konůpka
1843 Franc Konůpka
1890 Albert Řezník
1921 Marie Řezníková

ROK   MAJITEL
                                    Čp. 31

domek

1826 Martin Skalník
1843 Barbora Skalníková
1890 Vilém Lhotský
1921 Marie Ondříčková

ROK   MAJITEL
                                    Čp. 32

domek

1826 Karel Lufer
1843 Karel Lufer
1890 František Lufer
1921 Karel Lufer

ROK**MAJITEL****Čp. 33**

domek

1826 Jan Pavlíček
1843 Jan Pavlíček
1890 František Šudoma
1921 Marie Šudomová, Anna Vlčková

ROK**MAJITEL****Čp. 34**

domek

1843 Jakub Kobza
1890 František Kudýnek
1921 Josef Kudýnek

ROK**MAJITEL****Čp. 35**

domek

1843 Franc Štěpán
1890 Jakub Polák
1921 Jakub Polák

ROK**MAJITEL****Čp. 36**

domek

1843 Jakub Skalník
1890 Marie Svojanovská
1921 Josef Skalník

ROK

MAJITEL

Čp. 37

domek

1890 Marie Konůpková

1921 Anna Chadimová

ROK

MAJITEL

Čp. 38

domek

1890 Josef Hynek

1921 Anna Doskočilová

ROK

MAJITEL

Čp. 39

domek

1890 František Dvořáček

1921 Jan Foller

ROK

MAJITEL

Čp. 40

domek

1890 František Brablec

1921 Františka Brablecová

ROK

MAJITEL

Čp. 41

domek

1890 František Ondříček

1921 Josef Kobza

ROK

MAJITEL

Čp. 42

domek

1890 Tadeáš Skalický

1921 Vincenc Hruška

ROK

MAJITEL

Čp. 43

domek

1921 František Štěpán

ROK

MAJITEL

Čp. 44

domek

1921 František Lhotský

ROK

MAJITEL

Čp. 45

domek

1921 Josefa Havránková

ROK

MAJITEL

Čp. 46

domek

1921 Alois Trmač

ROK

MAJITEL

Čp. 47

domek

1921 Julie Pavlíková

ROK

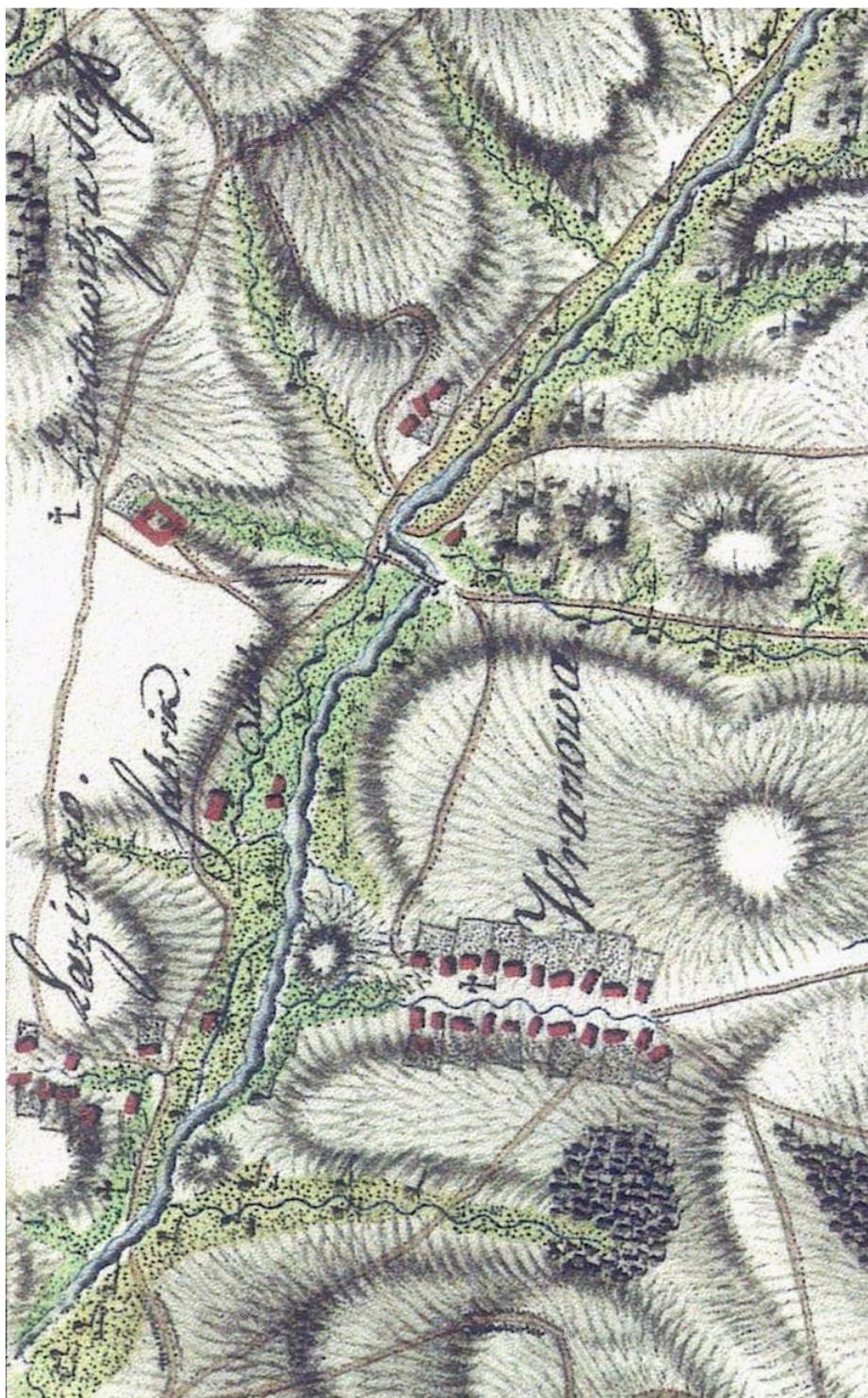
MAJITEL

Čp. 48

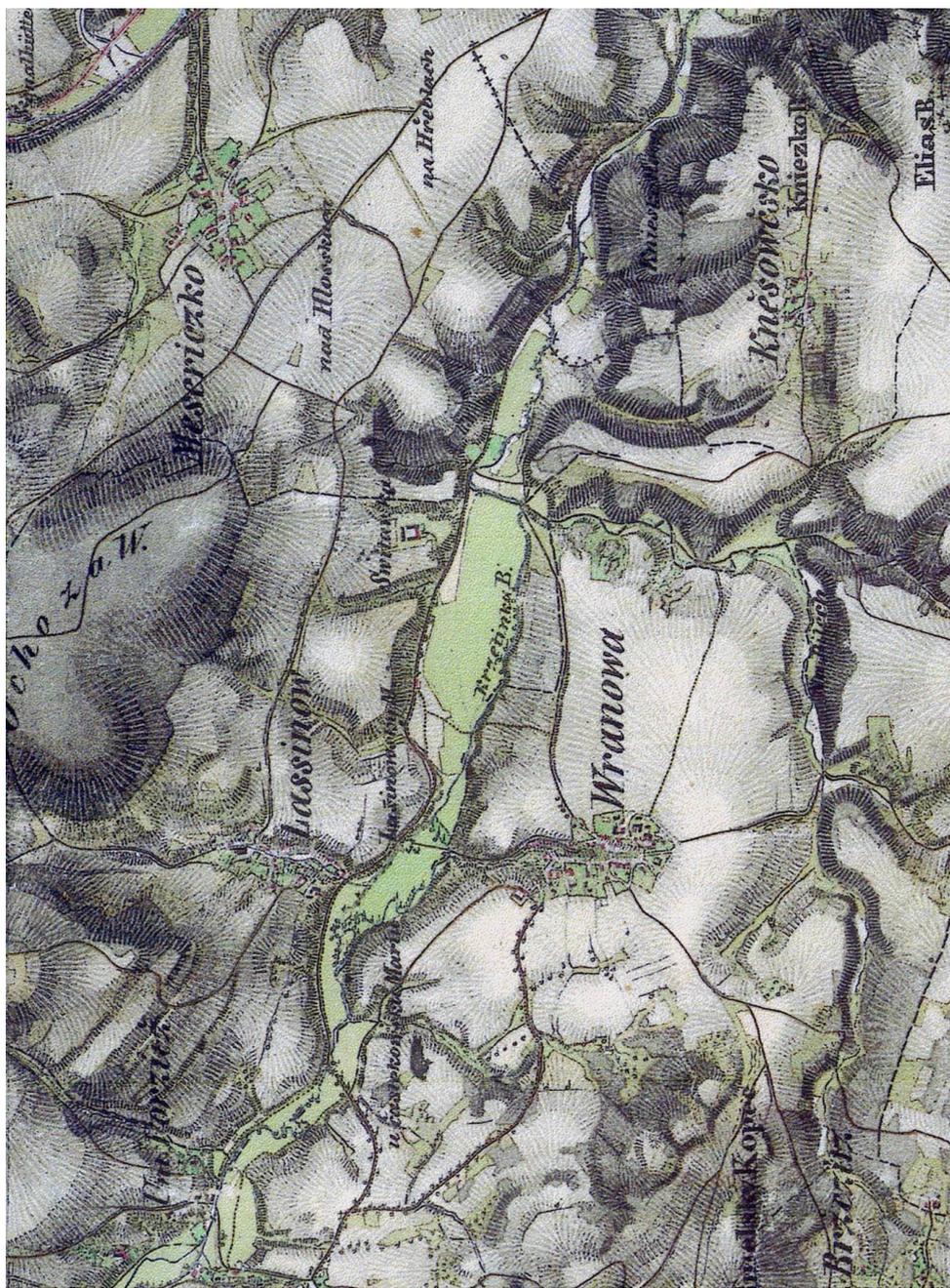
domek

1921 Josef Švancara

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

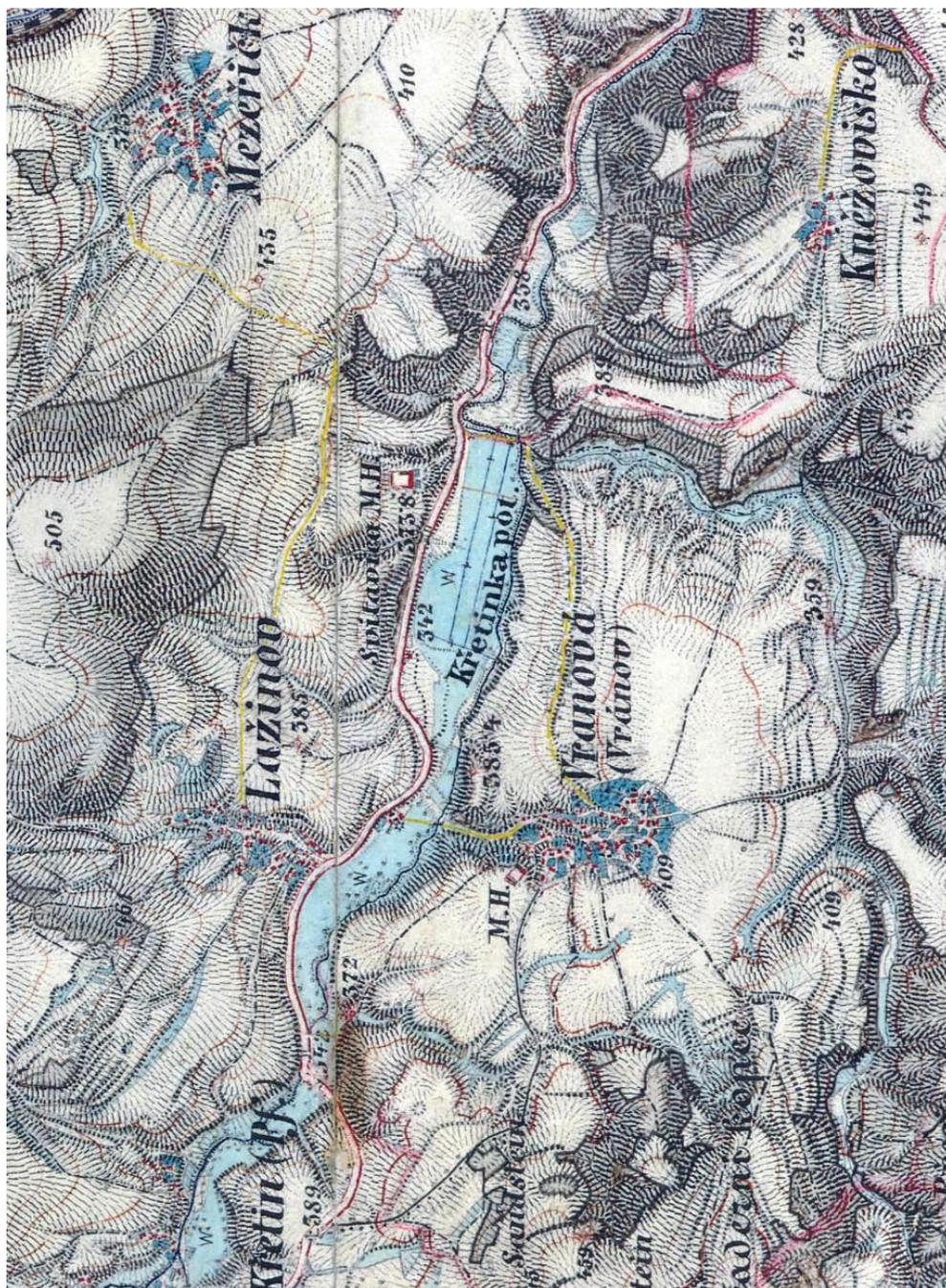
Lazinovo se Svitavicí a Vranovou na mapě I. vojenského mapování Moravy z let 1764 až 1768. Mezi dvorem a vsí budova tkalcovské továrny, jihovýchodně od dvora v podobě skupinky staveb zachycen druhý svitavický dvůr

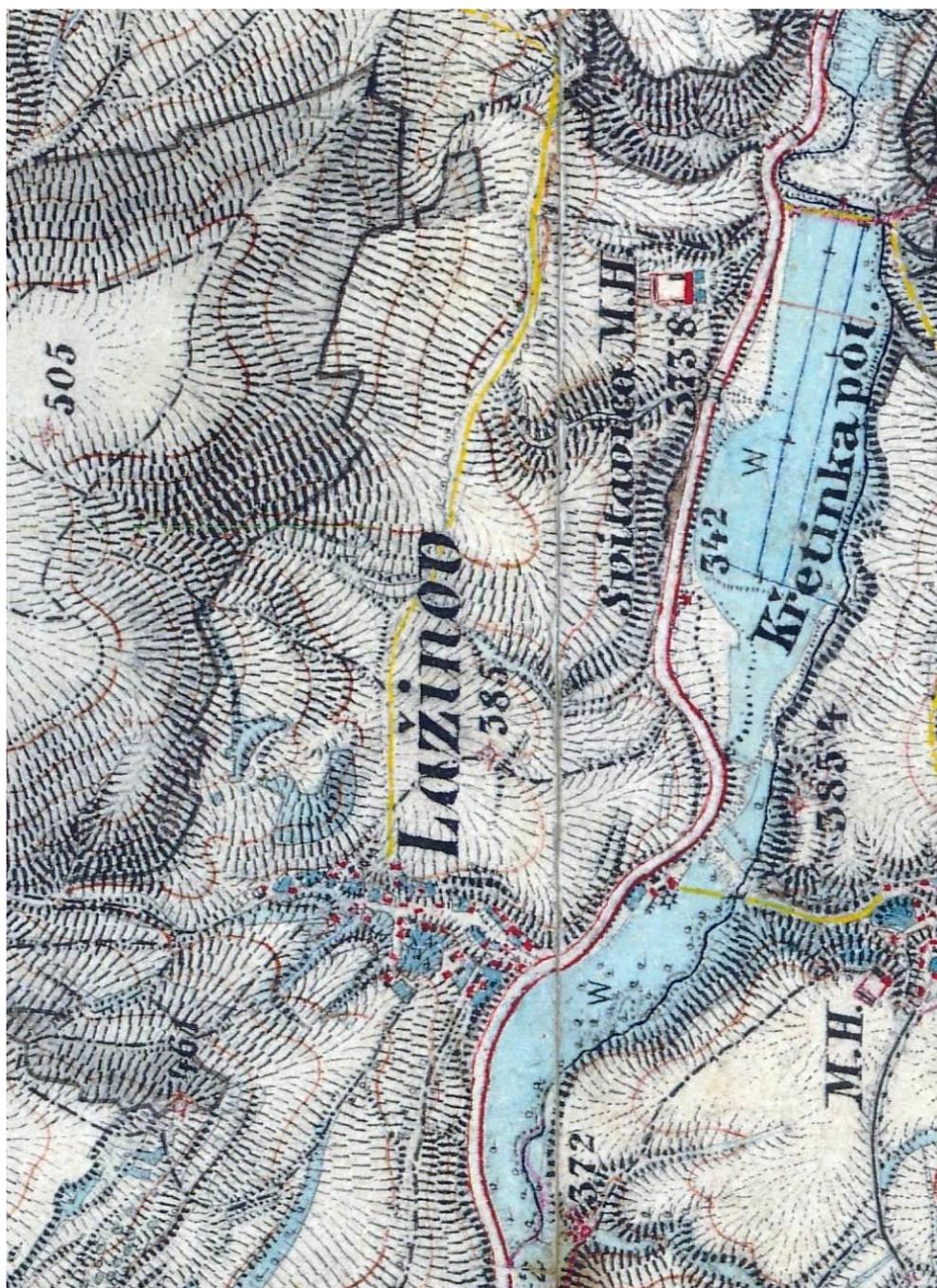
Nejbližší okolí Lazinova na mapě II. vojenského mapování Moravy z roku 1838

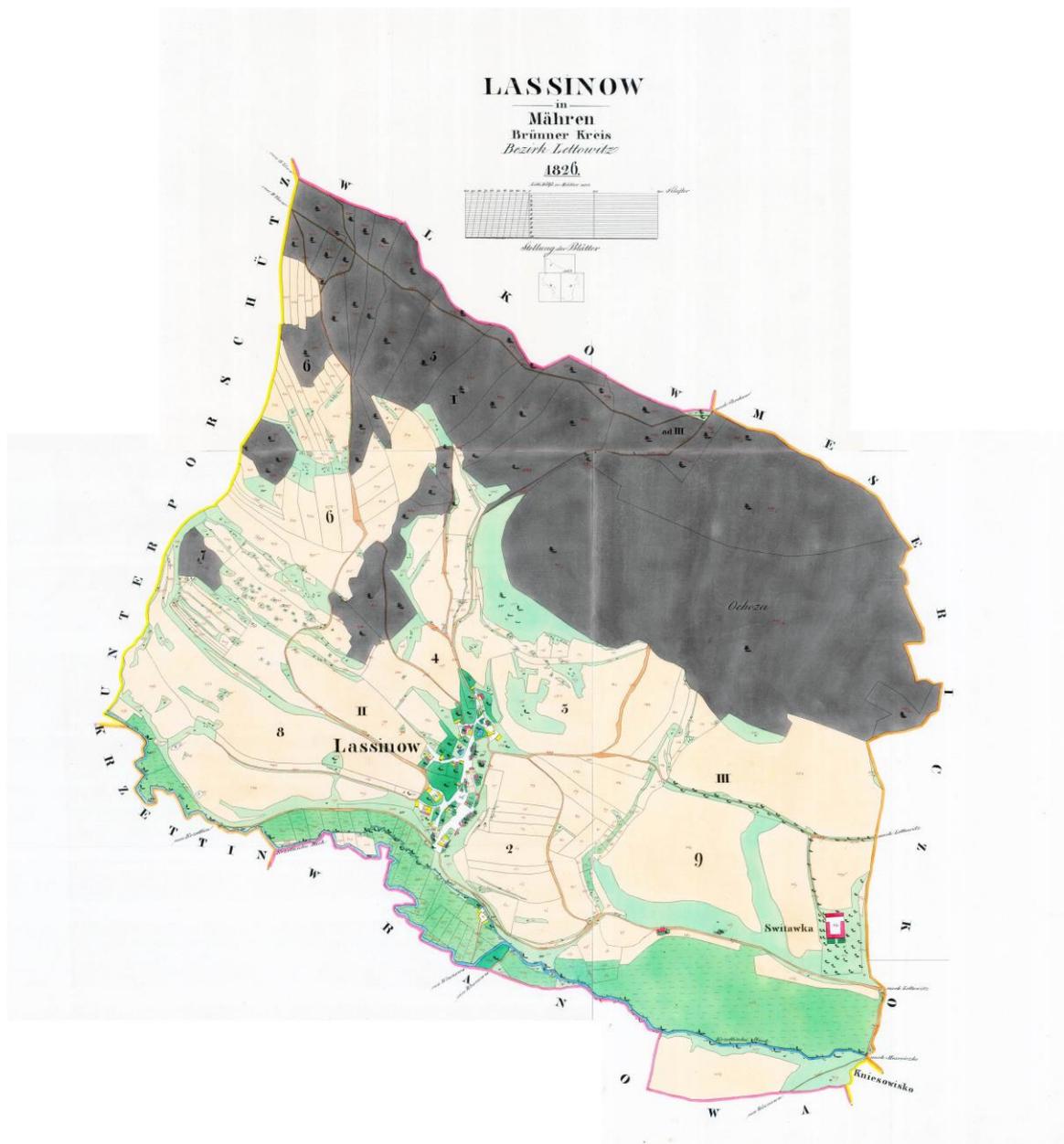
Lazinov se svitavickým dvorem na mapě II. vojenského mapování Moravy z roku 1838. Druhý svitavický dvůr vpravo do stávajícího na terase v lese krátce před tím zanikl

Okolí Lazínova na mapě III. vojenského mapování Moravy z let 1874 až 1877

Lazinov se Svitavicí na mapě III. vojenského mapování Moravy z let 1874 až 1877. Louky pod dvorem s přímočaře vedenou sítí vodních koryt označuje pravděpodobné místo zaniklého Stvolovského rybníka

Mapa stabilního katastru Lazínova z roku 1826

Historická zástavba Lazínova na mapě stabilního katastru z roku 1826

Areál dvora Svitavice na mapě stabilního katastru Lazinova z roku 1826. Vlevo budova bývalé tkalcovské „fabriky“, tehdy již rozdělené

Druhý svitavický dvůr, patříci ke kunštátskému panství, na mapě stabilního katastru Meziříčka z roku 1826, krátce před svým zánikem. Levý okraj mapy, kopírující tok řeky Křetínský, je totožný s někdejší silnicí, odbočující před zatopením údolí přehradou pod dvorem Svitavici k Vranové

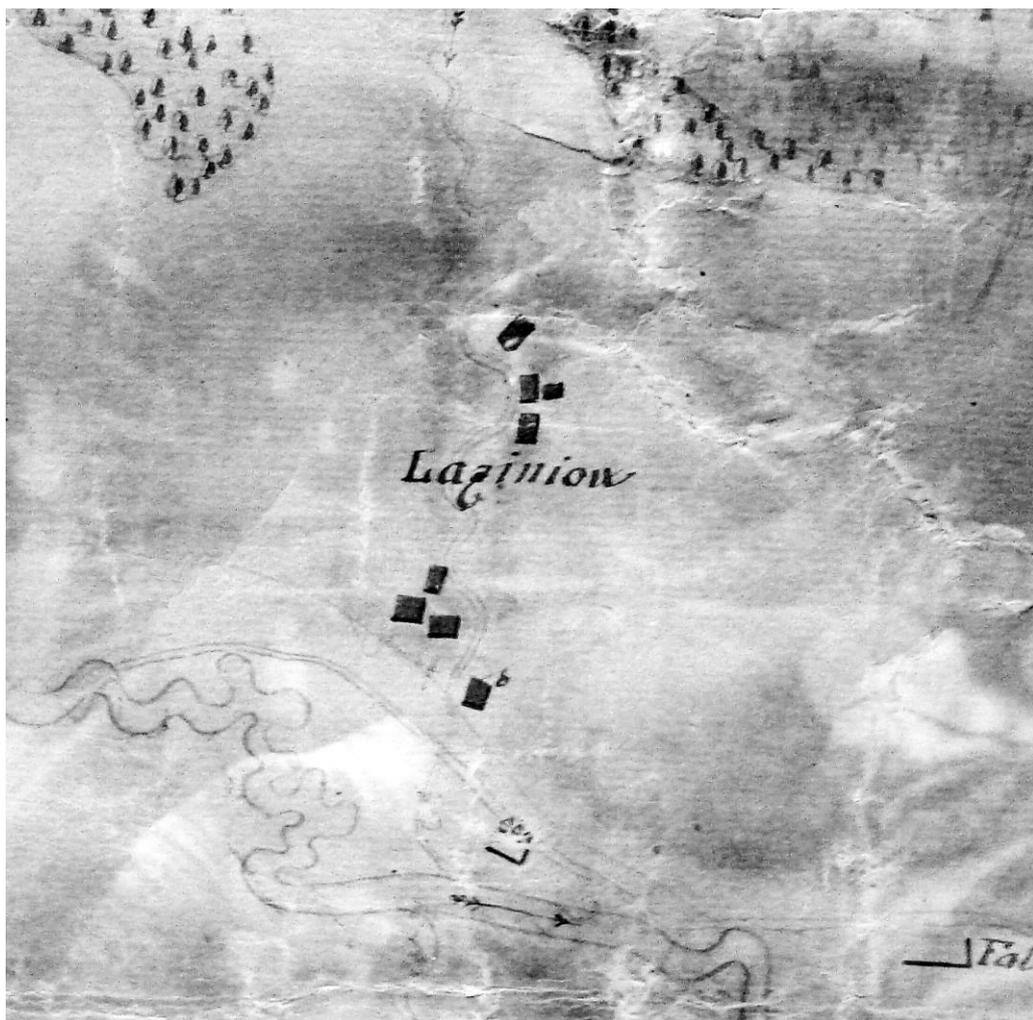

Lazinovský mlýn pod vsí na indikační skice obce z roku 1826

Svitavický panský dvůr na indikační skice Lazinova z roku 1826

Schematicky zakreslený půdorys Lazinova na mapě letovického panství z 60. až 70. let 18. století.
Pod vsí na řece zachycen panský mlýn

Okolí svitavického dvora s druhým „kunštátským“ dvorem vpravo a tkalcovskou „fabrikou“ v levé části na mapě letovického panství z 60. až 70. let 18. století. Pod „fabrikou“ dvojice staveb panského bělidla

jestli zedy se bude tento vsteh vedstach nalezl nevyimaganu. tohoje tmo vkladim zba v
vnuze a bdrzifa,

Senick z Lomnice vobnize zprednosti az nuzke kve svoy vclustny. z kvy dzeo zlatyoz
platu vogni ho ve dvorech steh zlatyoz vrom geyi ho nasrom vkladim die dig stvy
na vsetch poych. az ceryzgy Stvolovic vclenovic. vclenovic. vclenovic. vclenovic.
w orzechovic a na dnu dvorozych na svitavice vedy vkladu a vogni dzeo kve svoy.
getymu vromem znavu. vogni dzeo vclenovic. vclenovic. vclenovic. vclenovic.
Krom pterev. ma neb tni bade.

Zmínka o dvou dvorech na Svitavici z roku 1504

Dorf Lazinow. 14.

3. Class.	Alter	Schuinden					
		1. Class.		2. Class.		3. Class.	
ang. sz.	Dankg	ang.	sz.	ang.	sz.	ang.	sz.
25	Engelb. Penemisteter.						
26	Joh. Nechigi, to x.						
25	Joh. Nechigi, to x.	3		7		14	
	Manm. Conyda, to x.						
	Conrad Conyda.	5		17		34	
	Manm. Conyda, to x.						
	Manm. Conyda.	7		7		14	
	Conrad Conyda, to x.						
	Manm. Conyda.	8		9		18	
	Manm. Conyda, to x.						
	Manm. Conyda.	1		10		20	
	Manm. Conyda, to x.						
	Manm. Conyda.	2		10		20	
	Manm. Conyda, to x.						
	Manm. Conyda.	4		7	2 $\frac{1}{2}$	14	5 $\frac{1}{2}$
	Manm. Conyda, to x.						
	Manm. Conyda.	3		4	2 $\frac{1}{2}$	8	5 $\frac{1}{2}$
	Manm. Conyda, to x.						
	Manm. Conyda.	8	33	71	5 $\frac{1}{2}$	143	23 $\frac{1}{2}$
	Manm. Conyda, to x.						
	Manm. Conyda.						

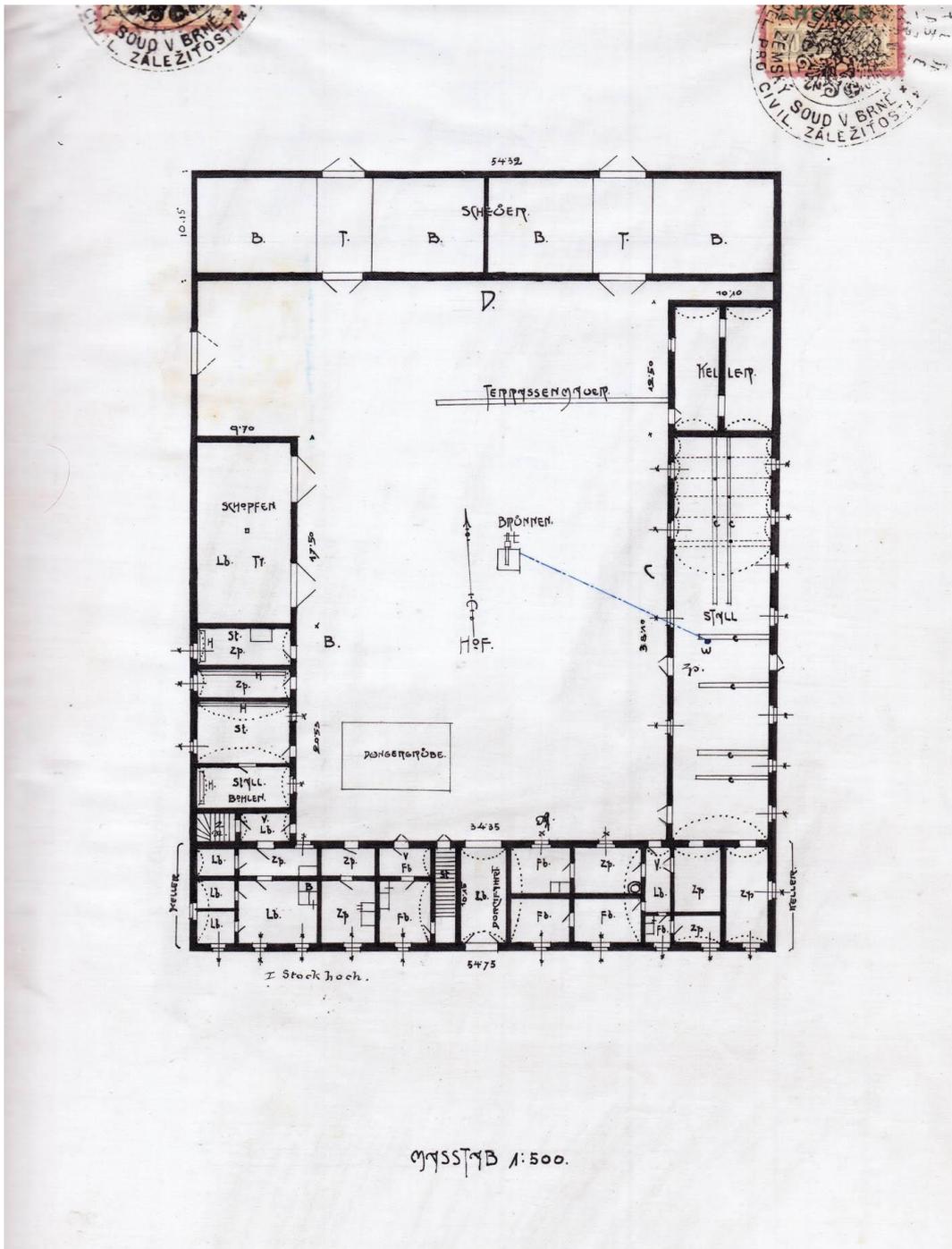
Antrag in Leipzig 1. Lehr. + $\frac{1}{7}$ d. J.

Nejstarší soupis domů v Lazinově v lánovém rejstříku letovického panství z let 1657 a 1677

Pečet' obce Lazinova, otištěná v josefinském katastru obce z roku 1787

Plánek panského dvora na Svitavici z roku 1905

Mlýn pod Lazínem na fotografii z konce 19. století před jeho modernizací a přestavbou